

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 15200/I/2010/4104276326

GLOBALIZAČNÉ TRENDY VO SVETOVEJ EKONOMIKE
A MOŽNOSTI ZAPOJENIA SA SLOVENSKEJ
REPUBLIKY DO NICH

2010

Bc. Zuzana Zahorjanová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

GLOBALIZAČNÉ TRENDY VO SVETOVEJ
EKONOMIKE A MOŽNOSTI ZAPOJENIA
SA SLOVENSKEJ REPUBLIKY DO NICH

Diplomová práca

Študijný program: Hospodárska politika

Študijný odbor: 3.3.1 Národné hospodárstvo

Školiace pracovisko: Katedra hospodárskej politiky

Školiteľ: doc. Ing. Mária Tokárová, PhD.

Bratislava, 2010

Bc. Zuzana Zahorjanová

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

19.4.2010

.....
(podpis študenta)

ABSTRAKT

ZAHORJANOVÁ, Zuzana: *Globalizačné trendy vo svetovej ekonomike a možnosti zapojenia sa Slovenskej republiky do nich.* - Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra hospodárskej politiky. – Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Mária Tokárová, PhD. - Bratislava: NHF EU, 2010, 67s.

Globalizácia sa stáva najvýznamnejším trendom súčasného vývoja svetového hospodárstva. Predstavuje základný fenomén napredovania ľudstva v ekonomickej i mimoekonomickej sfére. Cieľom záverečnej práce bolo komplexne identifikovať globalizačné trendy vo svetovej ekonomike a uviesť možnosti zapojenia sa Slovenskej republiky do týchto procesov. Práca je rozdelená do 5 kapitol. Obsahuje 13 grafov, 5 tabuliek a 4 prílohy. Prvá kapitola je venovaná teoretickému vymedzeniu danej problematiky a zahŕňa teoretické prístupy k chápaniu pojmu globalizácie doma a v zahraničí. V ďalších dvoch častiach sú charakterizované ciele, metodika práce a metódy skúmania. Záverečná kapitola sa zaoberá prejavmi globalizácie a jej pozitívnymi a negatívnymi dopadmi na Slovenskú republiku.

Kľúčové slová:

globalizácia, informačné a komunikačné technológie, transnacionálne korporácie, priame zahraničné investície, chudoba, životné prostredie

ABSTRACT

ZAHORJANOVÁ, Zuzana: *Globalization tendencies in the world economy and possibilities of Slovak Republic participation in them.* – The University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of economic policy. – Supervisor: doc. Ing. Mária Tokárová, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2010, 67p.

Globalization has become the most important current development trend of world economy. It is an essential phenomenon in the economic progress of mankind and mimoekonomickkej sphere. The aim of the study was to comprehensively identify the trends of globalization in world economy and give people opportunities in the Slovak Republic in these processes. The work is divided into 5 chapters. It contains 13 charts, 5 tables and 4 attachments. The first chapter is dedicated to defining the problem and includes theoretical approaches to understanding the concept of globalization at home and abroad. In the other two parts are characterized by the objectives, methodology and work methods of examination. The final chapter deals with the manifestations of globalization and its positive and negative impacts on the Slovak Republic.

Key words:

globalization, information and communication technology, transnacional corporations, foreign direct investment, poverty, environment

O B S A H	str.
ÚVOD	7
1. SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ	9
1.1. Základné východiská globalizácie ako fenoménu súčasného vývoja	9
<i>1.1.1. Prínosy a riziká globalizácie</i>	13
1.2. Teoretické prístupy k vymedzeniu pojmu globalizácia doma a v zahraničí	16
<i>1.2.1. Teoretické chápanie globalizácie v zahraničí</i>	17
<i>1.2.2. Prístupy k chápaniu globalizácie v Slovenskej republike</i>	23
<i>1.2.3. Nové chápanie štátu v procese globalizácie</i>	25
2. CIEĽ PRÁCE	32
3. METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	34
4. VÝSLEDKY PRÁCE	36
4.1. Charakteristika vybraných prejavov globalizácie	36
4.2. Informačné a komunikačné technológie vo svete a Slovenskej republike	36
4.3. Transnacionálne korporácie a ich úloha v procesoch globalizácie	41
4.4. Priame zahraničné investície a ich úloha v globalizačnom procese	44
<i>4.4.1. Priame zahraničné investície v Slovenskej republike</i>	46
4.5. Problém chudoby ako negatívna stránka globalizácie	53
<i>4.5.1. Chudoba v Slovenskej republike</i>	56
4.6. Negatívny vplyv globalizácie na životné prostredie	59
<i>4.6.1. Životné prostredie v Slovenskej republike</i>	61
5. DISKUSIA	65
ZÁVER	68
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	70
PRÍLOHY	74

ÚVOD

V súčasnosti sa o globalizácii hovorí ako o fenoméne modernej doby. Prináša so sebou tak pozitívne, ako aj negatívne dôsledky. Globalizácia je mnohoznačným pojmom, ale rôzne prístupy autorov sa zhodujú v tom, že je dominantným celosvetovým spoločenským javom. Nezasahuje len do hospodárskej oblasti, ale ovplyvňuje, a tak aj mení ostatné mimoekonomické sféry života. Ukazuje istý smer napredovania ľudskej civilizácie. Charakteristickým znakom globalizácie sú zásadné a hlboké zmeny, ktoré vznikli z premeny zanedbateľných miestnych, postupne regionálnych až subglobálnych prírodných javov. Zákony globalizácie zásadne menia akceptované ekonomické, sociologické i filozofické princípy a zákonitosti. Vznikajú rôzne metodologické paradigmy a paradoxy. Na jednej strane to prináša istú univerzálnosť sveta, na druhej strane však národy strácajú svoje špecifické „endemické“ charakteristiky. Avšak práve rôznorodosť robí našu planétu takou jedinečnou a krásnou.

Globalizácia a jej trendy prinášajú veľa možností pre ďalší rozvoj ľudskej civilizácie. Na druhej strane je však globalizácia spojená s novými rizikami a neistotami, ktoré môžu viesť k obrovským globálnym problémom. Smerovanie ľudskej civilizácie je teda diskutabilné. Tak, ako má každý jav a proces svoje pozitívne a negatívne stránky, aj globalizácia prináša isté pozitíva i negatíva.

Cieľom diplomovej práce je priblížiť prejavy globalizácie ako dominantného fenoménu súčasnej doby, poukázať na jednotlivé vybrané aspekty, ktoré sú najviac poznačené dnešným vývojom ľudskej civilizácie. Poukázať taktiež na príčiny a dôsledky ekonomických, sociálnych, politických, ekologických, vedecko-technických a kultúrnych zmien, ktoré sa uskutočňujú vo svete so zreteľom na Slovenskú republiku. Zameriava pozornosť nielen na ekonomické aspekty globalizácie, ale zdôrazňuje aj mimoekonomické prejavy.

Obsahom teoretickej časti diplomovej práce sú základné východiska globalizácie a základné súvislosti globalizácie svetovej ekonomiky. Skutočnosť, že globalizácia má svojich zástancov aj odporcov, či už je to doma alebo v zahraničí spôsobuje, že existujú na ňu rôzne pohľady a jednotliví autori ju rôzne vymedzujú. Táto časť sa zaoberá aj novým postavením a novou úlohou štátu v procese globalizácie.

Charakteristikou vybraných prejavov globalizácie vo svete sa zaoberá praktická časť diplomovej práce. Načrtáva vybrané aspekty svetového diania, ktoré sú týmito prejavmi

globalizácie ovplyvňované a zároveň sú aj motorom globalizačných zmien. Prostredníctvom týchto prejavov globalizácie možno konkretizovať jej klady a zápory, ktoré sa odzrkadľujú napríklad v úlohe priamych zahraničných investícií, transnacionálnych korporácií, v nových prejavoch informačných a komunikačných technológií a v ich explózii a rovnako aj v probléme chudoby. Negatívny dopad globalizácie na životné prostredie a jeho deštrukcia je tiež zrejším potvrdením, že globalizačné procesy majú svoje negatívne dopady na našu planétu. Táto časť práce kladie dôraz taktiež na možnosti zapojenia Slovenskej republiky do globalizačných trendov a možné prínosy a riziká vyplývajúce z tohto faktu. Uvádza jednotlivé spôsoby, akými sa slovenská ekonomika zapája do globalizačných procesov.

1. SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ

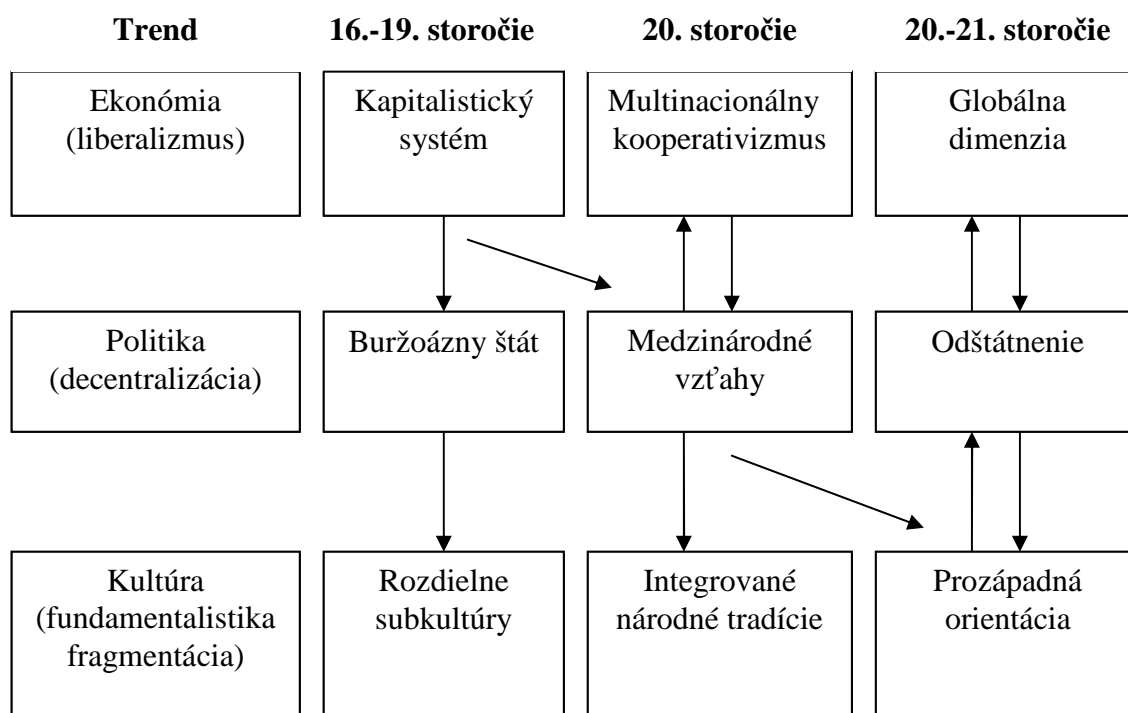
1.1. Základné východiská globalizácie ako fenoménu súčasného vývoja

Globalizácia je zložitým javom súčasného sveta. V celosvetovom meradle sa pojem globalizácia začal používať v 80. rokoch. Slovo globalizácia sa ujalo a začalo nadobúdať charakter pojmu najmä v spoločenských vedách, ktoré hľadali nové pomenovanie pre skúmané javy. Existujú odlišné významy pojmu, ktoré sa takmer od samotného vzniku pojmu globalizácia začali spájať s jeho interpretáciou. Globalizácia už v minulosti bola chápaná ako stratégia, teda ako spôsob plánovania a riadenia činností, akým sa má dosiahnuť určený cieľ. Zároveň bola pojmom globalizácia označovaná aj špecifická integrácia spoločnosti, čiže určitý práve prebiehajúci proces. Tento pojem okrem toho vyjadroval aj vzájomnú prepojenosť ľudstva, teda výsledok istých procesov. A napokon, pojem globalizácia označoval aj jav, spôsobujúci nerovnomerný rozvoj alebo, zjednodušene povedané, ako fenomén s prevažne negatívnym pôsobením. História tohto fenoménu je však oveľa staršia a siaha až na koniec 15. storočia. Trvalo však niekoľko storočí, než dosiahla svoju súčasnú podobu (obr.1). Historický vývoj globalizácie naznačuje, že pre jej rozvoj majú základný význam dva faktory. Prvým faktorom je rôznorodosť ekonomicko-spoločenských foriem, ktorými sa globalizačné procesy realizujú a druhým faktorom sú zmeny, ktoré nastali v postupoch výroby a náročnosti využitia technológií.

Globalizácia je fenoménom dnešnej doby. Pozerať sa v súčasnosti na ňu len z jedného uhla pohľadu je nedostatočné. Zasahuje takmer každého a všade. Prejavuje sa vo všetkých sférach života spoločnosti, a tak sa na ňu možno pozeráť z pohľadu každej profesie. Ekonomovia študujú jej prejavy v rámci globálneho trhu, transnacionálnych korporácií, medzinárodného obchodu a pod. Právnickí experti môžu sledovať jej prejavy spočívajúce v zblížovaní právnych systémov, vo vytváraní nadnárodného práva (a tým v strácaní vlastnej zvrchovanosti štátu) a medzinárodných (i nadnárodných) organizačných štruktúr právneho systému. Informatici, technici a strojárni sa snažia držať krok s neustále sa meniacim technologickým pokrokom. Politológovia sledujú prejavy spoločného, takmer identického postupu a správania sa rôznych krajín pri riešení jedného problému, vytváraní spoločných politík v rámci medzinárodných združení, či sledovaní pokusov o vytváranie „superštátu“.

Obrázok 1

Vývoj základných dimenzií globalizácie svetového hospodárstva

Prameň: BALHAR, V. 2008. *Dejiny svetového hospodárstva*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2008. 98s. ISBN 978-08-225-2609-8.

Globalizácia sa priamo či nepriamo prejavuje vo všetkých stránkach života spoločnosti. Má teda svoju minulosť i prítomnosť a ich komparatívne skúmanie je nevyhnutným predpokladom nielen pre pochopenie jej významu a dôsledkov pre súčasnosť, ale aj pre identifikáciu určujúcich trendov jej budúceho smerovania.¹

Globalizácia je štruktúrovaný jav vyvolaný ľudskou činnosťou, proces, ktorý sa nedá zastaviť. Niektorí ju zatracujú, iní chvália, ale nikto jej existenciu nespochybňuje. Pôvodne sa chápala ako jav ekonomický. Charakterizuje ju narastajúca integrácia a interakcia národných ekonomík, ktorá sa realizuje v rámci medzinárodného trhu a finančných tokov. Každý suverénny štát reaguje na výzvy globalizácie rôznymi spôsobmi. Schopnosť adaptovať sa a kapitalizovať výzvy globalizácie sa podarí len tým štátom, ktoré sú ochotné pripraviť pre tento fenomén vhodné inštitucionálne, ekonomické a v neposlednom rade sociálne prostredie.²

¹ ŠIKULA, M. 1999. *Globalizácia - rázcestie civilizácie*. Bratislava: Sprint vfra, 1999. 31s. ISBN 80-88848-46-6.

² STANĚK, P. 1999. *Globalizácia svetovej ekonomiky*. Bratislava: Epos, 1999. 220.s. ISBN 80-8057-109-0.

Katalyzátorom globalizačných procesov je trhový mechanizmus a postupné narastanie medzitrhovej spolupráce až do globálneho rozmeru. Rozvojom informačných technológií spojených s vyspelou telekomunikačnou technikou sa dokonalejšie prepájajú svetové trhy. Informačné a komunikačné technológie (IKT) totiž zohrávajú dôležitú úlohu v spájaní spoločnosti. Vďaka nim sa odstraňujú bariéry, či už priestorové, časové, informačné a pod. Stávajú sa dôležitým faktorom rozvoja modernej spoločnosti. Informácie, ktoré sa pohybujú po globálnych sieťach rýchlosťou svetla umožňujú, aby ekonomické rozhodnutia uskutočnené na jednom konci sveta bezprostredne vyvolávali účinky na iných miestach po celej zemeguli. Globalizácia je tak sprevádzaná nebývalým zväčšovaním celoplanetárnej interdependencie v zmysle prehlbujúcej sa vzájomnej závislosti až osudovej spätosti ekonomických subjektov, krajín, integračných zoskupení a pod.³

Globalizácii predchádzali niektoré vývojové štádiá. Sú nimi internacionalizačné, interdependenčné a integračné procesy.

Internationalizácia sa chápe ako presadzovanie záujmov veľkých ekonomík voči menším, či spájania malých ekonomík spolu so svojim silnejším protivníkom,⁴ čiže spájania národných ekonomík do jedného, celosvetového reprodukčného procesu.

Hlavnými príčinami internacionalizačných procesov sú:⁵

- existencia veľkého počtu štátov
- liberalizácia (spôsob vťahovania všetkých ekonomík do medzinárodnej delby práce)
- narastajúce toky tovarov a služieb
- rastúce toky kapitálu
- náročnosť výroby, ktorá si vynucuje vysoké kapitálové zaistenie (ekologická, kapitálová, palivovo-energetická náročnosť a pod.).

Interdependencia sa prejavuje rastúcou vzájomnou hospodárskou a politickou závislosťou ekonomík, bez ohľadu na vnútornú citlivosť voči dianiu v iných ekonomikách. Táto závislosť sa prejavuje vzájomnou prepojenosťou jednotlivých trhov, závislosťou medzi štátmi a regiónmi a rôznymi subjektmi, ktoré sú zapojené do medzinárodných

---

³ ŠIKULA, M. 1999. *Globalizácia - rázcestie civilizácie*. Bratislava: Sprint vfra, 1999. 31s. ISBN 80-88848-46-6.

⁴ BALÁŽ, P. - VERČEK, P. 2002. *Globalizácia a nová ekonomika*. Bratislava: Sprint vfra, 2002. 88s. ISBN 80-89085-06-7.

⁵ JENÍČEK, V. 2002. *Globalizace světového hospodářství*. Praha: C.H. Beck, 2002. 20s. ISBN 80-7170-787-1.

ekonomických vzťahov, pričom ich spolupráca a kooperácia je nevyhnutná. Interdependenciu môžeme chápať dvoma spôsobmi. Prvým je, že interdependencia vedie k internacionalizácii vnútornej politiky v rámci štátov a medzi nimi. To znamená, že politika tej ktorej krajiny je čím ďalej tým viac závislá aj od iných krajín. Vzájomná závislosť krajín medzi sebou môže byť napr. surovinová, technologická, palivovo-energetická, obchodná a potravinová. Závislosť týchto krajín môže mať symetrickú alebo asymetrickú povahu. Obojstrannú závislosť krajín predstavuje symetrická povaha a asymetrická povaha je založená na jednostrannej závislosti. Druhé chápanie poukazuje na to, že medzinárodné politické pole pôsobnosti vzniká interakciou príslušných štátov v závislosti na ich pomernom postavení z hľadiska sily.

K hlavným dôsledkom ekonomickej interdependencie patria:

- diferenciácia krajín, t.j. na priemyselne vyspelé a rozvojové krajiny,
- nerovnomerný vývoj produktivity práce a životnej úrovne, keď vznikajú tendencie ku konvergencii medzi vyspelými krajinami na jednej strane, kde dochádza k prehĺbovaniu rozdielov medzi vyspelými krajinami na druhej strane.

Porovnanie rozdielov interdependencie a globalizácie sa nachádza v tabuľke 1.

Tabuľka 1

Interdependencia a globalizácia

	Svet interdependencie 70.roky	Svet globalizácie koniec 20.storočia
Štruktúra svetového hospodárstva	Vzájomná ekonomická závislosť krajín (interdependencia)	Vznik globálnych zoskupení (suprateritorialita)
Kľúčové determinanty	Toky tovarov a služieb	Toky kapitálu a informácií
Úroveň technológií	Priemyselná revolúcia	Informačná revolúcia
Vzťahy medzi subjektmi	Konfrontácie medzi štátmi (resp. vládami)	Konfrontácie medzi štátmi, integračnými zoskupeniami, a transnacionálnymi korporáciami
Regulačné mechanizmy	Medzištátne režimy (konvergencia medzištátnych vzťahov)	Formovanie globálnych inštitúcií (global governance)
Vzťahy medzi jednotlivými úrovňami	Integrácia domácej a zahraničnej politiky, vzájomné prepájanie štátov	Integrácia globálneho s domácim, približovanie domáceho ku globálnemu
Princíp	Liberalizmus	Neoliberalizmus

Úroveň integrácie	Povrchná integrácia založená na odstraňovaní prekážok toku tovarov, služieb a kapitálu	Hlboká integrácia prinášajúca globálne inštitúcie a globálne pravidlá
Rozsah	Priemyselne vyspelé krajiny s fungujúcou trhovou ekonomikou a demokraciou	Priemyselne vyspelé krajiny, rozvojové krajiny a tranzitívne krajiny

Prameň: BALÁŽ, P. - VERČEK, P. 2002. *Globalizácia a nová ekonomika*. Bratislava: Sprint vfra, 2002. 93s. ISBN 80-89085- 06-7.

Internacionalizačné tendencie boli od druhej polovice 19. storočia sprevádzané hospodárskym a technickým pokrokom, a to rozvojom medzinárodných trhov, medzinárodného obchodu, vývozom kapitálu a migráciou pracovných síl. Pohyb kapitálu vystupuje v rôznych formách, ako napríklad priame zahraničné investície, verejná rozvojová pomoc, či bankové pohyby.

Medzinárodná ekonomická integrácia je objektívny proces vzájomného a postupného prepájania, prispôsobovania a zblížovania národných ekonomických štruktúr, prehľbovania závislosti medzi nimi a ich postupnej transformácie na novú ekonomickú štruktúru vznikajúceho regionálneho hospodárskeho komplexu.⁶

Integračné procesy vyplývajú z objektívnych zákonitostí rozvoja výroby a procesov vedy a techniky, z rozvíjajúcej sa del'by práce, z tendencií k internacionalizácii hospodárskeho života, ktoré významne ovplyvňujú prehľbovanie vzájomných vzťahov medzi národnými ekonomikami.

Globalizácia nadväzuje na internacionalizačné, interdependenčné a integračné procesy. Zvyšuje závislosť trhov vďaka tomu, že krajiny medzi sebou obchodujú. Stupňuje sa tlak na vytváranie integračných zoskupení, keď každá krajina sa snaží o to, aby v globálnom trhovom prostredí prežila.

1.1.1. Prínosy a riziká globalizácie

Globalizácia je vyvolaná technologickými, spoločenskými a kultúrnymi zmenami, ktoré značne zmenšili hospodárske vzdialenosti medzi krajinami. Zlepšenie dopravných a komunikačných technológií znížilo náklady na prepravu tovaru, peňazí, osôb a informácií. Tradičné vládne politiky zmiernili alebo odstránili cezhraničné obmedzenia,

⁶ TÁNCOŠOVÁ, J. 2004. *Medzinárodné ekonomické vzťahy*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2004. 280s. ISBN 80-225-1841-7.

v dôsledku čoho došlo k nárastu medzinárodného obchodu a priamych zahraničných investícií (PZI). Globalizácia mení vlastnosti svetového hospodárstva a ovplyvňuje podstatu úspešných hospodárskych prístupov k rozvoju, čo zvyšuje potrebu zaistiť udržateľnosť hospodárskeho rozvoja.⁷

Globalizácia prináša pre spoločnosť tak prínosy, ako aj veľké hrozby, ktoré vplývajú na celú spoločnosť. Z celosvetového hľadiska je globalizácia vnímaná vcelku pozitívne, pretože:⁸

- je s ňou spojený rozmach svetového obchodu, keďže svetový obchod povzbudený liberalizáciou rastie rýchlejšie ako celosvetová produkcia. Tým plní svetový obchod funkciu motora ekonomického rastu;
- liberalizácia obchodu prináša internacionalizáciu podnikania, a tým stimuluje aj ekonomický rast;
- internacionalizácia podnikania je spojená s rastúcou konkurenciou v globálnom meradle. Rastúca konkurencia vyvoláva tlak na rozvoj technológií, na zlepšovanie úžitkových parametrov tovaru, na pokles nákladov;
- v súvislosti s globalizáciou nadobúdajú čoraz väčší význam informačné a komunikačné technológie, ktoré umožňujú šetriť čas aj náklady, s čím sa v podnikaní spája eliminácia pracovných postupov a zbytočných úkonov.

Okrem toho, že globalizácia prináša pozitívne momenty premietnuté napríklad do rastu ekonomík jednotlivých krajín zapojených do svetového hospodárstva, je jej priebeh spojený aj s nezanedbateľnými negatívnymi dôsledkami. Spomenúť možno najmä:

- prehlbujúcu sa nerovnomernosť rastu životnej úrovne a rast chudoby v rozvojových krajinách,
- rastúci význam transnacionálnych korporácií, ktoré často zneužívajú svoje postavenie na trhu,
- problémy spojené s ochranou životného prostredia a následný vznik ďalších ekologických problémov,
- problém fungovania (resp. nefungovania) medzinárodných inštitúcií.

---

⁷ JENÍČEK, V. 2002. *Globalizace světového hospodářství*. Praha: C.H. Beck, 2002. 9s. ISBN 80-7170-787-1.

⁸ VINCÚR, P. a kol. 2007. *Teória a prax hospodárskej politiky*. 3. vydanie. Bratislava: Sprint vfra, 2007. 74s. ISBN 978-80-89085-80-4.

Globálne hrozby, na rozdiel od globalizácie, sú fenoménom pomerne nedávnym. Tieto problémy si začalo ľudstvo uvedomovať prakticky až začiatkom 20. storočia. Globálne hrozby sú výsledkom ľudských aktivít, ktoré najmä od 16. storočia, od rozvoja prírodných vied, sa plne rozvinuli v procese prvej priemyselnej revolúcie v 18.-20. storočí.

Medzi kľúčové globálne hrozby a riziká, ktoré globalizácia prináša patria:⁹

- environmentálne riziká, a to klimatické zmeny, strata zdrojov pitnej vody, prírodné katastrofy (zemetrasenia, tajfúny, erózia pôdy, tsunami),
- geopolitické riziká ako sú medzinárodný terorizmus, vojnové konflikty, medzinárodný zločin a korupcia,
- technologické riziká, ktoré zapríčiňujú možné zrušenie kritických informačných systémov a sietí, riziká nanotechnológií a biotechnológií, riziká klonovania ľudských embrií,
- sociálne riziká, ku ktorým patrí vzostup infekčných a chronických ochorení v krajinách tretieho sveta, stále komplikovanejšia liečba vírusových a bakteriálnych ochorení, demografické vymieranie v určitých oblastiach, život na dlh,
- ekonomické riziká, ako sú možné ropné šoky, inflačné tlaky, hlavne rast cien potravín, ktorý je do veľkej miery podporený rastom využívania biopotravín, prerušenie dodávok energií, fiškálne krízy krajín spôsobené demografickými presunmi, rozširujúca sa globálna ekonomická kríza podmienená hypotekárnou krízou v USA, nadmerná zadlženosť krajín a regiónov, atď.

Hrozby, ktoré globalizácia prináša, si ľudstvo začalo uvedomovať už v dvadsiatom storočí. Sú nimi hlavne zásahy do prírody. Globalizácia vyprodukovala aj rad výziev, pričom sa mnohé zanedbali alebo sa vôbec neregistrovali, a tak mnohé z nich prerástli do hrozieb. Nadobudli nadnárodný charakter a stali sa tak postupne kontinentálnymi, až nakoniec globálnymi hrozbami. Pred koncom 20. storočia vznikol komplex problémov, tzv. globálny antropologický komplex. Definuje sa ako nestabilné prelínanie širokoplošných ľudských aktivít (regulovaných prírodných síl) a živelných prírodných procesov, ktoré vedie k narušeniu biosféry našej planéty a postihuje ľudí i prírodu. Zložky globálneho komplexu môžeme zhrnúť do štyroch skupín:¹⁰

---

⁹ JEMALA, M. 2008. Globalizácia ako sústava procesov vytvárania vyspelejšieho, ale rizikového sveta. In *Ekonomický časopis*. ISSN 0013-3035, 2008, roč. 56, č.9, s. 925-942.

¹⁰ HYKISCH, A. 2001. *Nebojme sa sveta*. Bratislava: Lizard, 2001. 23s. ISBN 80-967844-3-9.

- zrýchlené tempo industrializácie sveta, ktoré viedlo k rapídному čerpaniu energetických a surovinových zásob našej planéty;
- akcelerovaný ekonomický rast, ktorý zasahuje väčšinu krajín a dochádza ku globalizácii sociálno-ekonomického vývoja;
- druhá vedeckotechnická revolúcia, najmä prenikanie do tabuizovaných oblastí makro- a mikrokozmu. Veda a technika sa stali hlavnými nástrojmi človeka, ktorými drasticky zasahuje do prírodného prostredia;
- populačná explózia.

V globalizácii môžeme vidieť tak prínosy, ako aj riziká. Preto vzniká otázka, či je globalizácia dobrá alebo zlá. Zjednocovanie ľudstva je procesom, ktorý sme začali rozvíjať my, ľudia. Globalizácie je tu, všade okolo nás a nemôžeme jej uniknúť. Musíme si preto uvedomiť čo nám prináša a pokúsiť sa ju využiť vo svoj prospech.

1.2. Teoretické prístupy k vymedzeniu pojmu globalizácia doma a v zahraničí

Globalizácia sa v súčasnosti považuje za najvplyvnejšiu silu, ktorá určuje budúcnosť našej planéty, či už je to doma alebo v zahraničí. Prístupy k vymedzeniu jej obsahu, prínosov a ohrození a k celkovému historickému vymedzeniu predstavujú extrémne širokú a rozdielnu škálu názorov.¹¹ Je to podmienené predovšetkým tým, že globalizácia je dynamickým procesom, v ktorom sa vzájomne prelínajú a ovplyvňujú ekonomické, sociálne, sociologické, technologické, ekologické, kultúrne, náboženské a ďalšie podmienky a faktory.

Globalizácia je najvyšším štádiom historického procesu, v ktorom sa ľudské spoločnosti stýkajú, spoznávajú, prenikajú a navzájom sa ovplyvňujú výmenou a prúdením duchovných a materiálnych hodnôt, uvedomujú si spoločnú podstatu a ľudskú identitu v celosvetovom (globálnom) meradle.¹²

Pojem globalizácia sa v poslednom období stal všeobecne prijímanou súčasťou mnohých vyjadrení vedcov, politikov, ale aj laickej verejnosti. Široká akceptácia a používanie tohto pojmu však neustále narážajú na otázku nepresnosti a nejednoznačnosti

---

¹¹ OUTRATA, R. a kol. 2006. *Globalizácia a slovenská ekonomika*. Bratislava: Repro-Print, 2006. 11s. ISBN 80-7144-150-3.

¹² HYKISCH, A. 2001. *Nebojme sa sveta..* Bratislava: Lizard, 2001. 30s. ISBN 80-967844-3-9.

jeho vymedzenia. V súčasnosti existuje veľké množstvo ponímaní globalizácie, ktoré sa navzájom, niekedy aj diametrálne, odlišujú. Rôznorodý spôsob nazerania na daný jav následne často vedie k odlišnému chápaniu jeho podstaty, prejavov, príčin i dôsledkov. Nasledujúca časť práce obsahuje rôzne názory na globalizáciu z pohľadu zahraničných, ale aj domácich autorov.

1.2.1. Teoretické chápanie globalizácie v zahraničí

Pojem globalizácia je mnohoznačným pojmom. Rôzne prístupy sa však zhodujú v tom, že je celosvetovým javom, ktorý sa dotýka všetkých aspektov hospodárskeho a celospoločenského života. Diskutujú o nej mnohí a poukazujú na rast priamych zahraničných investícií (PZI), iní na rastúci počet a silu transnacionálnych korporácií (TNK). V medzinárodných ekonomických vzťahoch vystupuje do popredia aj otázka pôsobenia jednotlivých medzinárodných organizácií a ich vplyv, integračné procesy, v iných zase protirečivé dôsledky sociálnych a ekologických účinkov globalizácie a pod.¹³

V roku 1985 T. Levit pravdepodobne ako prvý použil pojem globalizácia a pomocou neho definoval na konci 20. storočia svetové hospodárstvo.

História človeka je v celej svojej dĺžke predovšetkým históriou zmien. Známi svetoví futuroológovia uvádzajú pre tieto zmeny rôzne pomenovania: diskontinuity (P. Drucker), vývojové vlny a dôsledok superzápasu zajtrajška (A. Toffler), či megatrendy (J. Naisbitt, P. Aburdene).

P. Drucker diskontinuity definuje v štyroch oblastiach, a to:¹⁴

- v rýchlom raste počtu nových technológií a na nich založených nových odvetviach,
- vo vzniku svetovej ekonomiky , ktorá predstavuje zdroj dynamiky celospoločenského rastu a prameň pre určovanie pravidiel pre všetky ekonomiky, a tiež prostredie, v ktorom budú vznikať a vyvíjať sa nové ekonomické a sociálne štruktúry,
- vo vzniku nového pluralizmu inštitúcií, ktorý je priamym dôsledkom straty schopnosti štátu plniť svoje funkcie v zmysle všeobecne uznávaných teórií štátu a spoločnosti,

---

¹³ MELIŠOVÁ, M. 2001. *Globalizácia svetovej ekonomiky a jej subjekty*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2001. 8s. ISBN 80-225-1360-1.

¹⁴ BALÁŽ, P. - VERČEK, P. 2002. *Globalizácia a nová ekonomika*. Bratislava: Sprint vŕa, 2002. 18s. ISBN 80-89085-06-7.

- v transformácii vedomostí na nový kapitál a na elementárny zdroj rastu ekonomiky, kde mocenskými a vodcovskými elitami sa stávajú jednotlivci disponujúci znalosťami.

Za najdôležitejšiu diskontinuitu druhej polovice 20. storočia považuje P. Drucker fakt, že prvkom poháňajúcim ekonomiku dopredu sú vedomosti. V tomto zmysle vystupuje ľudský faktor v novej rovine, pričom sa chápe ako nositeľ pokroku. Práve Druckerova teória z roku 1986 označuje globalizáciu za zásadnú zmenu svetovej ekonomiky, pričom zmeny spôsobujú štrukturálne posuny na medzinárodných trhoch, v obchode krajín a v tovarovej štruktúre. Mení sa celý spôsob organizovania produkcie.

A. Toffler analyzuje vývoj ľudskej spoločnosti a rozdeľuje ho do troch obrovských vln zmien, ktorými ľudstvo prešlo. Sú to výrazné zmeny v živote a obžive človeka. Prvá vlna zmien, nazývaná tiež agrárna revolúcia, trvala približne tisíce rokov, až kým nezanikla niekedy okolo rokov 1650-1750. Táto vlna súvisí s rozvojom poľnohospodárstva. Jej začiatky sa odhadujú na osemtisíc rokov pred naším letopočtom. Začala sa usídľovaním ľudí, začiatkami obrábania pôdy, a tým úplnou zmenou ľudského chovania a života. Druhou vlnou bola tzv. industriálna revolúcia, ktorá trvala približne tristo rokov. Svoj vrchol dosiahla niekedy okolo roku 1955. V tejto vlne došlo k rapídne rozvoju vedy a techniky, ktorá zasiahla každodenný život. Zmenila sa tak celá sociálna štruktúra v USA a štátoch Európy. Hybnou silou tejto vlny bola továrenská výroba. Sformoval sa systém masovej výroby, masovej spotreby, masového vzdelávania, masových médií, ktorý bol podporovaný špecializovanými inštitúciami. Zmenila sa aj štruktúra rodiny, a to z veľkej agrárnej domácnosti, kde žilo niekoľko generácií pohromade, na malé rozčlenené rodiny, typické pre priemyselnú spoločnosť.¹⁵ Tretia vlna prináša so sebou úplne nový spôsob života a nesie so sebou úplne nový jav, ktorým je informatizácia spoločnosti. Pre túto vlnu je charakteristický prienik do oblastí mikro a makrokozmu.

A. Toffler poukazuje na vytváranie civilizácie tretej vlny, ktorá strieda súčasnú civilizáciu druhej vlny, teda industriálneho štádia rozvoja civilizácie a hovorí o opustení základných princípov civilizácie druhej vlny, ktorými podľa A. Tofflera sú štandardizácia, špecializácia, synchronizácia, koncentrácia, maximalizácia a centralizácia. Upozorňuje na problém v prelínaní sa druhej a tretej vlny. Problém vidí v diferenciacii sveta, v ktorom časť krajín ešte nevyužíva výdobytky druhej vlny, ale časť sveta už nastúpila do tretej.

---

¹⁵ VINCÚR, P. - FIFEKOVÁ, E. 2004. *Stratégia sociálno-ekonomického rozvoja*. Bratislava: Sprint vfra, 2004. 27.s. ISBN 80-89085-30-X.

J. Naisbitt a P. Aburdene uvádzajú megatrendy, ktoré formulujú celospoločenský vývoj konca 20. storočia. Medzi najdôležitejšie megatrendy patrí:¹⁶

- vznik globálneho životného štýlu,
- celosvetová konjunktúra ekonomiky,
- kultúrny nacionalizmus,
- informačná spoločnosť,
- zavedenie špičkovej technológie pri zachovaní kvalitnej produkcie,
- rozvoj informačného a biotechnologického sektora.

D. M. Gordon, ako ďalší ekonóm, vo svojej práci „The Global Economy“ (1988) uviedol, že globalizácia je proces, v ktorom sa budú zamazávať národné prvky, či už produktov, technológií, korporácií, kde nebude existovať pojem národný priemysel.¹⁷

M. McLuhan a R.B. Powers globalizáciu vymedzujú obrazne ako vznik tzv. globálnej svetovej dediny (World Willage), pri ktorej sa jednotlivé geo-ekonomické oblasti postupne vzájomne zblížujú a zároveň sa stávajú vzájomne závislejšími v rámci globálneho svetového systému.

Autorkou, ktorá prirovnáva globálnu ekonomiku k nákupnej ulici je M. Kanterová. Podľa nej, sa na tejto ulici sústreďuje tzv. biznis, a každý podnikateľ si tam nájde všetko, čo potrebuje.

Bývalý prezident USA B. Clinton charakterizoval globalizáciu ako fakt, a nie ako otázku voľby. A bývalý predseda vlády Veľkej Británie T. Blair o globalizácii povedal, že je nezvratná a nepremožiteľná a že globálne účely podporujú globálne hodnoty realizované cez globálne nástroje a vyžadujú si vždy globálnu spoluprácu.

G. Soros pre vymedzenie globalizácie použil dosť úzku definíciu, a to, že globalizácia znamená voľný pohyb kapitálu a čoraz väčšie ovládanie národných ekonomík globálnymi finančnými trhmi a nadnárodnými korporáciami. Tvrdí, že globalizácia je nevyvážená.

OECD charakterizuje globalizáciu ako proces, v dôsledku ktorého trhy a výroba v rozličných krajinách sa stávajú od seba čoraz viac závislejšie, a to vďaka dynamike obchodu s tovarom, službami a mobilnosti kapitálu.

Niektorí autori, ako napr. P. Hirst a G. Thompson vo svojich prácach uvádzajú, že globalizácia nie je novým fenoménom a že je iba akýmsi zveličením. Chápu ju skôr ako

---

¹⁶ NAISBITT, J. - ABURDEN, P. 1992. *Megatrendy 2000: Desať nových smerov na deväťdesiate roky*. Bratislava: Bradlo, 1992. 301.s. ISBN 80-7127-050-4.

¹⁷ STANĚK, P. 2005. *Fakty a mýty globalizácie*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2005. 9.s. ISBN 80-225-2016-0.

ideologicko-analytický teoretický koncept. Neexistuje podľa nich plne globalizovaná ekonomika, ale iba medzinárodná ekonomika.

Globalizácia má tak svojich bezvýhradných prívržencov ako aj kritikov. K jej prívržencom patria napr. profesori J.Sachs a H. Schatz, ktorí jednostranne zdôrazňujú blahodarné účinky globálnej konkurencie. Idealizujú trhové prostredie, pôsobenie trhov a voľného obchodu. Skúmajú sociálne vplyvy globalizácie najmä v podobe a charaktere štruktúrnej nezamestnanosti a bezprecedentnej polarizácie bohatstva a biedy v globálnom i národnom meradle.

Globalizácia má i svojich ostrých kritikov, ktorí upozorňujú na výrazné negatíva, ktoré so sebou prináša. Upozorňujú aj na problematické okruhy najmä v sociálnej, sociálno-ekonomickej rovine a na nutnosť ich riešenia, keď často navrhujú aj možnosti a varianty riešenia. Za hlavné problémy globalizácie považujú kritici narastajúci význam rôznych transnacionálnych korporácií, ktoré často zneužívajú svoje vysoké postavenie na trhu. Problémom je tzv. ekologický neokolonializmus, kde dochádza k presunu výroby zaťažujúcej životné prostredie z hospodársky vyspelých krajín, do krajín rozvojových, kde neexistuje prísna ekologická legislatíva. To vedie tiež k tomu, že v hospodársky vyspelých štátoch zanikajú podniky a tiež celé odvetvia náročné na prácu a presúvajú sa do rozvojových krajín, kde je sústredená výroba náročná na lacnú pracovnú silu a s nízkou pridanou hodnotou. Prítom hospodársky vyspelé štáty sa sústreďujú vysoko sofistikované odvetvia a kvalifikovanú pracovnú silu s vysokou pridanou hodnotou. To však vedie k stále väčšiemu prehlbovaniu ekonomickej úrovne medzi krajinami

Kritické postoje ku globalizácii možno zaradiť do troch prúdov, a to ako prúd:¹⁸

- konzervatívny
- ľavicový
- environmentálny.

Konzervatívna kritika vylučuje hlavné princípy súčasnej ekonómie a hospodárskej politiky. Odmietavý postoj zaujíma k ideológii slobodného trhu, podľa ktorej sústredenie jednotlivcov na vlastné záujmy vedie k zabezpečeniu verejného blaha. Túto myšlienku vyslovil A. Smith, avšak v súčasných podmienkach má iný význam ako v období, keď žil. Dnešnú globálnu ekonomiku tvoria hlavne obrovské transnacionálne korporácie, ktoré sa nemôžu nepodieľať na komplexnom zvyšovaní blahobytu lokalít. Tieto skutočnosti vedú k úvahám o slobodnom obchode v rámci regiónov, keďže slobodný globálny obchod by

---

¹⁸ ŠÍBL, D. – ŠAKOVÁ, B. 2000. *Svetová ekonomika*. Bratislava: Sprint vfra, 2000. 268s. ISBN 80-88848-60-1.

umožnil presun veľkej časti priemyslu fyzicky náročného na prácu do rozvojových krajín, kde mzdy dosahujú veľmi nízku úroveň. V priemyselných krajinách by však zostali prakticky len sofistikované odvetvia a služby.

V ľavicovej kritike sa okrem obáv vyslovených konzervatívnym prúdom vynárajú aj obavy z úpadku kultúry a ovládnutia spoločnosti peniazmi. V tomto prúde sa vyskytuje pohľad na dva rozdielne, avšak späté prúdy súčasnosti. Prvý pohľad je zameraný na čoraz agresívnejšie prejavy fundamentalistov, nacionalistov a tradicionalistov a druhý pohľad na konzumnú kultúru, globalizáciu a modernizáciu. Badateľne väčšie hrozby vyplývajú z prvého prúdu, ktorý je sprevádzaný násilím, terorizmom a snahou nastoliť diktatúru. Nebezpečenstvo však logicky hrozí aj z druhého prúdu, ale vyplývajú z nich aj výhody, ako napr. pohodlie a bezpečnosť. Druhý pohľad súvisí s nebadaným úpadkom tvorivosti a skutočnej slobody a prináša frustráciu. Ľudia síce majú na výber širokú škálu produktov, ale nemyslia na nič iné, iba na zarábanie peňazí a konzumovanie.

Najväčším problémom environmentálnej kritiky je vyčerateľnosť zdrojov a taktiež životné prostredie. Tento pohľad na globalizáciu sa snaží zohľadniť záujmy budúcich generácií a všetkého živého na našej Zemi. Environmentalisti zdieľajú názor, že planéta je vypožičaná od budúcej generácie, nie kúpená, a podľa toho by sme sa k nej mali aj správať.

Predseda Svetového ekonomického fóra, K. Schwab upozornil na kritické body procesu globalizácie. Medzi ne patrí:¹⁹

- rýchlosť svetla, ktorou sa pohybuje kapitál cez hranice, akcelerácia zmien v oblasti techniky, rýchly vývoj požiadaviek na manažment a marketing, ktorý zvyšuje tlak na štrukturálne a koncepcné úpravy a zmeny siahajúce až k bodu zlomu. To znásobuje ľudské a sociálne náklady globalizačného procesu na úroveň predstavujúcu skúšku pre sociálnu textúru demokracie spôsobom, ktorý nemá doteraz žiaden precedens;
- proces globalizácie je istým spôsobom obrovská redistribúcia ekonomickej moci na celosvetovej úrovni, čo sa bude čoraz viac prejavovať v redistribúcii politickej moci;
- proces globalizácie je výzvou pre známe predpoklady. Napr. doteraz bolo konvenčnou múdrosťou to, že technické zmeny a zvýšenie produktivity práce sa odzrkadlia vo zvýšenom počte pracovných príležitostí a vyšších platoch, ale

---

¹⁹ LIPKOVÁ, E. a kol. 2006. *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. Bratislava: Sprint v.fra, 2006. 100s. ISBN 80-89085-55-5.

v niekoľkých posledných rokoch zlikvidovali technické zmeny viac pracovných príležitostí ako ich vytvorili.

Ku kritikom globalizácie možno zaradiť spisovateľa a zahraničného pozorovateľa R. Kapuscinského, ktorý vo svojom článku „Chudoba a planetárna solidarita“ hovorí o novom type spoločnosti, tzv. planetárnej spoločnosti, ktorú tvorí tretina obyvateľov žijúcich v dostatku a dve tretiny obyvateľstva žijúcich v biede.

J. Galbraith nazval biedu najväčším a najrozšírenejším nešťastím a uvedomuje si aj ekologické hrozby globalizácie.

Ďalším kritikom globalizácie je J. Goldsmith. Vo svojom diele „Pasca“ poukazuje na protichodnosť záujmov celosvetovej a národnej ekonomiky. Transnacionálne korporácie, využívajú podľa J. Goldsmitha lacnú pracovnú silu v zaostalých krajinách a následne tak zvyšujú nezamestnanosť v domovskej krajine. Dodatočne sa zvyšuje deficit jej obchodnej bilancie, potom ako dovážané tovary vyrobené v zahraničí sa vracajú späť do domovskej krajiny.

Najväčším kritikom, podľa ktorého globalizácia prebieha len pod vplyvom voľného trhu, je R. B. Reich. Staví sa kriticky k vytváraniu voľného trhu, o ktorom tvrdí, že je len čistou ilúziou. Vo svojej práci „The Work of Nations“ hovorí o ekonomickom systéme, že je viac integrovaným a globalizovaným, a to v mnohých ohľadoch, čiže ekonomika je oveľa viac integrovanou globálnou ekonomikou ako bola pred niekoľkými desiatkami rokov.

Pokiaľ ide o chápanie globalizácie zo strany smerov ekonomického myslenia, tak voči globalizácii stojí postmodernizmus. Je založený na konštatovaní o ontologickej i gnozeologickej vyčerpanosti modernej (priemyselnej) spoločnosti západného typu. Skepticky sa pozerá na racionalitu a logiku, ktorá sa vytvorila v jej podmienkach a mala riešiť problémy sveta. Postmodernizmus hľadá nové spôsoby pohľadu na súčasný svet a veľmi kriticky vníma jeho problémy, ktoré moderná spoločnosť nevyriešila. Z tohto dôvodu nie je príťažlivý pre všetkých ale irituje predovšetkým nositeľov bohatstva a moci.²⁰

Ideológiou globalizácie sa stal neoliberalizmus, ktorý sa neraz čiastočne prelína aj s postmodernizmom. Neoliberalizmus však vytvoril novú totalitnú spoločnosť, založenú na totalite spotreby a z nej plynúceho zisku, totality, pred ktorou je málo možností úniku.

---

²⁰ ŠKVRNDA, F. 2009. *Prerastie globálna kríza do megakrízy?* [online] 2009-01-26 [cit. 2010-04-02] Dostupné na internete: <<http://www.blisty.cz/art/44971.html>>.

Neoliberalizmus potrebuje, aby všetci míňali peniaze a spotrebovávali čo najviac. Jediná hodnota, ktorá zaujíma neoliberalov, je, koľko dokážu jednotlivé subjekty minúť a spotrebovať a cenným sa stáva len to, čo sa dá speňažiť.

R. Safranski ako prívrženec neoliberalizmu povedal, že „neoliberálny globalizmus je ideológia legitimujúca nebrzdený pohyb kapitálu pri hľadaní výhodných zhodnocovacích podmienok“. To znamená, že ide o systém, ktorý slúži bohatým. Bohatí bohatnú a chudobní sú ešte chudobnejší.

Globalizácia je štruktúrovaným fenoménom, ktorý sa do istej kodifikovanej podoby ešte nedostal. Je však otázkou, či sa vzhľadom na celosvetový rozmer procesov vôbec dostane. Preto uvádzané pohľady, analýzy a závery ekonómov, politikov, politológov, informatikov, technikov, a iných treba brať ako otvorené, pretože zodpovedajú dnešnému pohľadu, ale zároveň tvoria kontinuálne východiská pre budúcnosť.

1.2.2. Prístupy k chápaniu globalizácie v Slovenskej republike

Globalizácia sa prejavuje v špecifických podmienkach krajiny a je čiastočne podmienená historickým vývojom v krajine. Najmä posledné dve desaťročia sú v znamení zvyšujúcej sa integrácie jednotlivých ekonomík do svetovej ekonomiky. Práve tento proces integrácie trhov s výrobkami a službami, finančných trhov, ako aj medzinárodný pohyb pracovnej sily a technológií sa pre zjednodušenie nazývajú globalizáciou. Globalizácia môže pomôcť hospodárskemu rozvoju krajiny, keďže prináša prístup na zahraničné trhy pre domáce podniky, ako aj PZI do výrobného potenciálu krajiny. Globalizácia prostredníctvom investícií a možnosti pohybu pracovnej sily napomáha prenosu technológií, vedomostí a zručností. Nepochybné aj vďaka procesu globalizácie mnohé krajiny sveta zaznamenali v posledných dvoch desaťročiach masívny hospodársky rozmach. Patrí k nim aj SR, ktoré sa začiatkom 90. rokov hospodársky otvorilo svetu.²¹

Nevyhnutnosť globálneho myslenia v SR určuje viacero činiteľov:²²

- SR sa nachádza v strede východnej časti Európy. Tvorí severnú časť karpatskej kotliny. Územie SR je zraniteľné ekologickými katastrofami a zároveň schopné takéto katastrofy produkovať a šíriť za hranice iných štátov;

---

²¹ ZLACKÝ, V. 2009. *Sú Slováci proti globalizácii?*. [online] 2009-07-04 [cit.2010-03-21] Dostupné na internete: <http://nazory.pravda.sk/su-slovaci-proti-globalizacii-dks-/sk-nkom.asp?c=A090407_094151_sk-nkom_p12>.

²² HYKISCH, A. 2001. *Nebojme sa sveta – sprevodca globálnym myslením*. Bratislava: Lizard, 2001. 35s. ISBN 80-967844-3-9.

- sme najmenším štátom stredoeurópskeho regiónu, geopoliticky zraniteľným. Tretina našich hraníc nemá prirodzený charakter (vodné toky, horstvá). Dobré susedstvo je základným záujmom;
- z hľadiska civilizačnej príslušnosti tvoríme východné prihraničie západnej kresťanskej civilizácie. Boli sme častým objektom expanzií a nájazdov iných civilizačných okruhov;
- geopoliticky sa môžeme stať križovatkou záujmov Západu, Východu i Juhu;
- SR je v dosiahnuteľnej blízkosti rozhodujúcich kontinentálnych veľmocí Európy, Nemecka a Ruska;
- relatívne vysoký počet susedov (päť) rôznej váhy;
- vnútrozemský (kontinentálny) štát izolovaný od hlavných morí;
- multietnický štát s pomerne vysokým podielom menšín;
- závislosť od rozhodujúcich surovín a palív.

V predchádzajúcej časti diplomovej práce sme priblížili názory zahraničných autorov na globalizáciu. V tejto časti bližšie priblížim pohľady slovenských autorov, ktoré sa od seba taktiež dost' podstatne líšia.

A. Hykisch sa pokúsil definovať globalizáciu ako najvyššie štádium historického procesu, kde na základe vzájomnej kooperácie a stretávaní sa ľudí dochádza k zámenám materiálnych a duchovných hodnôt. Globalizáciou nazýva tiež všetky javy, ktoré zasahujú do všetkých častí našej planéty a nadobúdajú celosvetový charakter. Globalizáciou nazval ekonomické, politické a kultúrne procesy, ktoré vedú k prepájaniu, zjednocovaniu a vzájomnému ovplyvňovaniu národov, štátov, kontinentov a civilizácií a postupne vytvárajú zjednocujúce pravidlá spoluzitia.

Názory V. Balhara na globalizáciu sú rôzne. Z jedného uhla pohľadu ju považuje za pozitívnu, lebo prináša vyššiu kvalitatívnu úroveň ekonomických procesov, vyššiu produktivitu práce, vytvára predpoklady vyššej kvality života. Na druhej strane však spôsobuje veľkú diferenciáciu sveta, narastá počet bohatých a chudobných, pričom mizne stredná vrstva.

P. Staňek vo svojom diele „Globalizácia svetovej ekonomiky“ poukazuje na to, že globalizácia nie je prírodným fenoménom akým je napr. zemetrasenie, ale je produktom človeka samotného a on sám, ako jeho autor, by sa mal nad ňou zamýšľať a usmerňovať ju.

R. Outrata chápe globalizáciu ako dynamický multidimenzionálny proces, ktorý považuje za najvplyvnejšiu silu, ktorá určuje budúcnosť svetového spoločenstva.

Autorkou, ktorá definuje globalizáciu ako jednosmernú ulicu je Ľ. Lipková. Z tejto definície vyplýva, že z ekonomických pohybov, ktoré globalizáciu definujú, majú jednoznačný prospech iba hospodársky vyspelé štáty. Podľa nej si globalizácia vyžaduje od všetkých účastníkov ekonomiky rýchlu adaptáciu na meniace sa podmienky a vedie stále väčší dôraz na to, aby si uvedomovali nevyhnutnosť vzájomnej interdependencie a kooperácie.²³

D. Šíbl a B. Šaková vo svojej knihe „Svetová ekonomika“ charakterizovali globalizáciu ako mnohovrstvový proces so svojim vzájomným pôsobením sietí a aktérov.

Podľa P. Baláža a P. Verčeka možno globalizáciu chápať ako vyjadrenie faktu, že medzinárodná ekonomická aktivita subjektov svetového hospodárstva rastie s porovnaním s domácimi aktivitami rýchlejšie.²⁴

K. Ivanička v knihe „Globalistika“ prirovnal globalizáciu ku koncertu troch vyspelých hospodárskych oblastí, ktorými sú severná Amerika, EÚ a východná Ázia.

1.2.3. Nové chápanie štátu v procese globalizácie

Z koncepcií klasického Grécka vyplýva, že štát je spoločenstvo obcí, ktoré žijú spoločne a ich spoločný život sa rozvíja. Podľa Aristotela znamenal polis mestský štát, mesto, ale aj občianske spoločenstvo. Pre vznik polis bolo podmienkou spoločné obývanie územia. Za formy a inštitúcie spoločného záujmu sa pokladalo samosprávne riadenie, duchovný život, obživa, hospodárstvo a obrana. Tieto východiská sa v súčasnom období pokladajú za vznik štátu, resp. za model mikropolisu, ktorý sa postupom času rozrastal a zväčšoval do makropolisu, kde mu prirastali aj nové funkcie.

Významnú podporu rozvoja procesov globalizácie predstavuje tendencia zmeny politických priorít jednotlivých vlád s konečným dôsledkom ďalšej podpory globalizačných procesov. Podstata spočíva v zákonnej tendencii prechodu od sociálneho charakteru štátu k liberálne orientovanej politike. Začiatok treba vidieť v USA v politike prezidenta R. Reagana a vo Veľkej Británii počas vlády M. Thatcherovej. Nová orientácia

---

²³ LIPKOVÁ, Ľ. a kol. 2006. *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. Bratislava: Sprint vbra, 2006. 99s. ISBN 80-89085-55-5.

²⁴ VINCÚR, P. a kol. 2007. *Teória a prax hospodárskej politiky*. 3. vydanie. Bratislava: Sprint vbra, 2007. 73s. ISBN 978-80-89085-80-4.

štátnej politiky spočíva v znižovaní aktivít verejného sektora, v podpore priamych investícií nadnárodných spoločností a v znižovaní aktivít na úseku sociálnej politiky. Štát sa postupne vzdáva svojej rozhodujúcej právomoci. Charakteristickým znakom novej úlohy štátu je privatizácia veľkých štátnych podnikov a taktiež liberalizácia cien. Osobitný význam v tejto politike štátu má zmena daňového systému, kde dochádza k presunu daňového zaťaženia od kapitálu k občanom. Nová politika štátu sa snaží zmeniť systém dôchodkového zabezpečenia, kde chce preniesť hlavnú časť starostlivosti priamo na občanov. Štát tak podporuje zásadu, že každý jednotlivec má mať podstatne vyššiu úroveň zodpovednosti za svoje individuálne aktivity v spoločnosti, v práci, ako aj v celej sfére svojho sociálneho zabezpečenia vrátane staroby. Zmeny sú aj na v ponímaní a poskytovaní zdravotného poistenia. Hlavným záujmom štátu, čiže vlád, je snaha o prilákanie zahraničných investorov a to pomocou rôznych nástrojov, ku ktorým patria napr. bezcolné zóny, rôzne daňové úľavy, dotácie na pracovné miesta, na rekvalifikáciu, pozemky zadarmo a pod.²⁵

Globalizácia sa netýka len dopadu na vzájomnú hospodársku závislosť od vnútorného politického systému, ale tiež pretvára obsah politickej vedy ako celku. Týka sa nielen zmien chápania systému ako takého, ale aj zmien samotného štátu ako samostatnej jednotky. Národné štáty musia bojovať o udržanie svojej pozície voči nadnárodným organizáciám, a preto by mali vedieť prijať výzvu, ktorú im globalizácia na úspešné smerovanie prináša.²⁶

Názory na postavenie štátu v procese globalizácie sú v mnohých prípadoch nejednotné a patria k najkontroverznejším aspektom globalizácie svetovej ekonomiky. Jedným z názorov je, že globalizácia znamená koniec éry národných štátov a eróziu ich moci. Zástancovia tohto názoru argumentujú tým, že globalizácia umožňuje najvyššiu možnú efektívnosť alokácie zdrojov neskreslenú štátnymi zásahmi. Iná skupina názorov zdôrazňuje potrebu pomerne silnej úlohy štátu v procese globalizácie a zdôvodňuje to tým, že väčšia závislosť v obchode je spojená skôr s rastúcou úlohou štátu než s jej zánikom. Preto vysoká angažovanosť štátu môže byť konkurenčnou výhodou. Za zvlášť dôležitú sa považuje aktívna úloha štátu pri prekonávaní zaostávania rozvojových krajín, pričom konkrétne zameranie intenzívnej štátnej intervencie sa v jednotlivých vývojových štádiách mení.

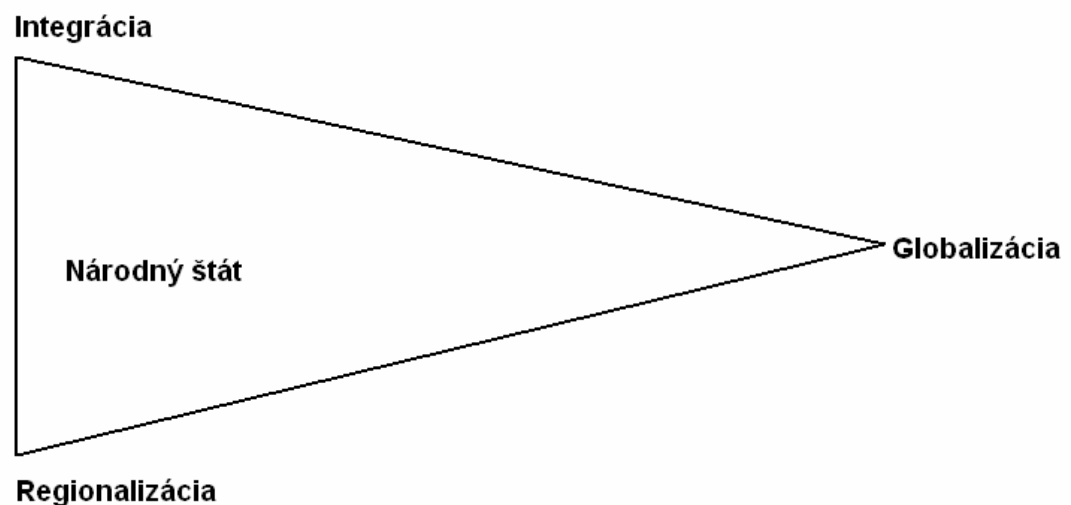
²⁵ BALHAR, V. 2008. *Dejiny svetového hospodárstva*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2008. 61s. ISBN 978-08-225-2609-8.

²⁶ IVANIČKA, K. 2006. *Globalistika*. Bratislava: Iura Edition, 2006. 188s. ISBN 80-8078-028-5.

Postavenie štátu vyplýva aj z obrázku 2. Nachádza sa v trojuholníku výziev. Ide o výzvu globalizácie, integrácie a regionalizmu. Všetkým týmto výzvam musí poskytovať priestor na realizáciu, ale súčasne z nich musí dokázať získať i obohatenie svojich nezastupiteľných funkcií a úloh.²⁷

O b r á z o k 2

Národný štát v ére globalizácie

Prameň: IVANIČKA, K. 2006. Globalistika. Bratislava: Iura Edition, 2006. 190s. ISBN 80-8078-028-5.

Koncepcie, ktoré si zaslúžia pozornosť, sú koncepcie, ktoré v súvislosti so zmenami úlohy štátu v procese globalizácie nastoľujú problém „globálneho vládnutia“ alebo „novej suverenity“. Charakter „globálneho vládnutia“ má značné rozdielnosti. Predstavitelia inštitucionalizmu, ku ktorým patria napr. W.C. Mitchell, G. Means, A. Berle, J.M. Clark, J. Galbraith, uznávajú centrálnu úlohu medzinárodných inštitúcií, ktoré môžu zásadne ovplyvňovať vzájomné správanie sa štátov, ich spoluprácu a vytvárať podmienky na elimináciu možných konfliktov. Veľmi zaujímavé sú koncepcie globálneho viacúrovňového vládnutia. Vychádzajú z toho, že štát by sa nemal chápať ako jediná vládnuca sila, ale ako jedna zložka v určitom spoločnom systéme vládnutia, a to od celosvetovej úrovne, cez národné až po lokálne úrovne vládnutia. V jednom z konkrétnych

²⁷ IVANIČKA, K. 2006. *Globalistika*. Bratislava: Iura Edition, 2006. 188s. ISBN 80-8078-028-5.

návrhov sa ako minimálne uvažuje päťstupňové vládnutie v globalizujúcej sa svetovej ekonomike, a to taketo:²⁸

- prostredníctvom dohody medzi veľkými štátmi, resp. centrami (Európa, USA, Japonsko),
- prostredníctvom štátmi vytvorených medzinárodných regulačných agentúr, ako napríklad WTO,
- prostredníctvom integračných zoskupení ako sú EÚ, NAFTA a pod.,
- prostredníctvom hospodárskej politiky a jej súčastí na národnej úrovni,
- prostredníctvom politík realizovaných na regionálnej úrovni.

V dnešnej dobe musíme vnímať skutočnosť, že nadnárodné inštitúcie majú významné postavenie vo svetovej ekonomike a vo svetových financiách, a môžu preto usmerňovať presun výroby a kapitálu. Štát má však vo svojich rukách legislatívu, verejnú správu a taktiež hlasy voličov, preto má výhradné postavenie v riadení verejných vecí. Štát si preto musí udržať rozhodovaciu právomoc a nedotknuteľnosť svojho zastúpenia, aby mohol plniť svoje nezastupiteľné funkcie voči svojim občanom.

Významnou premenou neprešiel len štát, ale aj celková ekonomika. Starú ekonomiku postupne začala nahrádzať nová ekonomika.

Nová ekonomika je pojem, ktorý sa stotožňuje s ekonomickými aktivitami spojenými s internetom, s rastom akcií technologických firiem v USA alebo s hospodárskou politikou. V skutočnosti za novú ekonomiku môžeme označiť novovytvárajúcu sa štruktúru ekonomiky, ktorá vznikla z klasickej industriálnej ekonomiky pod vplyvom transformačného účinku moderných informačných technológií a najmä internetu, a tiež hospodársku politiku, ktorá zodpovedá riadeniu ekonomiky krajiny, resp. štátu v podmienkach globálnej ekonomiky a svetového trhu.²⁹

Úvahy o novej ekonomike vychádzajú z predpokladu, že existuje niečo, čo možno označiť ako stará ekonomika. Rozhranie medzi novou a starou ekonomikou nie je ostré, avšak ich charakteristiky sa podstatne líšia.³⁰

---

²⁸ OUTRATA, R. a kol. 2006. *Globalizácia a slovenská ekonomika*. Bratislava: Repro-Print, 2006. 43s. ISBN 80-7144-150-3.

²⁹ Vytváranie novej mapy globálnej civilizácie - prehľad teórií transformácie spoločnosti. [online] [cit.2010-03-03] Dostupné na internete: <<http://www.futurologia.sk/index.php?id=mapyglobciviliz>>.

³⁰ BALÁŽ, P. - VERČEK, P. 2002. *Globalizácia a nová ekonomika*. Bratislava: Sprint vfra, 2002. 52s. ISBN 80-89085-06-7.

Tabuľka 2

Schématické porovnanie starej a novej ekonomiky

	Stará ekonomika	Nová ekonomika
Celoekonomické charakteristiky: <ul style="list-style-type: none"> ▪ trhy ▪ rozsah konkurencie ▪ organizačná forma 	statické – nemenné národný hierarchická, byrokratická	dynamické – meniace sa globálny – celosvetový sieťová
Odvetvia: <ul style="list-style-type: none"> ▪ organizácia výroby ▪ determinanty rastu ▪ determinanty technológií ▪ zdroje konkurenčnej výhody ▪ dôležitosť výskumu a inovácií ▪ vzťahy s ostatnými firmami 	masová produkcia kapitál/práca mechanizácia znižovanie nákladov prostredníctvom nákladovej regresie nízka až stredná samostatnosť	flexibilná produkcia inovácie/vedomosti digitalizácia inovácie, kvalita, náklady vysoká aliancie a spolupráca
Pracovná sila: <ul style="list-style-type: none"> ▪ ciele zamestnaneckej politiky ▪ zručnosť ▪ potrebné vzdelanie ▪ charakter zamestnania 	plná zamestnanosť špecifická k danej pozícii zručnosť alebo diplom stabilný	vyššie reálny mzdy a príjmy široká celoživotné vzdelávanie poznačený rizikom a príležitosťou
Vláda: <ul style="list-style-type: none"> ▪ vzťahy s podnikateľmi ▪ regulácia 	požiadavka sankcionovania riadiť a kontrolovať	podpora príležitosti rastu trhové nástroje, flexibilita

Prameň : ATKINSON, D.R. – COURT, R.H. 1999. The New Economy Index. Washington: Progressive Policy Institute, 1999.

Chápanie novej ekonomiky ako úplnej zmeny ekonomiky oproti minulosti sa môže zdať pomerne prehnané. Znamenalo by to, že v priebehu uplynulých rokov nastal úplný a nikdy predtým neopakovaný zvrät v ekonomickom modeli a vývoji. Doteraz platné ekonomické zákony už neplatia alebo musia byť silne modifikované. Svet sa postupne uberať novým smerom a ekonomika má pre každé svoje obdobie špecifické črty.

Hlavnými črtami, ktorými sa nová ekonomika odlišuje od starej, sú výrobné faktory. Kým v starej ekonomike boli hlavnými výrobnými faktormi práca, pôda, kapitál a suroviny, nová ekonomika sa zakladá na poznatkoch, ktoré zahŕňajú údaje, informácie, predstavy, ideológiu. Veľkým rozdielom je to, že v starej ekonomike sú výrobné faktory

vyčerpatel'né a v novej nevyčerpatel'né. Práve tie sa potom využívajú na tvorbu nových poznatkov. Nové IKT zohrávajú veľmi dôležitú úlohu, pretože sú potrebné na vytváranie väčšej konkurencieschopnosti. Masovú produkciu nahrádza flexibilná produkcia, veľké množstvá pracovníkov sa nahrádzajú malými diferencovanými pracovnými tímami. V starej ekonomike bolo možné nekvalifikovaného pracovníka rýchlo a lacno nahradiť, avšak v novej ekonomike, kde narastajúca úroveň špecializovaných zručností redukuje zameniteľnosť práce, je nájsť správnu a špecializovanú osobu ťažšie a nákladnejšie. Nová ekonomika nekladie dôraz na to, akú máme zručnosť a diplom, ale vedie nás k celoživotnému vzdelávaniu.

Veľkou zmenou prešla tiež organizačná forma. Kým v starej ekonomike bola táto forma hierarchická, byrokratická, v novej ekonomike je sieťová. Na vytvorenie týchto sietí sa vynaložili a ešte aj vynaložia obrovské finančné prostriedky. Výnimočnosť vytvárania komunikačných sietí vzájomným prepájaním počítačov je takmer tak významná ako samotný nárast výpočtovej sily. Tento fenomén spôsobil rýchlejší priebeh a rozšírenie týchto technológií do ekonomiky. Avšak siete v oveľa väčšej miere ako samotné počítače umožňujú spoločnostiam zavádzať nové inovatívne produkty oveľa rýchlejšie, flexibilnejšie a v oveľa väčšom súlade s požiadavkami trhu a zákazníkov, a to všetko v neustále meniacom sa prostredí, kde všetci konkurenti robia to isté.³¹ Sieťová ekonomika nie je na konci svojho historického vývoja, ale sa ďalej rozvíja v rámci flexibilných sietí podnikov v rôznych oblastiach sveta, ktoré sú medzi sebou prepojené a spravidla majú jedno výkonné, riadiace centrum. Všetko to možno zhrnúť a povedať, že nová ekonomika je fenomén založený na unikátnej kombinácii zmien v organizácii a rozhodovaní ekonomických subjektov, technologickej inovácie a rozvoja ľudských zdrojov, podporený rastom medzinárodnej výmeny a globálnym využitím sieťových informačných systémov, ktorý môže viesť k udržateľnému ekonomickému rastu a k súčasnému rastu spoločenského blahobytu.

V súčasnosti sú trhy, investície a medzinárodné vzťahy čoraz menej určované národnými hranicami. Štát ako inštitucionálna štruktúra neupadá, ale vykonáva nové, zložitejšie činnosti v novom otvorenejšom a vo vzájomne závislom svete. Štátne územie je naďalej nezastupiteľné politicky, emocionálne, historicky, či kultúrne a, samozrejme, nie ekonomicky. Pôsobením procesu globalizácie rastie význam vnútorného ekonomického prostredia, kde politiky a vývoj za hranicami krajín zvyšujú svoj vplyv na hospodársky

---

³¹ BALÁŽ, P. - VERČEK, P. 2002. *Globalizácia a nová ekonomika*. Bratislava: Sprint vfra, 2002. 78s. ISBN 80-89085-06-7.

vývoj krajín. To spôsobuje pokles schopnosti národných ekonomík dosiahnuť národné ciele použitím nimi dostupných prostriedkov. S narastajúcou globalizáciou sa tak do istej miery vytráca autonómia jednotlivých štátov.³²

---

³² BREINEK, P. 2005. Procesy globalizace ve světové ekonomice. In *Politická ekonomie*. ISSN 0032-3233, 2005, roč.53, č.6, s.830.

2. CIEĽ PRÁCE

Globalizácia sa chápe ako fenomén dnešnej doby a o jej pohľadoch a rôznych prístupoch môžeme počuť na každom kroku.

Hlavným cieľom diplomovej práce je komplexne identifikovať globalizačné trendy vo svetovej ekonomike, a to pomocou pozitívnych a negatívnych prejavov globalizácie ako dominantného fenoménu dnešnej doby a poukázať na jednotlivé vybrané aspekty, ktoré sú najviac poznačené dnešným vývojom ľudskej civilizácie. Práca je zameraná na príčiny a dôsledky ekonomických, sociálnych, politických, ekologických, vedecko-technických a kultúrnych zmien, ktoré sa uskutočňujú vo svete so zreteľom na SR. Zameriava pozornosť nielen na ekonomické aspekty globalizácie, ale zdôrazňuje aj mimoekonomické prejavy.

V teoretickej časti sme sa zamerali na vymedzenie pojmu globalizácia, a to od jej predpokladaného vzniku až po súčasnosť. Jej vývojové smerovanie spolu so súčasnými a historickými názormi je tiež predmetom tejto časti.

Praktická časť je zameraná na charakterizovanie a vplyv globalizačných prejavov na svetové hospodárstvo v súčasnosti. Medzi tieto prejavy môžeme zaradiť informačné a komunikačné technológie, transnacionálne korporácie, priame zahraničné investície, chudobu a v neposlednom rade veľmi vážny negatívny dopad na životné prostredie.

K dosiahnutiu hlavného cieľa bolo potrebné splniť čiastkové ciele, medzi ktoré patrí objasnenie jednotlivých prejavov globalizácie so zameraním na SR. Vzhľadom na obšírnosť hlavného cieľa, definujeme nasledovné čiastkové ciele:

- sprehľadniť vývojové smerovanie globalizácie vo svete,
- poukázať na teoretické prístupy globalizácie doma a v zahraničí,
- definovať prejavy globalizácie,
- spracovať údaje o prejavoch globalizácie v SR.

Dosiahnutie cieľa diplomovej práce overujeme pomocou stanovených hypotéz, ktorými sú:

- globalizácia ako neustále prebiehajúci proces ovplyvňuje svojimi pozitívnymi a negatívnymi prejavmi celý ekonomický, ale aj mimoekonomický svet;
- SR ako otvorená ekonomika podlieha procesu globalizácie, dôsledkom čoho je vplyv svetovej hospodárskej a finančnej krízy na jej ekonomiku.

Komplexným sledovaním a analýzou prejavov globalizácie by sme mali teda zistiť, ako vplýva tento fenomén na ekonomiky jednotlivých krajín, identifikovať jeho vplyvy a súčasne poukázať na kladné a záporné stránky globalizácie ako aj príležitosti a ohrozenia, ktoré globalizácia so sebou prináša, či už je to vo svete alebo v SR.

Splniť takto formulované ciele diplomovej práce sa pokúsime dosiahnuť aplikovaním teoretických vedomostí a poznatkov z danej oblasti skúmania, zhodnotením už realizovaných opatrení na národnej, ale aj nadnárodnej úrovni, ako i uplatnením vlastného tvorivého prístupu.

V závere diplomovej práce by malo dôjsť k naplneniu hlavného cieľa a čiastkových cieľov a k overeniu jednotlivých hypotéz, ktoré sme si stanovili.

3. METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

Metódou sa vo všeobecnosti rozumie spôsob alebo postup, ktorým sa od určitého východiskového stavu dospeje k zamýšľanému výslednému stavu. Metóda predstavuje teda usporiadanú cieľavedomú činnosť, vedúcu k dosiahnutiu určitého stanoveného cieľa.

Pojmu metóda je obsahovo blízky pojem metodika, pod ktorým zväčša chápeme:

- spôsob výkladu rozsiahlejšieho komplexu problémov,
- súbor postupov a prístupov vo vedeckom bádání.

Metodika práce predstavuje určitý spôsob použitia rôznych metodických nástrojov a ukazovateľov.

Metódy výskumu, ktoré predpokladáme využiť v diplomovej práci, sú stanovené vzhľadom na splnenie jej hlavného cieľa a jednotlivých čiastkových cieľov. Samotnému písaniu predchádza zber a triedenie informácií. Je nevyhnutné posúdiť dôveryhodnosť zdroja, najmä čo sa týka štatistických údajov. Opierať sa budeme najmä o údaje publikované Štatistickým úradom SR, Ministerstvom životného prostredia SR, NBS, ako aj medzinárodnými inštitúciami a organizáciami, napr. Eurostatom, OECD, Svetovou bankou a pod. Pri získavaní teoretických poznatkov vychádzame z prác slovenských, ale tiež zahraničných autorov, najmä z ich monografií, štúdií, či vedeckých článkov.

Metódy, ktoré v práci využívame sa v ekonomických vedách členia predovšetkým na empirické a teoretické.

Z empirických metód využívame metódu pozorovania, a to najmä v druhej časti práce, kde sa sústreďujeme na interpretáciu prejavov globalizácie a riešenia príčin negatívnych dopadov nielen na národnej ale aj celosvetovej úrovni.

Zo všeobecných teoretických metód používame induktívno-deduktívnu metódu, a to predovšetkým pri triedení teoretických informácií. Ďalej budeme využívať párovú dvojicu metód analýza a syntéza, ktoré využijeme pri práci so štatistickými údajmi.

Zo špeciálnych teoretických metód využívame najmä metódu komparácie, a to pri porovnávaní jednotlivých prejavov vo svete a v SR.

V diplomovej práci využijeme aj rôzne matematické a štatistické výpočty, najmä pri hľadaní číselných a percentuálnych vyjadrení, a to pri prejavoch PZI a chudoby. Pre lepšiu prehľadnosť a orientáciu v číselných údajoch používame grafické metódy, prezentácie vo forme schém, tabuliek a pre lepšie porozumenia týchto interpretácií použitie grafov, vygenerovaných v programe Microsoft Office Excel.

V závere diplomovej práce využijeme najmä interpretáciu a zhrnutie dosiahnutých výsledkov a ich konfrontáciu s vytýčenými cieľmi.

Pojem globalizačné trendy v sebe zahŕňa pomerne širokú škálu problémov. Takto široko poňatá problematika však vyvoláva celý rad metodologických otázok. Z nich ako jedna z najdôležitejších sa javí otázka spojená so spôsobom kvalitného vyhodnotenia rozsiahlej škály problémov. Pri hľadaní odpovede na túto otázku, sme si v rámci nášho realizovaného výskumu ako predvolené vymedzili dva spôsoby hodnotenia problematiky.

Prvý spôsob hodnotenia globalizačných trendov možno označiť ako metódu analyticko-syntetickú. Jej podstata spočíva v tom, že globalizačné trendy rozdelíme na prejavy, medzi ktoré patria IKT, TNK, PZI, chudoba a deštrukcia životného prostredia, pričom každú z týchto samostatných oblastí skúmame čiastkovou analýzou. Tieto čiastkové analýzy umožnia dôkladne preskúmať rozdiely a nerovnosti. Výsledkom týchto analýz budú samostatné analytické správy o prejavoch globalizácie.

Po tejto prvej analytickej fáze, je druhá fáza, a to syntetická. V rámci nej sú vzájomne prepojené čiastkové správy do jedného celku, aby umožňoval zhodnotiť celkovú úroveň globalizačných procesov. Ako je z vyššie uvedeného zrejmé, tento postup je však pomerne náročný a vyžaduje existenciu rozsiahleho analytického tímu. Z tohto dôvodu sa ako vhodnejšia javí prvá metóda, a to indukcie a dedukcie.

4. VÝSLEDKY PRÁCE

4.1. Charakteristika vybraných prejavov globalizácie

Globalizácia vytvára nielen nové príležitosti, ale skrýva aj hrozby, ktoré sú spomenuté v predchádzajúcich častiach práce. Tvorcovia politik, a to tak na medzinárodnej, štátnej ako aj na miestnej úrovni, musia súčasne nielen preskúmať nové možnosti za účelom dosiahnutia ďalšieho ekonomického rastu, ale tiež sa snažiť o zmiernenie rizík pre ľahšie zraniteľných a osoby žijúce na okraji spoločnosti, o ich začlenenie do spoločenského diania, a o nastolenie väčšej rovnosti príležitostí.³³

V súčasnej dobe niet pochyb, že taký proces akým je globalizácia, prebieha v celosvetovom meradle. Je to však natoľko zložitý proces, že sa prejavuje veľmi rôzne v závislosti od podmienok, v ktorých je aplikovaný. Iné sú prejavy v krajinách, ktoré tento proces značnou mierou formujú, a iné v krajinách, ktorým neostáva nič iné, iba tento proces prijať a adaptovať sa v ňom, pretože sa inak vystavujú riziku medzinárodnej izolácie a všetkým negatívnym dopadom.

Medzi prejavy globalizácie, či už kladné alebo záporné, patrí vplyv explózie IKT, úloha PZI, úloha TNK. Veľkým a negatívnym problémom je chudoba a deštrukcia životného prostredia. Týmito prejavmi sa budeme zaoberať v nasledujúcej časti práce.

4.2. Informačné a komunikačné technológie vo svete a Slovenskej republike

V dnešnej dobe a aj v jej pokračujúcom vývoji si bez možnosti využitia IKT už nevieme predstaviť. Technologická a inovačná revolúcia patrí k najdôležitejším trendom globalizácie. Hĺbka, štruktúrovanosť a dynamika deľby práce, špecializácie a kooperácie, obchodnej výmeny, investícií prestávajú byť primárne určované národnými hranicami, miznú národné produkty a technológie i národné hospodárstva. Materiálne predpoklady sa vytvorili revolučným prechodom k novému technologickému spôsobu výroby, založenému predovšetkým na širokospektrálnom prieniku informačných a komunikačných technológií do všetkých sfér života spoločnosti. IKT indukujú rýchlejší ekonomický rast. Digitalizácia IKT zrýchľuje zrastanie jednotlivých, pôvodne oddelene pôsobiacich IKT a vedie k ich

---

³³ VINCÚR, P. a kol. 2007. *Teória a prax hospodárskej politiky*. 3. vydanie. Bratislava: Sprint vŕa, 2007. 87s. ISBN 978-80-89085-80-4.

postupnej konvergencii. Tým sa vytvárajú podmienky vhodné na premenu fyzických procesov na virtuálne alebo ich prepojenie s virtuálnymi procesmi.³⁴

Postupné prenikanie IKT do jednotlivých sfér života spoločnosti nadobudlo v prvej polovici 90. rokov mimoriadnu akceleráciu. Zmenilo sa na zintenzívňujúcu sa a všadeprítomnú informatizáciu spoločnosti. Bezprostredne sa to prejavilo v masovom nasadzovaní IKT, ktorých význam a podiel na svetovom trhu rastie zo dňa na deň. Medzi masovým uplatňovaním IKT a obmedzeniami ich všeobecnej dostupnosti a využívania je potrebné rozlíšiť nasledujúce skupiny poznatkov a informácií:³⁵

- prvú skupiny predstavujú poznatky a informácie, na ktorých je alebo bude založený inovačný predstih a s ním spojený mimoriadny zisk podmienený výraznou cenovou preferenciou kvality. Tieto poznatky a informácie patria k najutajovanejším a zároveň sú najvyhľadávanejším objektom priemyselnej špionáže;
- do druhej skupiny možno zaradiť poznatky a informácie o výskume, ktorý si už vyžiadal vysoké náklady, ďalšie náklady sa do neho vkladajú, ak buď ešte nie je jasný smer, resp. spôsob využitia alebo sa ešte nepodarilo dosiahnuť sledovaný cieľ výskumu. Aj tieto poznatky a informácie sú predmetom utajovania. Ide o to, že aj informácie o neúspešných pokusoch, neschodných prístupoch a nevhodných riešeniach sú vo vede a výskume veľmi dôležité a mohli by konkurencii napomôcť úsporu nákladov alebo aj získavanie inovačného predstihu;
- tretiu skupinu tvoria poznatky a informácie o technológiách a výrobkoch druhého, prípadne ďalšieho inovačného sledu, ktoré sa už v širokom rozsahu používajú;
- štvrtú skupinu tvorí obrovské množstvo najrozmanitejších informácií a poznatkov zo všetkých oblastí ľudského poznania.

Prenikanie IKT do vedy a výskumu ohromne zvyšuje ich účinnosť. IKT umožňujú bezprecedentne rozširovať rozsah a sféry vedeckého experimentovania na báze počítačových simulácií. Vďaka tomu možno nahradzovať reálne, často veľmi nákladné a zdĺhavé experimenty simulačnými experimentmi. To umožňuje overiť rádovo väčšiu

---

³⁴ OUTRATA, R. a kol. 2006. *Globalizácia a slovenská ekonomika*. Bratislava: Repro-print, 2006. 20s. ISBN 80-7144-150-3.

³⁵ ŠIKULA, M. 1999. *Globalizácia - rózcestie civilizácie*. Bratislava: Sprint vfra 1999. 40s. ISBN 80-88848-46-6.

variantu možností, podstatne urýchliť získanie výsledkov a zároveň znížiť náklady na ich dosiahnutie.³⁶

Najväčší význam v IKT má vysoký nárast výpočtovej techniky, a to hlavne počítačov. Počítače mali prvé uplatnenie v armáde, v civilnom sektore. Vo vládných inštitúciách, vo finančníctve a poisťovníctve sa začali používať až neskôr. V súčasnom svete môžeme vidieť dva smery vývoja počítačov. Prvým sú počítače (mikroprocesory), ktoré sa nachádzajú vo vnútri konvenčných produktov a druhým smerom je ich spájanie do celosvetovej počítačovej siete, čiže internet.

Internet je kľúčovým komunikačným médiom dneška. Je to počítačová sieť celosvetového rozsahu, ktorá je zložená z rôzne prepojených menších sietí a jednotlivých počítačov. Umožňuje tak uskutočňovať radu operácií a prepojení medzi jednotlivými kúskami sveta.

Vývoj internetu sa začal asi pred 50 rokmi v USA a slúžil na vojenské potreby. V roku 1969 sa prvýkrát uskutočnilo sieťové prepojenie medzi štyrmi vzdialenými veliteľskými centrami. Keď rozvoj počítačových sietí prekročil hranice štátov, siete sa začali označovať názvom internetworking, čo sa neskôr skrátilo na internet. Internet sa veľmi rýchlo začal rozvíjať. Začiatkom 90. rokov bol počet internetových pripojení okolo 400 tisíc. V roku 1996 malo vlastné www stránky asi len 15% veľkých spoločností. Tieto firmy používali internet ako jednosmerné komunikačné médium a využívali všetky výhody elektronickej korešpondencie, akými je napríklad rýchlosť, možnosť prenosu dokumentov v elektronickej podobe. Koneční používatelia mohli publikovať a počúvať zvukové nahrávky. Počet používateľov sa odhaduje približne na osem miliónov. V roku 1999 bola už väčšina osobných počítačov pripojená k internetu a od roku 2000 už viac ako 25% transakcií sa realizovalo pomocou internetu. Počet používateľov v decembri roku 2009 prekročil hranicu jednej miliardy, a to aj vďaka internetovému boomu v Číne. Prekonanie tejto hranice je významným medzníkom v histórii internetu a nasledujúca miliarda tu bude bez toho aby sme si to vôbec všimli. Pokiaľ ide o oblasti a používateľov, ktorí využívajú internet, najviac ich nájdeme v Ázii a Pacifiku (47%), 28% ich je v Európe, po ktorých nasleduje s 18% Severná Amerika. Krajiny Latinskej Ameriky tvoria 7% a iba 5% obyvateľov využíva internetové pripojenie v Afrike a na Blízkom východe. V poradí krajín je na prvom mieste Čína (180 miliónov), USA (163 miliónov) a na treťom mieste je

---

³⁶ ŠIKULA, M. 1999. *Globalizácia - rázcestie civilizácie*. Bratislava: Sprint vbra 1999. 40s. ISBN 80-88848-46-6.

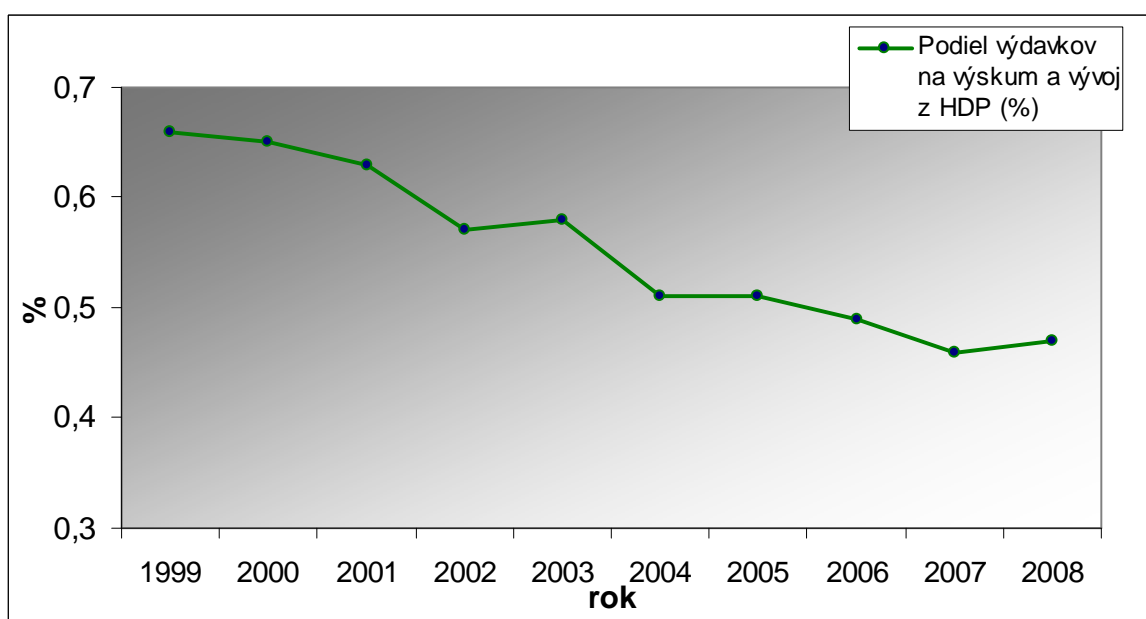
Japonsko (60 miliónov). Z európskych krajín je najviac používateľov internetu v Nemecku, Veľkej Británii a vo Francúzsku. Do prvej desiatky je zaradená aj India, Ruská federácia, Brazília a Južná Kórea.

Tento obrovský rozmach internetu je spojený najmä s tým, že si svet uvedomil jeho možnosti a hlavne jeho využitie. Internet sa považuje za najnázornejší príklad enormného prenikania IKT do všetkých stránok spoločenského života.

Pokiaľ ide o celkové výdavky z HDP, ktoré sa vynakladajú na nové IKT, tak sa to celosvetovo veľmi líši. Dokonca aj v európskych krajinách sa to podstatne líši (príloha 1) Vo svetových veľmocích bol tento podiel v roku 2008 podstatne vyšší aký bol priemer v EÚ. V USA to bolo 2,76%, v Japonsku cez 3,4%, v Južnej Kórei 3,21% z celkového HDP. Celkovo v EÚ27 bol v roku 2008 priemer percentuálnych podielov výdavkov na vedu a výskum 1,9% z HDP, čo znamená, že od roku 1999 mal mierne rastúcu tendenciu (1,83%). Ku krajinám Európy ktoré majú najvyšší podiel, patrí Fínsko a Švédsko. Ich podiel sa od roku 1999 (3,17%) každoročne zvyšuje a v roku 2008 bol 3,73% vo Fínsku a 3,75% vo Švédsku. Ku krajinám, ktoré majú vyšší podiel ako 2,5% patrí Dánsko, Nemecko, Rakúsko a Island.

G r a f 1

Vývoj podielu výdavkov na výskum a vývoj z HDP (%) v SR (1999-2008)

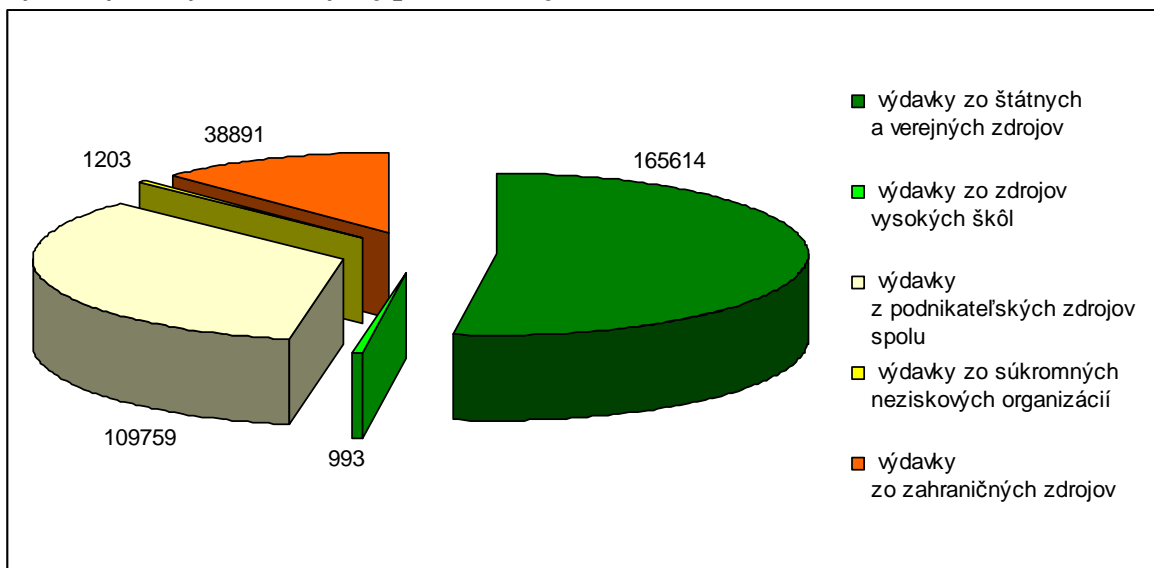

Prameň: Vývoj podielu výdavkov na výskum a vývoj z HDP (%) v SR (1999-2008). Bratislava: ŠÚ SR, 2009, vlastné spracovanie.

SR má jeden z najmenších a najchudobnejších národných systémov vedy a výskumu v EÚ. Podiel výdavkov na vedu a výskum z HDP za rok 2008 bol len 0,47 %, čo v nominálnom vyjadrení predstavuje 0,32 mld. eur (9,64 miliardy Sk). Ako vidíme v grafe 1, jeho tendencia je oproti ostatným krajinám klesajúca. Z roku 1999, kedy boli výdavky z HDP 0,66%, to do roku 2008 kleslo na už spomínaných 0,47%. Najväčším problémom SR je, že najviac za posledné dve dekády klesli nie vládne, ale hlavne podnikové výdavky na vedu a výskum (príloha 2). Príčinou je aj to, že najmä malé a stredné podniky výskum a vývoj robia len veľmi zriedka. SR reálne hrozí, že pokles výdavkov na vedu a výskum povedie v budúcnosti k zastaveniu hospodárskeho rastu. To nastane v momente, keď už nebude možné profitovať z nízkej ceny práce, technologicky pokrokové výrobky nebudú k dispozícii. Ak chce SR v budúcnosti ostať konkurencieschopná, mala by zvýšiť výdavky na vedu a výskum aspoň na úroveň európskeho priemeru, čo v porovnaní so súčasnosťou znamená nominálne navýšenie o takmer miliardu eur (30,13 miliardy Sk). Zvyšovať by sa mali najmä podnikové výdavky na výskum a vývoj.³⁷

G r a f 2

Výdavky na výskum a vývoj podľa zdrojov financovania v tis. eur za rok 2008

Prameň: Výdavky na výskum a vývoj podľa zdrojov financovania v tis. eur za rok 2008. Bratislava: ŠÚ SR, 2009, vlastné spracovanie.

³⁷ Nízke výdavky na vedu ohrozujú konkurencieschopnosť SR. [online] 2009-09-20. [cit. 2010-03-24] Dostupné na internete: <<http://www.euractiv.sk/veda-a-vyskum/clanok/hospodarstvo-nizke-vydavky-na-vedu-ohrozuju-konkurencieschopnost-sr>>.

Výdavky SR na výskum a vývoj sú nepostačujúce, výsledkom čoho je aj nízka inovačná aktivita slovenských podnikov. Podľa štúdie Európskeho inovačného rebríčka 2008, v ktorej je zverejnené umiestnenie jednotlivých krajín na základe výsledkov dosiahnutých v oblasti inovácií, je SR na 26 mieste. Patrí do poslednej skupiny, a to do skupiny tzv. dobiehajúcich krajín spolu s Poľskom, ktoré je na 27. mieste a Maďarskom, ktoré je na 25. mieste. Za nimi sú už len Chorvátsko, Bulharsko, Lotyšsko, Litva, Rumunsko a Turecko. ČR sa z krajín V4 umiestnila na najlepšom, t.j. na 18. mieste.³⁸

Problematika IKT je dnes jedným z rozhodujúcich momentov života podniku. Je nutné si však uvedomiť, že prostriedky IKT sú len nástroje, ktoré musíme aktívne aplikovať, pretože bez procesných zmien nemožno nikdy dospieť k ich efektívnej implementácii v podniku, ktorá bude len s ťažkosťami schopná odolávať tvrdej medzinárodnej konkurencii.

4.3. Transnacionálne korporácie a ich úloha v procesoch globalizácie

Korporácia je pojem, ktorý sa v USA zaužíval pre akciové spoločnosti. Zväčša tieto medzinárodné spoločnosti organizované ako akciové spoločnosti a ich jadro tvoria práve korporácie USA. Pojem medzinárodné vyjadruje, že ide o medzinárodné podnikanie, t.j. svojou obchodno-výrobnou činnosťou prekračujú hranice jednotlivých ekonomík.³⁹

Globalizácia so sebou priniesla do celkovej inštitucionálnej štruktúry vo svetovom hospodárstve výrazné zmeny. Jadrom celej štruktúry sa stali práve rôzne formy medzinárodných firiem a TNK. Hoci tieto spoločnosti majú rozdielne štruktúry a veľkosť, väčšina z nich má na svetovom trhu rozhodujúcu úlohu a ich význam vo svetovom hospodárstve stále rastie. Prevažná väčšina TNK vykonáva svoje činnosti buď v kontinentálnom alebo v globálnom celosvetovom rozmere.

TNK sa nachádzajú na rozhraní o prínosoch, či rizikách globálneho hospodárskeho zjednocovania. Kritici ich zobrazujú ako súperov, ktorí využívajú svoje sily na vykorisťovanie pracovníkov a prírodných zdrojov. Neberú žiaden ohľad na hospodársky stav zeme, či spoločnosti. Avšak na druhej strane, zástancovia vidia TNK ako víťazstvo globálneho kapitalizmu, ktoré prináša pokročilé technológie do chudobnejších

---

³⁸ Podpora výskumu a vývoja v krajinách V4. 2009. [online] [cit. 2010-03-23] Dostupné na internete: <<http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/pages/archiv/transfer/13-2009/pdf/057-060.pdf>>.

³⁹ TÁNCOŠOVÁ, J. 2004. *Medzinárodné ekonomické vzťahy*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2004. 114s. ISBN 80-225-1841-7.

krajín, nízkonákladové výrobky do bohatších a obrovskú úlohu zohrávajú v oblasti tvorby pracovných miest.

V ekonomickej literatúre existujú rôzne definície TNK. Odlišnosti vyplývajú z hodnotenia počtu krajín, v ktorej je TNK aktívna, podľa jej veľkosti, výšky dosiahnutého obratu, vlastníckych vzťahov, uplatňovania stratégie, príslušnosť podľa materskej spoločnosti. Konferencia OSN pre obchod a rozvoj (UNCTAD) vo World Investment Report uviedla túto definíciu: „TNK sú právnické osoby alebo osoby bez právnej subjektivity, ktoré pozostávajú z materských podnikov a ich zahraničných afiliácií. Materský podnik sa charakterizuje ako podnik, ktorý kontroluje aktíva iných subjektov v krajinách iných, ako je materská krajina,, a to zvyčajne tým, že vlastní určitý kapitálový podiel. Zahraničný afiliácia je právnickou osobou alebo osobou bez právnej subjektivity, v ktorej investor, ktorý je rezidentom inej ekonomiky, vlastní podiel, ktorý umožňuje dlhodobý záujem o riadenie tohto podniku“.⁴⁰

TNK sú definované ako spoločnosti, ktoré majú sídlo v jednej krajine a okrem toho vyvíjajú činnosti pod svojou kontrolou najmenej v dvoch ďalších krajinách. Sú to medzinárodné hospodárske komplexy so zložitou vnútornou štruktúrou. TNK charakterizujú nasledujúce skutočnosti:⁴¹

- ide o veľké, dominujúce firmy, ktoré sa zapájajú do medzinárodného podnikania,
- pôsobia v mnohých odvetviach priemyslu, v poslednom čase zaznamenávajú expanziu i v sektore služieb,
- na výskum a vývoj vynakladajú nemalé finančné prostriedky,
- ide o spoločnosti, ktoré vykazujú obrat vyšší ako jednu miliardu amerických dolárov, ich ročný obrat prevyšuje HDP mnohých menších krajín,
- sú to firmy, ktoré sú spojené spoločným vlastníctvom spoločne využívajú zdroje a aplikujú spoločnú globálnu stratégiu,
- v rámci spoločnosti dochádza k transferu technológie,
- charakteristickým znakom sú i transferové ceny, ktoré umožňujú presúvať zisky do krajín s výhodným daňovým zaťažením,
- ide o spoločnosti, ktoré prekračujú hranice národnej ekonomiky,
- podieľajú sa na zvýšení zamestnanosti v regióne, v ktorom pôsobia,

---

⁴⁰ MOTHANA, O. S. a kol. 2008. *Globálna ekonomika: Nové trendy a analýzy vybraných problémov*. EÚ SAV, Bratislava. 2008, 80s. ISBN 978-80-7144-169-4.

⁴¹ BALÁŽ, P. – VERČEK, P. 2002. *Globalizácia a nová ekonomika*. Sprint vfra, Bratislava. 2002, 91s. ISBN 80-89085-06-7.

- udržiavajú vzťahy s veľkým množstvom rôznych subjektov,
- majú širokú možnosť získať kapitál z rôznych zdrojov,
- ide o firmy, ktoré majú vlastníkov z viac ako jednej krajiny,
- sú to firmy (materské spoločnosti), ktoré rozvíjajú podnikanie a majú pobočky, filiálky a iné kontrolovateľné afilácie vo viacerých krajinách.

Sila pôsobenia TNK v globálnej ekonomickej štruktúre je daná predovšetkým zdrojmi, ktorými disponujú, dĺžkou časového horizontu, v ktorom môžu zakladať svoje rozhodnutia. Operačný priestor ich globálneho pôsobenia sa utvára dvoma cestami. Prvou je oficiálna liberalizácia. Spočíva v tom, že národné ekonomiky sa viacmenej dobrovoľne v nebyvalej miere otvárajú na základe rôznych mnohostranných liberalizačných dohôd, ktorými sa buď čiastočne alebo úplne odstraňujú ochrannárske, protekcionistické regulačné prekážky a obmedzenia. Druhú cestu predstavuje neoficiálna skrytá penetrácia, t.j. rôzne formy prenikania globálnych „hráčov“ cez prekážky, obmedzenia, limity a pod. do samostatnosti štátnych celkov.⁴²

Podstatou celej riadiacej štruktúry globálnych procesov sú rôzne podoby medzinárodných firiem a TNK a ich prepájanie do sietí. Aj keď tieto spoločnosti dosahujú rozdielny ekonomický rozmer a aj veľmi rozdielnu a svojskú vnútornú štruktúru, väčšina z nich má podstatne rozhodujúcu úlohu na svetovom trhu.

TNK môžu krajinu a jej ekonomiku, v ktorej pôsobia ovplyvniť, a to buď pozitívne alebo negatívne. Klacom TNK je to, že disponujú veľkou organizovanou silou. Taktiež zastávajú strategické miesto v medzinárodnom obchode. Pozitívny vplyv sa realizuje aj prevodom technológie, inovácií a iných nehmotných aktív. V dôsledku tohto transferu sa zvyšuje produktivita práce, ktorá prispieva k vyššej efektívnosti využitia zdrojov, čo sa napokon odrazí vo vyššom príjme na jedného obyvateľa. Tieto pozitívne účinky sa môžu prejaviť buď priamo, alebo nepriamo. O priamom vplyve hovoríme vtedy, ak dcérske spoločnosti TNK sú výkonnejšie a produktívnejšie v porovnaní s miestnymi firmami, alebo ak presúvajú technológiu či iné aktíva miestnym dodávateľom, distribútorom alebo iným firmám, čím prispievajú k ich zvýšenej produktivite. Pozitívny vplyv sa realizuje nepriamo, pri vstupe TNK do daného odvetvia hostiteľskej ekonomiky, čo spôsobuje zvýšený tlak na konkurencieschopnosť domácich firiem a núti ich zvyšovať svoju produktivitu. Medzi negatívne vplyvy činnosti nadnárodných spoločností patrí odčerpávanie zisku a jeho reinvestovanie mimo hostiteľskú krajinu. Sú označované aj ako

---

⁴² OUTRATA, R. a kol. 2006. *Globalizácia a slovenská ekonomika*. Bratislava: Repro-print, 2006. 22s. ISBN 80-7144-150-3.

vykorisťovatelia menej rozvinutých krajín. Orientujú sa na nízke náklady pracovnej sily alebo politický lobing. Záporom je aj to, že sa tieto spoločnosti správajú akoby mali k dispozícii celý svet a vystupuje tu aj riziko znárodnenia.⁴³

TNK realizujúce rozsiahle súkromné aktivity v oblasti výskumu a vývoja produkujú a vlastnia väčšinu svetovej špičkovej technológie. Keď TNK založí v hostiteľskej krajine pobočku, prenesie na ňu určitú časť svojej technológie, čím jej umožní konkurovať domácim firmám, ktoré majú lepšie vedomosti o miestnom trhu, preferenciách zákazníkov a podnikateľských praktikách na danom trhu.⁴⁴

TNK určujú celkový hospodársky rast sveta. Tvoria rozhodujúcu časť medzinárodného obchodu, preto približne 8 000 TNK ovláda 90% svetového obchodu. Ich obrat je väčší ako hrubý domáci produkt menších krajín, operujú na celej planéte a hranice nie sú pre nich bariérou. Štáty súťažia o to, aby ako veľkí investori prišli na ich teritórium a poskytujú im investičné stimuly. Prostredníctvom nich sú národné ekonomiky vťahované do globálnej svetovej ekonomiky.⁴⁵

4.4. Priame zahraničné investície a ich úloha v globalizačnom procese

Vyhľadávanie nových možností, nových trhov, znižovanie výrobných nákladov, využívanie domácich prírodných zdrojov a mnohé iné otázky sú hlavnými motívmi a základnou stratégiou TNK, ako sme už spomenuli v predchádzajúcej časti. TNK sú taktiež hlavnými nositeľmi PZI, a tak napomáhajú investovaniu a rozširovaniu svojej pôsobnosti v iných ako domácich krajinách.

PZI predstavujú kategóriu medzinárodných investícií, ktoré vyjadrujú zámer subjektu, ktorým je rezidentom jednej ekonomiky (priamy investor), získať trvalý podiel v podniku so sídlom v inej ekonomike, čiže v podniku priamej investície.

PZI majú nadnárodný význam a vedú k postupnému približovaniu sa krajín strednej a východnej Európy k vyspelým trhovým ekonomikám.

Hlavný motívom investovania v zahraničí sú činitele resp. faktory, ktoré vedú investorov dlhodobo umiestniť svoj kapitál do hostiteľskej krajiny. Hlavným významom investovania je predovšetkým lacnejšie využitie surovín a lacnejšia pracovná sila, zníženie

---

⁴³ MILOŠ, M: *Priame zahraničné investície vs. transfer technológie*. [online] [cit. 2010-03-06] Dostupné na internete: <<http://st.vse.cz/XMIKM23/>>.

⁴⁴ FERENČÍKOVÁ, S. – FIFEKOVÁ, M. 2008. Efekty spillovers z pôsobenia zahraničných firiem na Slovensku. In *Ekonomický časopis*. ISSN 0013-3035, 2008, roč. 56, č. 9, s. 855-872.

⁴⁵ STAŇEK, P. 2008. *Slovensko vo víroch globalizácie*. [online] 14.7.2008 [cit.2010.03.24] Dostupné na internete: <<http://www.e-obce.sk/clanok.html?id=703>>.

nákladov vyplývajúcich zo zahraničného obchodu. V súvislosti s tým je dôležité, aby investori poznali politickú a ekonomickú situáciu svojej potenciálnej investície. Materské firmy si následne vybudujú pobočky, čo im umožní dosahovať nižšie dopravné náklady a vyhnúť sa rôznym colným bariéram. Investovanie v zahraničí môže mať výhodnejšie daňové podmienky, napr. ak ide o nižšie sadzby dane zo zisku v porovnaní s materskou krajinou alebo výhodnejší spôsob výpočtu daňového základu pri odpočítaní väčšej sumy príjmov. Môže ísť taktiež o výhodnejšie zdravotné, bezpečnostné a ekologické predpisy v legislatíve hostiteľskej krajiny.⁴⁶

Krajina môže svojou politikou, prostredím a vytvorenými podmienkami priamo ovplyvniť rozhodovanie investorov, a tým sa podieľať vo veľkej miere na veľkosti prílevu PZI do krajiny. Pri hľadaní, definovaní a kvantifikovaní kľúčových determinantov tvoria základ tri druhy komparatívnych výhod krajiny, a to politické, sociálne a ekonomické výhody (tab. 3). Tieto výhody môžu prilákať PZI a ovplyvniť investora pri ich konečnom rozhodnutí o umiestnení.⁴⁷

T a b u ľ k a 3

Výhody krajiny pri získaní PZI

Politické výhody	Sociálne výhody	Ekonomické výhody
<ul style="list-style-type: none"> • politická stabilita • legislatívny rámec • spravodlivosť právneho systému 	<ul style="list-style-type: none"> • jazyková blízkosť • malé kultúrne rozdiely 	<ul style="list-style-type: none"> • geografická poloha krajiny • podnikateľské prostredie • daňové zaťaženie • náklady výrobných faktorov • prirodzené danosti krajiny • úroveň regulačných obmedzení • produktivita práce • investičná propagácia

Prameň: NOVÁK, M. – ŠUSTR, M. 2009. Faktory prílevu priamych zahraničných investícií do vybraných tranzitívnych ekonomík. In Ekonomické rozhlady. ISSN 0323-262X, 2009, roč. 38, č.1, s. 72.

Národné vlády mnohokrát rezignujú v možnosti tvorbe nových pracovných príležitostí a možnosti vťahnutia národných podnikov do globálnych procesov a upriamujú svoju pozornosť na získanie PZI. Pritom prílev PZI nespočíva len v tom, že vťahnú národnú ekonomiku do globálnej ekonomiky, ale predovšetkým v tom, že vytvárajú tisíce

⁴⁶ TÁNCOŠOVÁ, J. 2004. *Medzinárodné ekonomické vzťahy*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2004. 89s. ISBN 80-225-1841-7.

⁴⁷ NOVÁK, M. – ŠUSTR, M. 2009. Faktory prílevu priamych zahraničných investícií do vybraných tranzitívnych ekonomík. In *Ekonomické rozhlady*. ISSN 0323-262X, 2009, roč. 38, č.1, s. 70-80.

nových pracovných miest. Zároveň s tým však mnohokrát dochádza k zániku značného počtu pracovných miest v iných domácich podnikoch a oblastiach.

Pre súčasnosť je charakteristické postupné vyostrovanie boja o PZI medzi jednotlivými krajinami. Vyúsťuje to do investičných stimulov, kde sa jednotlivé národné vlády snažia ponúkať zahraničným investorom maximálne možné výhody, t.j. daňové prázdniny, poskytovanie finančných prostriedkov na pracovné miesta, financovanie dopravy pracovníkov do daného podniku alebo zvyšovanie kvalifikácie a vzdelania pracovníkov na účet hostiteľskej krajiny.⁴⁸

4.4.1. Priame zahraničné investície v Slovenskej republike

PZI sú jednou z hlavných foriem medzinárodného investovania. Prispievajú k rozvíjaniu technologických inovácií, a tým aj k rastu produktivity práce. Tak sa stávajú predpokladom neustáleho ekonomického rastu. Ich prevažnú časť realizujú TNK, ktoré určujú priebeh obnovovania národných ekonomík menej rozvinutých krajín. Väčšina PZI smeruje z priemyselne vyspelých štátov do krajín menej vyspelých.

V SR sa prílev PZI rozrástol až po roku 1989, kedy sa ekonomika transformovala z centrálne riadenej na trhovo orientovanú. Prílev PZI do roku 1999 rástol, ale podstatne zaostával za krajinami Vyšehradskej štvorky. Až nástupom vlády v roku 1999 sa začala situácia meniť a zlepšovať.

V SR sa v súčasnosti úloha zahraničných investorov veľmi zdôrazňuje. Lákajú ich najmä cenou pracovnej sily, ktorá je niekoľkokrát nižšia ako v západných krajinách. Výhodou je geografická poloha. Tým, že SR vstúpila do EÚ, sa investorom otvoril obrovský trh, ktorý nie je ohraničený národnými hranicami. Stratégia rozvoja konkurencieschopnosti SR do roku 2010 vychádza zo súčasného stavu a určuje prioritné ciele, ktorými by sa mala SR v nadväznosti na priame zahraničné investície uberať. Je zameraná na tri hlavné oblasti:⁴⁹

- nárast PZI založených na súčasnej konkurenčnej výhode SR, spočívajúcej v nízkej úrovni nákladov, pokiaľ ide o pracovnú silu;
- nárast PZI vyššej kvality, kde konkurenčnú výhodu určujú také faktory ako sú znalosti, technológia a kvalifikácia. PZI postavené na týchto faktoroch budú väčším

---

⁴⁸ PÁLFFY, A. a kol. 2008. *Outsourcing, manažment a globalizácia*. Bratislava: CS Profi – Public, 2008. 20s. ISBN 978-80-970036-0-9.

⁴⁹ Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 – Národná lisabonská stratégia. [online] [cit. 2010-03-27] Dostupné na internete: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=3977>>.

prínosom pre ekonomiku vo forme trvalých, dobre zaplatených vysokokvalifikovaných pracovných miest. Táto oblasť by sa mala uplatňovať v strednodobom horizonte;

- prostredníctvom PZI je potrebné zabezpečiť rovnomernejší regionálny rozvoj a zvýšenie príťažlivosti regiónov pre potenciálnych investorov.

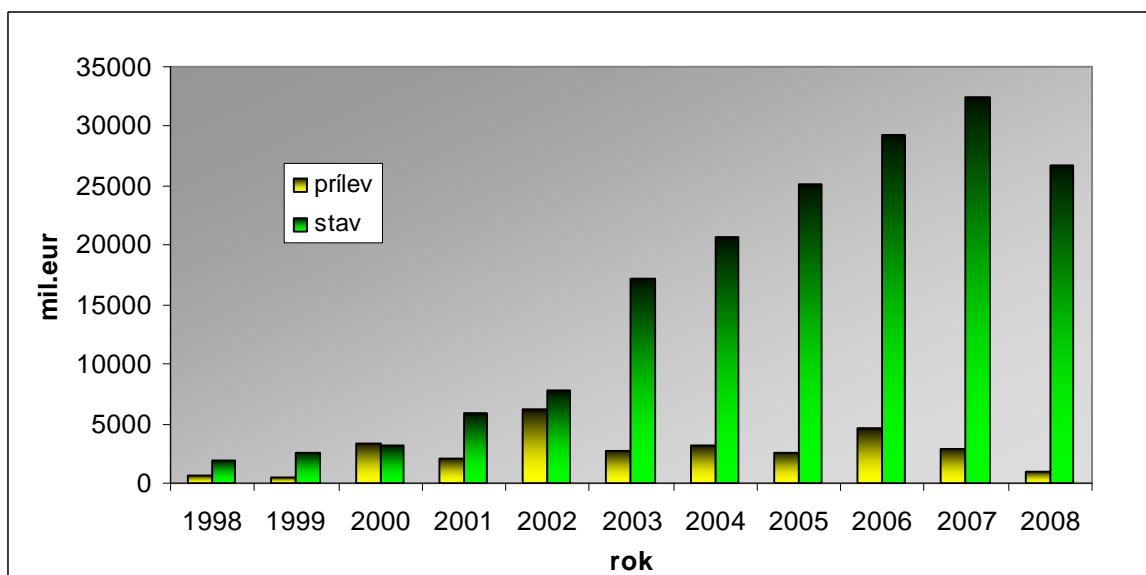
Celkový stav PZI v SR za obdobie rokov 1998 až 2008 vyplýva z grafu 3. Tendencia PZI bola od roku 1998 mierne rastúca, a to až po rok 2002. Od tohto roku celkový stav PZI v SR začal rásť väčšou rýchlosťou. V roku 1998 celkový stav PZI predstavoval 1,9 mld. eur a v roku 2007 to bolo až 32,4 mld. eur .

Pokiaľ ide o prílev PZI do SR, nemal pravidelný rastúci trend. Od sledovaného obdobia t.j. za obdobie rokov 1998 až 2008, sa jeho hodnota výrazne menila. Najvyšší prílev sa dosiahol v roku 2002, kedy sa do SR investovalo 6,16 mld. eur. V roku 2006 predstavoval prílev 4,6 mld. eur a od tohto roku, až po dnešok majú PZI klesajúcu tendenciu. Príčinou sú krízové javy vo svetovej ekonomike, nárast nákladovosti investičného kapitálu a zníženie tempa rastu ekonomického rozvoja vo svete.

Celkový stav PZI v SR dosiahol k 31.decembru 2008 úroveň 26,8 mld. eur, čo predstavovalo zníženie oproti roku 2007 o 5,6 mld. eur.

G r a f 3

Stav a prílev PZI do SR za obdobie rokov 1998-2008 v mil. eur

Prameň: Stav a prílev PZI do SR za obdobie rokov 1998-2008 v mil. eur. Bratislava: NBS, 2010, vlastné spracovanie.

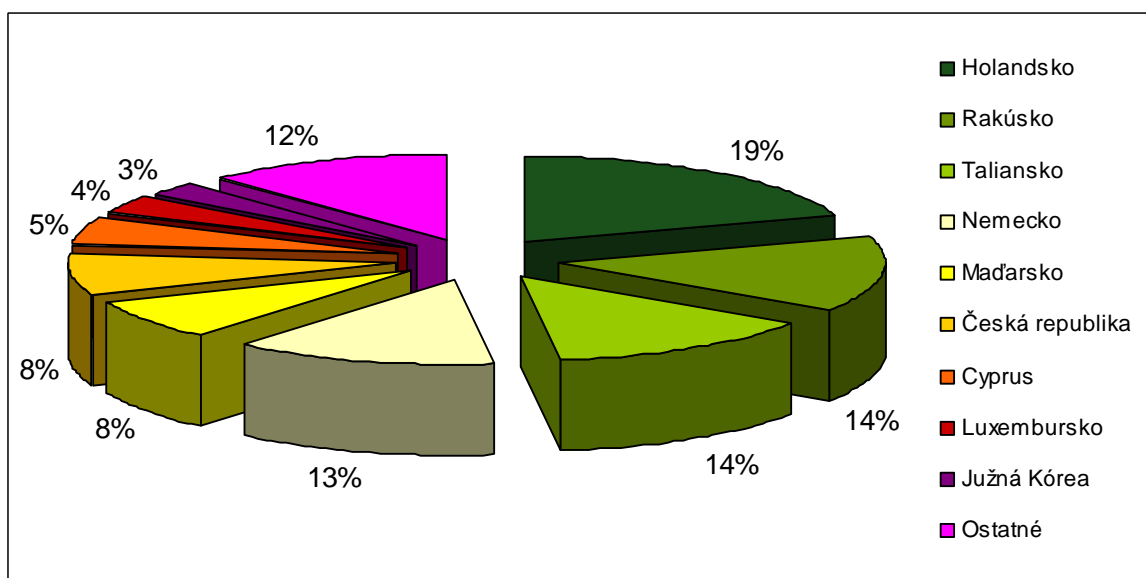
Graf 4 prezentuje percentuálne vyjadrenie stavu celkových PZI krajín, z ktorých pochádzajú najvýznamnejšie investície. Naznačuje vysoké percento krajín EÚ, ktoré sa podieľajú na objeme PZI v SR.

Z teritoriálneho hľadiska boli k 31.decembru 2008 v SR preinvestované najvýraznejšie prostriedky z Holandska, Rakúska a Talianska. Podiel týchto troch krajín tvoril na celkových PZI 45%, čo predstavovalo 12,8 mld. eur.

Najvýraznejší prílev PZI, ktorý prebehol v roku 2008 dosiahla ČR, a to v hodnote 516 mil. eur, čo predstavovalo z celkového prílevu PZI 952 mil.eur 54%. Ďalšími významnými investormi boli Cyprus s 20% a Poľsko s 5%.

Graf 4

Stav PZI v SR k 31.decembru 2008, teritoriálna štruktúra

Prameň: Stav PZI v SR k 31.decembru 2008, teritoriálna štruktúra. Bratislava: NBS, 2010, vlastné spracovanie.

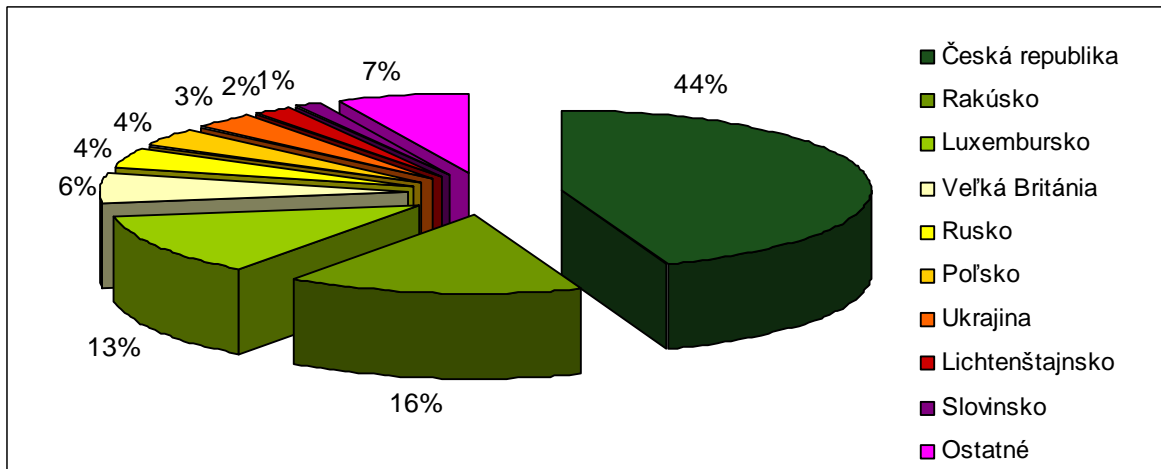
Graf 5 prezentuje percentuálne vyjadrenie stavu celkových PZI krajín, v ktorých slovenskí investori preinvestovali najväčšie prostriedky do zahraničia uskutočnené v roku 2008. SR naiviac preinvestovala v ČR (44%), Rakúsku (16%) a Luxembursku (13%).

V roku 2008 smerovalo v rámci odlevu PZI zo SR najviac do ČR, a to 98 mil. eur, čo z celkové odlevu 156 mil eur predstavovalo 63%. Ďalej SR investovala najviac do Rakúska (39%) a do Španielska (9%).

Graf 5

Stav PZI v zahraničí k 31.decembru 2008, teritoriálna štruktúra

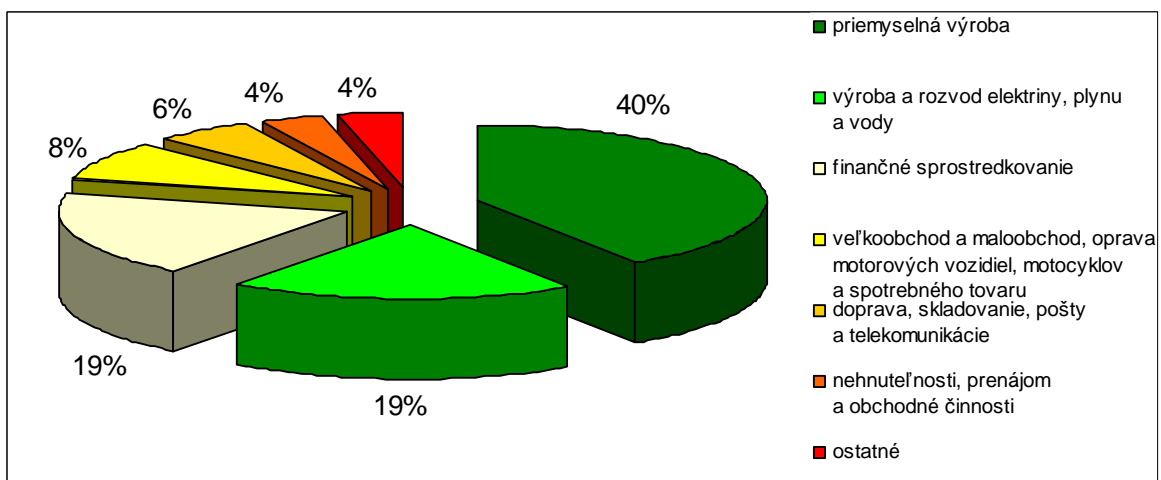

Prameň: Stav PZI v zahraničí k 31.decembru 2008, teritoriálna štruktúra. Bratislava: NBS, 2010, vlastné spracovanie.

Z posledných dostupných údajov o odvetvovom smerovaní PZI z NBS z roku 2007 vyplýva (graf 6), že najväčší prílev PZI smeroval do odvetvia priemyselnej výroby a to 9,4 mld. eur. Z celkového prílevu to tvorilo 40%. Druhým najzaujímavejším odvetvím pre investorov bola výroba a rozvod elektriny, plynu a vody, s 19% podielom a hodnotou 4,5 mld. eur z celkového prílevu do odvetví. Tretie odvetvie s výrazným podielom, a to 19%, zaznamenalo finančné sprostredkovanie. Zvyšné odvetvia, ako napr. veľkoobchod a maloobchod, doprava, pošty a telekomunikácie mali podiel nižší ako 8%.

Graf 6

Členenie PZI podľa odvetvového smerovania k 31.decembru 2007 v %

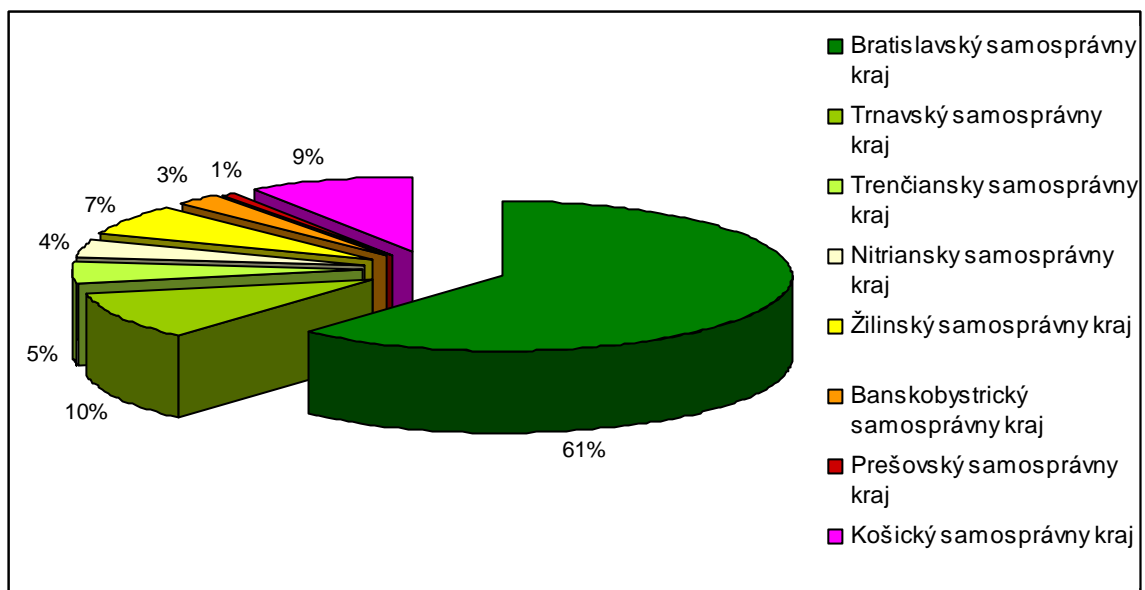

Prameň: Členenie PZI podľa odvetvového smerovania k 31.decembru 2007 v %, teritoriálna štruktúra. Bratislava: NBS, 2010, vlastné spracovanie.

Z grafu 7 vyplýva, že najviac PZI v roku 2007 plynulo do Bratislavského samosprávneho kraja. Z celkového podielu prílevu PZI to tvorilo až 61%. Suma, ktorú investori investovali bola 19,9 mld.eur. Za druhý najatraktívnejší kraj investori považovali Trnavský samosprávny kraj, nakoľko investície, ktoré do kraja smerovali boli vo výške 3,3 mld. eur. Ďalším v poradí boli Košický a Žilinský samosprávny kraj. Celkovo možno konštatovať, že rozdelenie PZI v SR je v regionálnom členení nerovnomerné.

G r a f 7

Prílev PZI v SR podľa krajov k 31.decembru 2007 v %

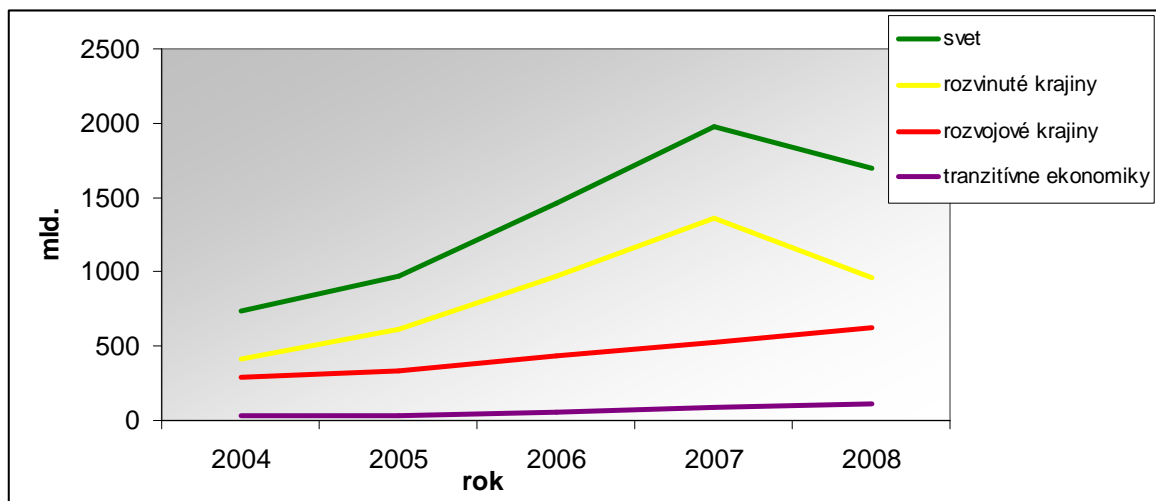
Prameň: Prílev PZI v SR k 31.decembru 2007 v %. Bratislava: NBS, 2010, vlastné spracovanie.

V roku 2008 sa skončilo niekoľkoročné obdobie rastu objemu PZI, trvajúce od roku 2004. Počas tohto obdobia dosiahol objem tokov PZI v celosvetovom meradle nový rekord v roku 2007, kedy celkový prílev PZI dosiahol medziročný nárast o 30 % a celkový objem tokov PZI dosiahol úroveň 1 979 mld. dolárov, čo prekonalo dovtedajšiu rekordnú úroveň z roku 2000. Na tomto raste sa podieľali tri dôležité ekonomické zoskupenia štátov, a to rozvinuté krajiny, rozvojové krajiny a tranzitívne ekonomiky strednej a východnej Európy a Spoločenstva nezávislých štátov. V roku 2008 sa však začali prejavovať efekty globálnej finančnej krízy. Klesali hodnoty akciových indexov, veľké finančné inštitúcie skrachovali alebo boli kúpené a vlády krajín museli prichádzať so záchrannými balíčkami na pomoc ich finančným systémom. Kríza prešla ďaleko za hranice finančného sektora a zasiahla reálnu ekonomiku. V roku 2008 poklesol celkový prílev PZI medziročne o 14 % na 1 697 mld. dolárov. V roku 2009 tento pokles pokračoval, v prvom štvrtroku 2009 podľa

predbežných dát prílev PZI poklesol o 44 % oproti rovnakému obdobiu v roku 2008. Vývoj tokov priamych zahraničných investícií za obdobie rokov 2004-2008 je znázornené na grafe 8.⁵⁰

G r a f 8

Celkové toky PZI v mld. USD

Prameň: FERENC, P. 2009. Vplyv globálnej finančnej krízy na vývoj priamych zahraničných investícií. In *Makroekonomické súvislosti konvergenie ekonomiky Slovenskej republiky ku eurozóne*. [CD-ROM]. Bratislava: Katedra ekonomickej teórie NHF EU, 2009. ISBN 978-80-225-2822-1.

Najnovšia ekonomická analýza renomovanej spoločnosti Price Waterhouse Coopers zhodnotila v roku 2009 krízové obdobie v krajinách strednej a východnej Európy. Štúdiá má názov „Priame zahraničné investície v strednej a východnej Európe. Záležitosť vzostupov a pádov“. Zamerala sa na segment PZI, kde suverénne zvíťazila SR. Mínusové čísla vykázali všetky ďalšie štáty, ako Maďarsko, Poľsko, ČR, Slovinsko, Chorvátsko, Bulharsko, Rumunsko, Lotyšsko, Estónsko, Litva, či Ukrajina a Rusko. SR ako jediná nezaznamenala v roku 2009 pokles, ale naopak rast PZI. Znížená úverová schopnosť bánk a následný hospodársky pokles bol úzko spätý s poklesom prílevu PZI do regiónov strednej a východnej Európy. V roku 2009 bol prílev PZI do regiónu strednej a východnej Európy o 50% nižší ako v roku 2008. Všetky krajiny, okrem SR, zaznamenali pokles prílevu PZI. Najviac investícií v strednej a východnej Európe v rokoch 1997 – 2008 zaznamenala Ruská federácia, až 29% zo všetkých PZI smerujúcich do spomínaného regiónu skončilo

⁵⁰ FERENC, P. 2009. Vplyv globálnej finančnej krízy na vývoj priamych zahraničných investícií. In *Makroekonomické súvislosti konvergenie ekonomiky Slovenskej republiky ku eurozóne*. [CD-ROM]. Bratislava: Katedra ekonomickej teórie NHF EU, 2009. ISBN 978-80-225-2822-1.

v Ruskej federácii. V roku 2009 Ruská federácia zaznamenala 48% pokles v príleve PZI, čo zapríčinil najmä pád trhu s nehnuteľnosťami, ktorý v roku 2008 tvoril polovicu všetkých PZI v Ruskej federácii. Druhou krajinou, ktorá pritiahla najväčší objem PZI v regióne strednej a východnej Európy, bolo Poľsko. V roku 2009 zaznamenalo Poľsko pokles prílevu PZI oproti regionálnemu priemeru. PZI v Poľsku v roku 2009 poklesli o 67% v sektore nehnuteľností, o 74% v ťažobnom priemysle a o 86% vo finančných službách ČR, ktorá historicky prilákala okolo 10% zo všetkých PZI smerujúcich do regiónu, zaznamenala v roku 2009 omnoho menší pokles v porovnaní s celým regiónom. V roku 2008 ČR zaznamenala významný prílev PZI do automobilového sektoru. V roku 2009 celkový prílev PZI do ČR poklesol o 19%. Medzi analyzovanými krajinami je ojedinelý prípad SR, nakoľko prílev PZI v SR v roku 2009 zaznamenal nárast o 55%. Bol zapríčinený najmä investíciou spoločnosti TriGranit v hodnote 1,7 mld. eur do oblasti nehnuteľností. Táto jediná investícia tvorila v roku 2009 viac ako 40% PZI SR. Táto investícia je však zatiaľ len ohlásená a nie je istá, preto ju v našej práci nemôžeme považovať za smerodajnú. Najväčší pokles v príleve PZI v roku 2009 zaznamenalo Lotyšsko (o 71%) a Slovinsko (70%).⁵¹

Súčasný vývoj PZI v SR je spojený s globálnou finančnou a hospodárskou krízou. Negatívne dopady krízy zostali v roku 2009 dominantné. Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu uviedla, že za rok 2009 uzavrela iba osem projektov, ktoré priniesli investície vo výške 244,4 mil. eur. a priamo vytvorili 2 625 pracovných miest. Oproti roku 2008 to bol pokles PZI o 55%. Počet novovytvorených pracovných miest klesol oproti roku 2008 o 43%. Vlnajšie investície smerovali najmä do automobilového priemyslu, spracovanie kovov, výroby potravín, či výrobkov z gumených výrobkov. Okrem žilinského samosprávneho kraja investovali investori do každého z regiónov.⁵²

V strednodobom horizonte sa objavili viaceré scenáre vývoja hospodárstva a aj vývoja v oblasti PZI. Pozitívny scenár predpokladá rýchle zotavenie sa PZI už v roku 2010. Realistický scenár predpokladá pomalšie zotavovanie sa PZI, ktoré začne v roku 2011. Pesimistický scenár predpokladá, že zotavovanie sa PZI nezačne skôr, ako v roku 2012. Aj keď v súčasnosti je pokladaný za najpravdepodobnejší realistický scenár, problémom určenia ďalšieho vývoja je množstvo neurčitých faktorov, ako napríklad rýchlosť zotavenia

---

⁵¹ Ministerstvo hospodárstva SR. 2010. [online] [cit 2010-03-27] Dostupné na internete: <<http://www.economy.gov.sk/2214-aktuality/10s132489c>>.

⁵² KOVÁČIK, M. 2010. Prílev investícií vlni spadol na historické minimum. In *Pravda*. ISSN 1335-4060, 2010, roč. 20, č. 86, s. 13.

sa finančného a hospodárskeho systému, účinnosť vládnych zásahov pri hľadaní a odstraňovaní príčin krízy či návrat dôvery investorov v systém.⁵³

4.5. Problém chudoby ako negatívna stránka globalizácie

Organizácia spojených národov definuje chudobu ako človeka, ktorý trpí hladom a podvýživou. Nemá prístup k pitnej vode, hygienickým zariadeniam ani k zdravotnej starostlivosti. Jeho prístup k vzdelaniu a informáciám je len obmedzený alebo dokonca žiadny. Okrem toho býva človek v nevyhovujúcich podmienkach, navyše v nezdravom životnom prostredí a v rámci jeho sociálnej skupiny rastie úmrtnosť.

Chudobu možno chápať z dvoch uhlov pohľadu. Prvý je objektívny, ktorý definuje chudobu prostredníctvom určitých kritérií, ktoré sa zväčša týkajú príjmu a majetku človeka. Druhý pohľad je subjektívny, ktorý poukazuje na to, či sa človek sám cíti chudobný a či sa zaraďuje do kategórie chudobný.

Prehnané bohatstvo niektorých ľudí odsúva chudobných na okraj spoločnosti. Chudoba je v 21. storočí ovocím uvedomelej nespravodlivosti. Všetci totiž denne počujeme prostredníctvom médií, o ľuďoch, ktorí umierajú od hladu a smädu, a zároveň aj o tých, čo nevedia od rozkoše, čo so sebou.

Na prelome 20. a 21. storočia sa chudoba považuje za jeden z najväčších problémov, pred vyriešením ktorého ľudstvo stojí.

Pokiaľ ide o konkrétne údaje, tak medzi rokmi 1965 až 1998 sa zdvojnásobil priemerný svetový príjem na obyvateľa, a to z 2 497 na 4 839 USD vyjadrených v kúpnej sile a očistených o investície. Nárast však nespôsobil niekoľkonásobné zvýšenie príjmov obyvateľov rozvinutých krajín. Priemerný príjem najbohatšej pätiny obyvateľov sveta v tomto období vzrástol z 8 315 na 14 623 USD, čo je zhruba o 75%. Naopak, priemerný príjem najchudobnejšej pätiny svetovej populácie rástol rýchlejšie. Za rovnaký časový úsek vzrástol z 551 na 1 137 USD, to znamená, že sa viac než zdvojnásobil. Svetová spotreba dosahuje viac než dvojnásobok oproti roku 1960. Svet zažil za posledných 50 rokov značný pokrok, vďaka ktorému dnes žije viac ako miliarda ľudí nad hranicou

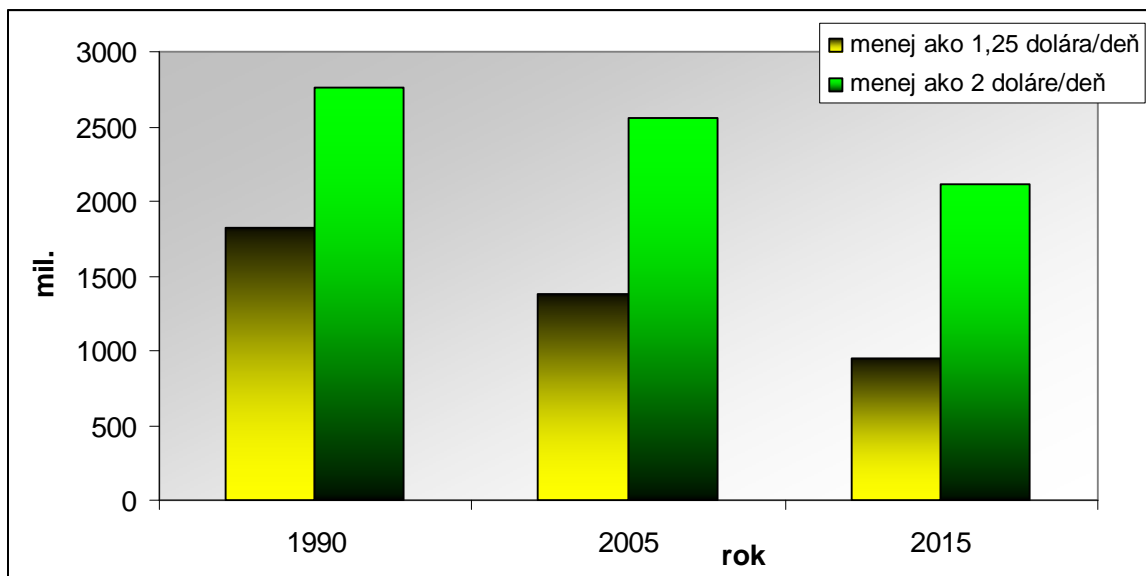
---

⁵³ FERENC, P. 2009. Vplyv globálnej finančnej krízy na vývoj priamych zahraničných investícií. In *Makroekonomické súvislosti konvergenie ekonomiky Slovenskej republiky ku eurozóne*. [CD-ROM]. Bratislava: Katedra ekonomickej teórie NHF EU, 2009. ISBN 978-80-225-2822-1.

chudoby. Rozvojový program OSN zistil, že celosvetová chudoba klesla za posledných 50 rokov o viac, ako poklesla chudoba za posledných 500 rokov.⁵⁴

Graf 9

Počet obyvateľov na svete žijúcich s menej ako 1,25 a 2 dolármi na deň (v mil.)

Prameň: Počet obyvateľov na svete žijúcich s menej ako 1,25 a 2 dolármi na deň (v mil.). World Bank, 2009, vlastné spracovanie.

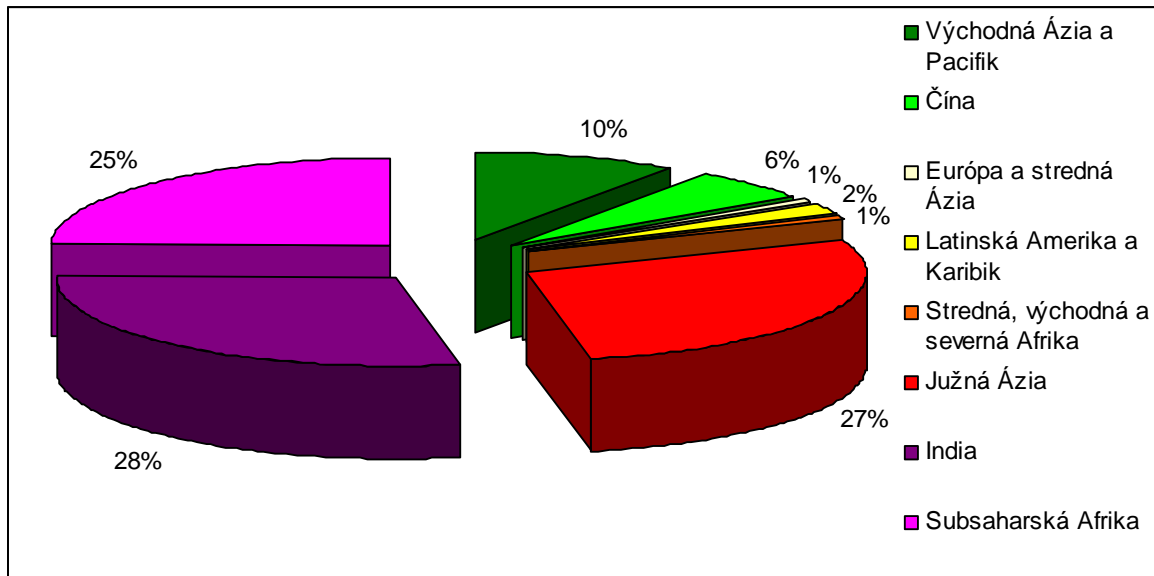
Graf 9 uvádza, aký bol a bude vývoj chudoby vo svete. Až 1,8 mld. obyvateľstva v roku 1990 žilo s menej ako 1,25 dolárom na deň a s menej ako dvoma dolármi to bolo až 2,7 mld. obyvateľov. Každoročne sa toto množstvo znižuje a predpokladá sa, že do roku 2015 klesne počet obyvateľov žijúcich s 1,25 dolárom na hodnotu 0,9 mld. a počet obyvateľov s 2 dolármi na deň, na 2,1 mld.

Pokiaľ ide o regióny, tak navyše chudobným regiónom v roku 2005 bol región južnej Ázie, ktorý tvoril až 43% z celkového obyvateľstva na Zemi. Najväčším prekvapením je vývoj chudoby v Číne, pretože podiel obyvateľstva s 1,25 dolárom na deň sa z roku 1990, kedy to bolo 38%, znížil na 15% v roku 2005. Predpoveď do roku 2015 je veľmi pozitívna, nakoľko by sa to percento malo znížiť na 9%. Rastúcu tendenciu, pokiaľ ide o chudobu, majú krajiny Subsaharskej Afriky, Indie a Južnej Ázie. Ich predpovede do budúcnosti nie sú pozitívne. (graf 10)

⁵⁴ NORBERG, J. 2006. *Globalizace*. Praha : Alpha Publishing, 2006. 202s. ISBN 80-86851-32-X

G r a f 10

Odhadnutý percentuálny podiel obyvateľov na rok 2015 žijúcich s menej ako 1,25 dolárom na deň, podľa svetových oblastí

Prameň: Odhadnutý percentuálny podiel obyvateľov na rok 2015 žijúcich s menej ako 1,25 dolárom na deň, podľa svetových oblastí. World Bank, 2009, vlastné spracovanie.

A. Sen (nositeľ Nobelovej ceny) zdôrazňoval, že chudoba nepredstavuje len materiálny problém, ale má ďaleko širší rozmer. Chudoba je bezmocnosť, nemožnosť využiť základné príležitosti, ktoré tento svet prináša. Je to strata slobodnej voľby. Nízke príjmy často sprevádzajú práve tieto spomínané znaky, vrátane zabudlivosti človeka a jeho vystavenia násiliu. Rozvoj ľudskej spoločnosti znamená, že sa ľudia môžu tešiť primeranému zdravému a bezpečnému životu, dobrej životnej úrovni a slobodne sa rozhodovať, ako chcú, aby ich život vyzeral. Je potrebné však skúmať vývoj hmotného bohatstva, pretože práve ten naznačuje, ako bohatstvo vzniká a ako prispieva rozvoju v širšom zmysle. Materiálne zdroje tak jednotlivcov ako aj spoločnosti umožňujú, aby sme sa nasýtili, získali vzdelanie, využili zdravotnú starostlivosť a boli ušetrení od bolesti, ktorú zažívajú rodičia pri pohľade na svoje zomierajúce deti. Možno povedať, že zhruba tak vyzerajú všeobecné ľudské práva v prípade, ak sa ľudia môžu sami za seba rozhodovať.⁵⁵

Ani najbohatšie krajiny sveta nevyriešili svoj problém s chudobou a majú svoj tzv. tretí svet. Každá spoločnosť má a bude mať svojich chudobných, preto zmyslom každej tejto spoločnosti by malo byť vytváranie podporných sietí pre chudobných a predovšetkým zamedzenie vzniku a šíreniu trvalej chudoby.

⁵⁵ NORBERG, J. 2006. *Globalizace*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s.19 ISBN 80-86851-32-X.

4.5.1. Chudoba v Slovenskej republike

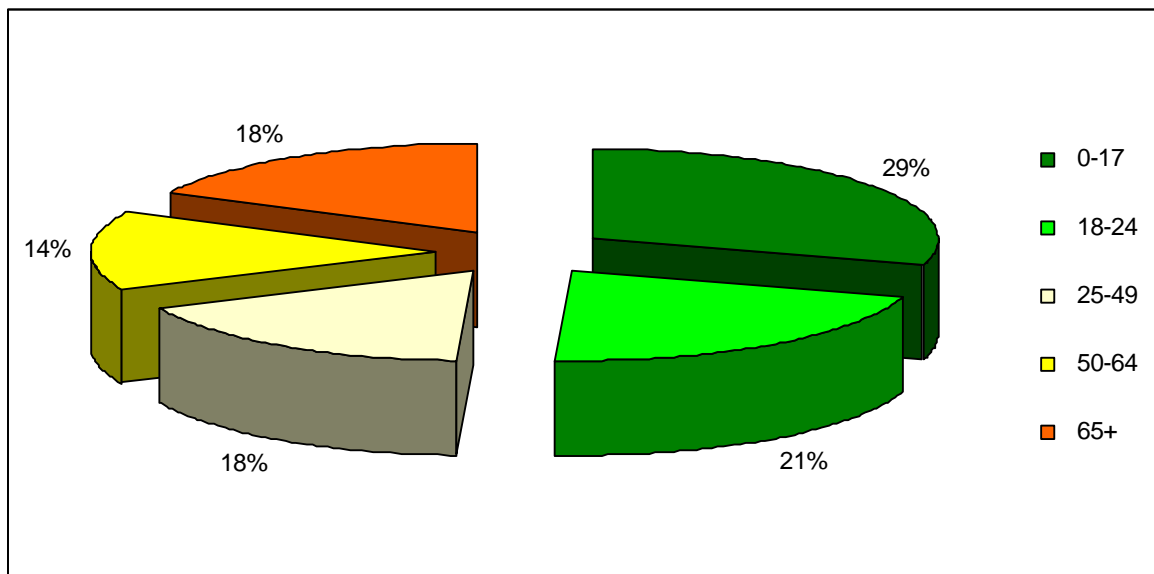
Cieľom ľudského rozvoja je rozširovať šance a príležitosti pre každého jedinca. Nemožno však prehliadať, že pre mnohých ľudí je táto šanca obmedzená, čo vyplýva z rôznych príčin. Jednou z nich je chudoba, s ktorou zápasia všetky krajiny sveta, čiže aj SR.

Pokiaľ ide o slovenskú spoločnosť, je potrebné zdôrazniť, že samotný výraz chudoba nie je legislatívne ukotvený a taktiež oficiálne štatistiky nevykazovali počty chudobných až do vstupu SR do EÚ. V SR sa používali skôr synonymá chudoby ako sociálne slabí obyvatelia, nízkopríjmové domácnosti a predovšetkým pojem hmotná núdza, ktorý je aj v legislatíve vymedzený a bol označením pre chudobu.⁵⁶

Zmenený medzinárodný a politický kontext v EÚ priniesol pre SR nové meranie, pokiaľ ide o chudobu. Miera chudoby vypočítame ako podiel jednotlivcov žijúcich v domácnostiach, v ktorých je príjem nižší ako 60% mediánu ekvivalentného príjmu. Na základe toho môžeme znázorniť graf 11.

G r a f 11

Miera rizika chudoby v SR podľa vekových skupín v %, za rok 2008

Prameň: Miera rizika chudoby v SR podľa vekových skupín v %, za rok 2008. Bratislava, ŠÚ SR, 2010, vlastné spracovanie.

⁵⁶ OŠKOVÁ, S. 2008. Globalizácia a chudoba. In *Globalizácia a jej sociálno-ekonomické dôsledky '08*. Žilina: Randa a spol., 2008. ISBN 979-80-969745-1-0, s. 434-439.

Podľa údajov ŠÚ v roku 2008 bolo v SR 11% ľudí z celkového počtu obyvateľstva na hranici chudoby. Oproti roku 2005 je to však priaznivý pokles o 2%. V celkovej miere rizika chudoby nie sú výraznejšie rozdiely, pokiaľ ide o pohlavie. Rozdiely však nájdeme vo vekovej štruktúre. Celkovo sú navyše ohrozené deti a mládež a to do 24 rokov. Muži sú najviac ohrození v mladom veku, a to taktiež do 24 rokov. Naproti tomu dôchodcovia dosahovali hodnotu len 4%, a to v roku 2008. Ženy dosahovali najväčšie percento rizika chudoby v roku 2005, a to vo veku do 24 rokov, a to až 16% (tab. 4). Do roku 2008 sa to však znížilo na 13%. Rozdiely v celkovom hodnotení žien podľa veku nie sú až také veľké ako u mužov. Ich rozpätie je od 8% u žien od 50 do 64 rokov do 13% u mládeže a dôchodcov. Výrazný rozdiel medzi mužmi a ženami je vo veku dôchodku (nad 65 rokov), kde muži na tom boli s chudobou v roku 2008 podstatne lepšie ako ženy.

T a b u ľ k a 4

Miera rizika chudoby v SR rozdelená podľa pohlavia a veku v %, za rok 2008

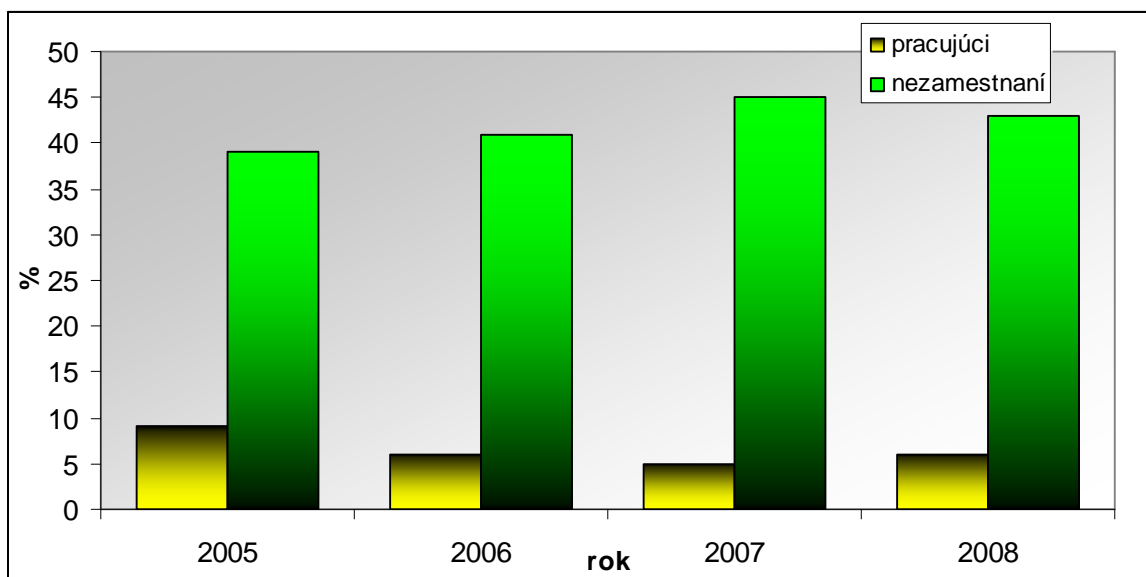
Muži	2005	2006	2007	2008
18-24	13	13	10	11
25-49	13	11	9	10
50-64	8	8	7	8
65+	3	4	3	4
Ženy	2005	2006	2007	2008
18-24	16	12	13	13
25-49	15	12	10	10
50-64	8	7	7	8
65+	10	11	11	13

Prameň: Miera rizika chudoby v SR rozdelená podľa pohlavia a veku v %, za rok 2008. Bratislava, ŠÚ SR, 2010, vlastné spracovanie.

Z grafu 12 vyplýva podstatný rozdiel medzi obyvateľmi SR, ktorí majú prácu, čiže zamestnaní, a tými, ktorí prácu nemajú (nezamestnaní) a ich mierou rizika chudoby. Až 43% obyvateľov, ktorí nemali prácu, sa nachádzalo v roku 2008 v riziku chudoby. Ich percento sa od roku 2005 zvýšilo o 4%. Pokiaľ ide o pracujúcich, rizikom chudoby bolo postihnutých v roku 2008 6% obyvateľov.

G r a f 12

Miera rizika chudoby podľa zamestnanosti v SR, 2008 v %

Prameň: Miera rizika chudoby podľa zamestnanosti v SR, 2008 v %. Bratislava, ŠÚ SR, 2010, vlastné spracovanie.

Obyvatelia SR patrili v roku 2008 podľa Štatistického úradu EÚ Eurostat medzi najmenej ohrozených chudobou. Riziku chudoby pre nízke príjmy podľa úradu čelilo v SR 11% obyvateľov, čím sa SR spolu s Holandskom zaradila na druhé miesto rebríčka krajín najmenej ohrozených chudobou. Spomedzi krajín EÚ bola hrozba chudoby nižšia iba v ČR, a to na úrovni 9%. Medzi krajiny s relatívne nízkym rizikom chudoby sa podľa Eurostatu ďalej zaradili Dánsko, Maďarsko, Rakúsko, Slovinsko a Švédsko, ktoré mali zhodne po 12%. Najohrozenejší chudobou boli v roku 2008 podľa štatistického úradu EÚ obyvatelia Lotyšska (26%), Rumunska (23%), Bulharska (21%) a Grécka spolu so Španielskom a Litvou po 20%. Priemerný ukazovateľ rizika chudoby za celú 27-člennú EÚ predstavoval v roku 2008 17%.⁵⁷

V závere tejto časti môžeme konštatovať, že základným ukazovateľom chudoby v SR je výška dosiahnutého príjmu, ktorá najviac ovplyvňuje mieru chudoby. Medzi ostatné aspekty, ktoré taktiež vplyvajú na mieru chudoby patrí nedostatočný prístup ku kultúrnym, sociálnym, či politickým zdrojom, pocit bezmocnosti, psychická záťaž a pocit hanby.

⁵⁷ Riziko chudoby na Slovensku je druhé najnižšie v EÚ [online] [cit.2010-03-23] Dostupné na internete: <<http://ekonomika.sme.sk/c/5197918/riziko-chudoby-na-slovensku-je-druhe-najnizsie-v-eu.html#ixzz0jTslRSsV>>.

4.6. Negatívny vplyv globalizácie na životné prostredie

Problémom, ktorý v dnešnej dobe nabera globálne rozmery, je životné prostredie a jeho deštrukcia.

Životné prostredie je všetko, čo vytvára prirodzené podmienky existencie organizmov, vrátane človeka a je predpokladom ich ďalšieho vývoja. Jeho zložkami sú najmä ovzdušie, voda, horniny, pôda a organizmy.⁵⁸

Životné prostredie a s ním spojené problémy, využívanie prírodných zdrojov a vzťahy medzi ekonomikou a prírodou majú z hľadiska globalizácie viaceré špecifiká. Práve v tejto oblasti si začalo ľudstvo prvýkrát výraznejšie uvedomovať globálne súvislosti a ohrozenia doterajšej podoby ekonomického rozvoja.

Už v minulosti boli globálne zmeny výsledkom hlavne pôsobenia prírodných faktorov, čo sa však zmenilo v druhej polovici 20. storočia, kedy to boli hlavne ľudia, ktorí tvoria až dodnes výraznú silu v ovplyvňovaní životného prostredia našej planéty. Medzi najviac ohrozujúce zložky životného prostredia patria voda, vzduch a pôda, čo má za následok zmenu klímy, vznik skleníkových efektov a rozširovanie ozónovej diery, znehodnocovanie pôdy a výskyt kyslých dažďov.

Ochrana životného prostredia pred jeho deštrukciou je nevyhnutná pre zabezpečenie kvalitného života terajších aj budúcich generácií. Výzva spočíva v tom, ako ju skombinovať s nepretržitým hospodárskym rastom takým spôsobom, ktorý by bol dlhodobou udržateľný.

Príčiny poškodenia životného prostredia možno rozdeliť na príčiny podmienené vývojom a sociálno-ekonomické príčiny.

K príčinám poškodenia životného prostredia, ktoré sú podmienené vývojom, možno zaradiť:⁵⁹

- rast počtu obyvateľstva, ktorý sa spája s potrebou zvyšovania produkcie potravín, zvýšenia priemyselnej výroby na materiálne zabezpečenie obyvateľstva, s následným zvýšením nárokov na energiu a odpad,
- koncentrácia obyvateľstva, t.j. migrácia obyvateľstva do veľkých miest, čo spôsobuje na určitých územiach nadmerné zaťaženie životného prostredia, ohrozenie človeka, flóry a fauny,

---

⁵⁸ Zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení neskorších predpisov.

⁵⁹ ROMANČÍKOVÁ, E. 2004. *Finančno-ekonomické aspekty ochrany životného prostredia*. Bratislava: ECO INSTRUMENT, 2004. 17s. ISBN 80-967771-1-4.

- hospodársky rast ako nástroj materiálneho zabezpečenia zvýšeného počtu obyvateľstva a zároveň uspokojenia zvyšujúcich sa nárokov s negatívnymi dôsledkami v primárnej, sekundárnej a terciárnej sfére,
- technicko-ekonomické vplyvy podmienené zmenou výrobných technológií a spotrebnými návykmi.

Hlavnými problémami ľudstva, ktoré sú príčinou ekologických problémov, sú:⁶⁰

- rozmnožovanie ľudskej populácie (pokračujúca populačná explózia),
- zvyšovanie materiálnej spotreby
- klimatické zmeny, globálne otepľovanie
- narušenie (stratosferickej) ozónovej vrstvy
- kyslá atmosferická depozícia (kyslé vodné zrážky)
- ohrozenie rozmanitosti (biologickej diverzity) života
- úbytok tropických dažďových pralesov
- degradácia pôdy, šírenie púští
- kontaminácia vôd oceánov, riek, podzemných zásob
- produkovanie odpadov.

Špecifickým problémom, ktorý sa v súčasnosti stal dosť frekventovaným je ekologický neokolonializmus. Označuje sa ním proces presúvania výroby, ktorá vo veľkej miere zaťažuje životné prostredie, z priemyselne vyspelých krajín, do krajín rozvojových, v ktorých legislatíva nie je až taká prísna. Ak by však rozvojové krajiny začali, tak ako vyspelé krajiny, mrhať prírodnými zdrojmi, energiou, organickou chémiou, priemyselnou výrobou potravín a amortizáciou, znamenalo by to zrušenie ekosystému zeme. Tento jav je predmetom mnohých kritik týkajúcich sa vzťahov priemyselne vyspelých a rozvojových krajínách a rastúcej moci TNK.

Rozpor medzi ekonomikou a prírodou, resp. životným prostredím hrozí katastrofickým vyústením. Mnohonásobné zvyšovanie intenzity čerpania prírodných zdrojov ignorujúce ekologické náklady je v hlbokom rozpore s racionálnym hospodárením. Narastajú zjavné a skryté konflikty a boj o ovládnutie energetických a vodných zdrojov, obývateľného územia atď. Na prelome 80. a 90. rokov nastal nebezpečný zvrät. Ekologická

---

⁶⁰ VINCÚR, P. a kol. 2007. *Teória a prax hospodárskej politiky*. 3. vydanie. Bratislava: Sprint vfra, 2007. 287s. ISBN 80-89085-60-1.

stopa na obyvateľa začala prekračovať biokapacitu Zeme, globálna výroba a spotreba o 25% prekračuje reprodukčnú schopnosť planéty, pričom 1/5 obyvateľstva spotrebúva 90% prírodných zdrojov. Deštruktívne pôsobenie ľudskej činnosti na prírodu a životné prostredie má v sebe aj silný polarizačný aspekt. Viaceré formy pomoci Svetovej banky a MMF, umožňujúce podhodnocovanie prírodných zdrojov ťažených v rozvojových krajinách a pod., vlastne rozširovali pre vyspelé krajiny priestor na väčšie plytvanie a devastáciu prírodných zdrojov a životného prostredia. Klimatické zmeny postupne nadobúdajú hrozivé rozmery. Hroziace oteplenie o 3°C bude znamenať zmenu hraníc morí a pevnín, čo bude mať tiež dopad na obyvateľstvo. Hrozí hladomor pre 400 mil.“⁶¹

Najhrozivejšie perspektívy ľudského rodu sú stále rovnaké, prenasledujú nás storočia. Len dnes sa prejavujú hlbšie, v akomsi predapokalyptickom štádiu. V konzumnom ošiali, žijúc na úkor budúcnosti, nemyslíme na ekologickú krízu. Príroda je pre nás mlčanlivý nesvojprávny otrok. Skôr alebo neskôr každý Spartakus, každý J. Brown povstane. Nám potom neostane nič iné, len modliť sa k nebesám z mŕtvej zeme, ale to už bude neskoro.⁶²

4.6.1. Životné prostredie v Slovenskej republike

Životné prostredie a jeho kvalita je neodmysliteľnou podmienkou našej existencie a prežitia, a to preto, že je to jediné miesto a prostredie pre život, ktoré máme. Nevyhnutnosťou je pre nás teda chrániť ho a zveľaďovať. Efektívnou zárukou udržania a zlepšenia súčasného stavu životného prostredia sú zákony a ich uplatňovanie v reálnom živote.

Bývalý generálny tajomník OSN K. Annan povedal o globalizácii, že ľudstvu sa môže dobre dariť, rovnako ako v minulosti vtedy, keď budeme žiť v harmónii so životným prostredím.

Významným nástrojom presadzovania legislatívy životného prostredia je v reálnom živote kvalifikovaná inštitúcia kontroly so zákonnými oprávneniami udeľovať sankcie. V SR je hlavným realizátorom takejto politiky Slovenská inšpekcia životného prostredia, ktorej zriaďovateľom je Ministerstvo životného prostredia SR. Slovenská inšpekcia

---

⁶¹ ŠIKULA, M. 2009. Kritická miera rozporov civilizácie a globálna ekonomická kríza. In *Ekonomický časopis*. ISSN 0013-3035, 2009, roč. 57, č. 8, s. 737.

⁶² ŠIKULA, M. 1999. *Globalizácia - rázcestie civilizácie*. Bratislava: Sprint vfra, 1999. 117s. ISBN 80-88848-46-6.

životného prostredia (SIŽP) je odborný kontrolný orgán, ktorý vykonáva štátny dozor a ukladá pokuty vo veciach starostlivosti o životné prostredie a vykonáva miestnu štátnu správu na úseku integrovanej prevencie a kontroly znečisťovania životného prostredia. To, že SR je členským štátom EÚ determinuje aj činnosť SIŽP. Po transponovaní legislatívy EÚ do právneho systému SR máme v súčasnosti legislatívne „ošetrené“ všetky zložky nášho životného prostredia. Z toho vyplynulo pre inšpekciu mnoho nových kompetencií a povinností v kontrolnej činnosti, či už v oblasti ochrany vôd, ovzdušia, prírody, odpadového hospodárstva, biologickej bezpečnosti a integrovanej prevencie a kontroly znečisťovania životného prostredia.⁶³

T a b u ľ k a 5

Diferenciácia územia SR podľa environmentálnej aktivity

Environmentálna kvalita ŽP	Rozloha (km ²) do roku 2007	% z plochy SR do roku 2007	Rozloha (km ²) po roku 2008	% z plochy SR po roku 2008	Rozdiel rozlohy (km ²)	Rozdiel %
1 - prostredie vysokej kvality	19 661	40	27 714	56,5	8 053	16,5
2 - prostredie vyhovujúce	12 580	25,7	11 243	22,9	-1 337	-2,8
3 - prostredie mierne narušené	9 055	18,5	4 256	8,7	-4 799	-9,8
4 - prostredie narušené	5 296	10,8	5 060	10,3	-2 36	-0,5
5 - prostredie silne narušené	2 442	5	7 60	1,6	-1 662	-3,5

Prameň: Diferenciácia územia SR podľa environmentálnej aktivity. Bratislava: MŽP SR, 2009, vlastné spracovanie.

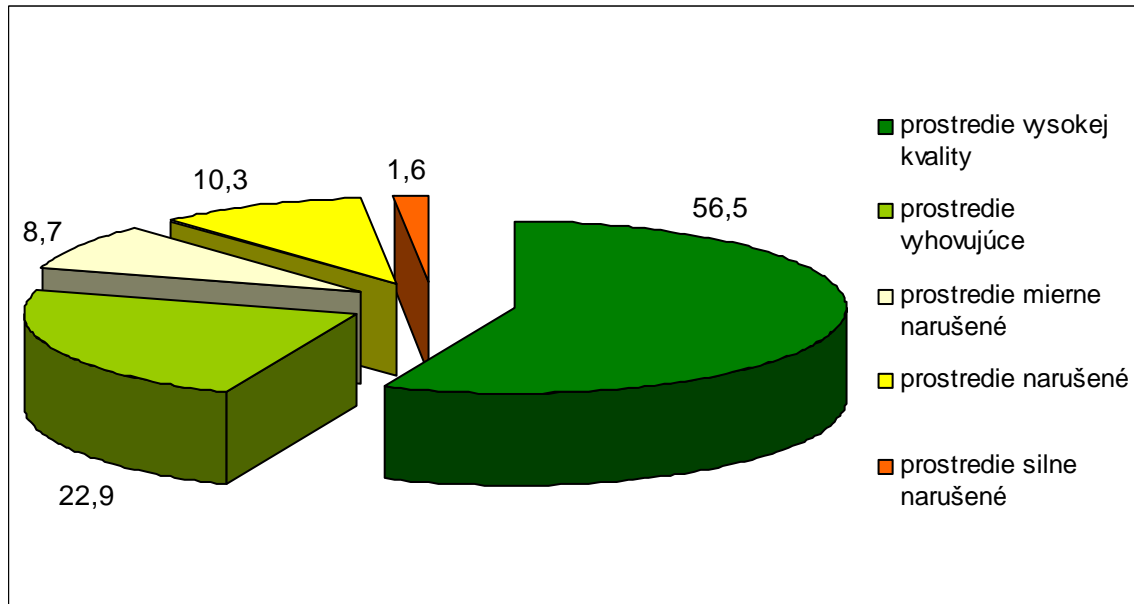
Životné prostredie v SR je rozdelené do piatich úrovní podľa kvality. Prvú skupinu tvorí prostredie vysokej kvality, ktorú po roku 2008 tvorilo 56,5% z celkovej rozlohy SR. Predstavovalo ju 27 714 km² a oproti stavu do roku 2007 to bolo zvýšenie kvality o 16,5%. Druhou skupinou je prostredie vyhovujúce pre život a tvorilo ju po roku 2008 11243 km², čo z celkovej plochy predstavuje 22,9%. Prostredie mierne narušené tvorí tretiu skupinu a jej rozloha sa oproti roku 2007, až po rok 2008 znížila o 9,8%. Štvrtú a piatu skupinu tvorí prostredie narušené a silne narušené. Percento z celkovej rozlohy bolo pre narušené prostredie po roku 2008 10,3% a pre silne narušené 1,6%. Rozloha silne narušeného

⁶³ MŽP SR: Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2008. [online] [cit.2010-03-30]. Dostupné na internete: <http://enviroportal.sk/pdf/spravy_zp/2008-sk/5_Envi_regionaliz.pdf>.

prostredia sa tak oproti stavu do roku 2007 znížila o 1662 km², čo z celkovej rozlohy to predstavovalo zníženie o 3,5% (tab. 5).

G r a f 13

Kvalita životného prostredia v SR (% z plochy SR, po roku 2008)

Prameň: Kvalita životného prostredia v SR (% z plochy SR, po roku 2008) Bratislava: MŽP SR, 2009, vlastné spracovanie.

Hoci je SR malou krajinou, je súčasťou veľkej EÚ a ešte väčšieho globálne prepojeného sveta. Preto sa tak ako aj ostatné krajiny stále stretáva s príležitosťami ale aj rizikami, ktoré jej globalizácia prináša. SR má možnosť využívať pozitíva tohto fenoménu, ale jej povinnosťou je tiež chrániť sa pred jej negatívami, pretože znečisťovanie životného prostredia inými krajinami sa pred hranicami SR nezastaví. To, či žijeme v SR alebo v hociktovej inej krajine nemení nič na tom, že za problém znečisťovania prostredia sme zodpovední všetci. Preto sa SR pričlenila ku krajinám, ktoré majú snahu pokračovať v ďalšom rozvoji cestou jeho trvalej udržateľnosti. SR sa v roku 1992 zúčastnila dôležitej konferencie, ktorá bola kľúčom k trvalo udržateľnému rozvoju. Na tejto konferencii vznikol, a to nielen pre našu krajinu rozhodujúci dokument Agenda 21.

Agenda 21 predstavuje ucelenú filozofiu ďalšej perspektívy existencie ľudstva a všetkých živých organizmov na Zemi v harmonickej rovnováhe, pri ktorej by nemalo dôjsť k nezvratnému narušeniu základných mechanizmov fungovania systému v neustále sa meniacich podmienkach narastajúceho rozvoja. Je zároveň komplexným súborom oblastí a

činností, ktoré je potrebné uplatňovať v globálnom rozsahu so zohľadnením špecifických črt jednotlivých krajín v individuálnych podmienkach regionálnej a miestnej úrovne v rámci systému spolupráce vlád členských štátov OSN vo všetkých oblastiach ľudskej činnosti a jej vplyvu na životné prostredie. Dokument vyjadruje dohodu členských štátov OSN na najvyššej úrovni o prijatí globálnej zodpovednosti za spoluprácu v oblasti rozvoja a životného prostredia.“⁶⁴

Človek môže žiť bez jedla približne 5 týždňov, bez vody 5 dní, bez vzduchu 5 minút. Zabezpečenie základných potrieb na súčasnom stupni civilizácie väčšinou berieme ako samozrejmosť. To, že z vodovodného kohútika nám stále tečie studená i teplá voda, že stále svieti svetlo, že sú plné obchody s potravinami ako aj so spotrebným tovarom je pre nás neodmysliteľnou súčasťou života. Neuvedomujeme si však, že žijeme v podmienkach, ktoré nám zanechali predchádzajúce generácie, a že ich tvoríme a ovplyvňujeme pre budúce generácie. Celý rad činností človeka spôsobuje nežiaduce zmeny v životnom prostredí, spôsobuje nadmernú produkciu škodlivín, ktoré ovplyvňujú zloženie vzduchu, vody a pôdy. Vznikajú problémy s likvidáciou odpadov, nadmerným hlukom, poškodením ozónovej vrstvy Zeme a mnoho ďalších. Dnes, v dobe globalizácie, keď environmentálne výzvy a hrozby sú témou číslo jeden, je našou úlohou a poslaním hľadať nové spôsoby a možnosti, ako vzniknutú situáciu riešiť. Jednou z alternatív je podpora rozvoja vzdelanostnej spoločnosti a poznatkovo ekologicky riadenej ekonomiky, ktorá pozitívne ovplyvní sociálne právomoci a zlepší konkurencieschopnosť, trh práce a kvalitu životného prostredia. Globálne problémy sa týkajú celého medzinárodného spoločenstva a nemožno ich účinne riešiť na národnej úrovni. Preto najúčinnnejším prostriedkom pri ich riešení by mali byť medzinárodné organizácie a neustály proces prijímania medzinárodných dohôd povinných pre všetkých členov medzinárodného spoločenstva.

---

⁶⁴ VILINOVIČ, K. *Dekáda hľadania ciest k TUR spoločnosti*. [online] [cit.2010-04-01] Dostupné na internete: <http://www.tur.sk/a21_clanok.stm>.

5. DISKUSIA

Globalizačné procesy nám prinášajú rôzne príležitosti, ale aj ohrozenia, ktoré sme spomenuli v predchádzajúcich častiach. Názorným príkladom je práve prebiehajúca finančná kríza, ktorá kvôli prepojenosti a vplyvu globalizácie postihla celý svet.

V dôsledku krízy sa zatriasol svetový hospodársky systém, ako i teoretické a praktické piliere, na ktorých stál. Preto by sa všetky krajiny a ich inštitúcie, od vedúcich kruhov USA, MMF, Svetovej banky, Svetovej obchodnej organizácie, OECD až po EÚ a jej finančné inštitúcie, mali snažiť o obnovu a spätný rast hlavných pilierov ekonomiky.

Skutočné zmätky v Európe nastali v prvom štvrtroku 2008. Európska komisia avizovala nižší rast HDP a naopak zvýšenie miery inflácie. Ceny statkov zaznamenali najprudší rast za posledných 14 rokov. Druhý štvrtrok roku 2008 priniesol ešte horšie výsledky, ktoré boli zapríčinené najmä recesiou v USA a rastom cien ropy a energií. Ekonómovia sa zhodli, že príčinou bol hlavne nárast cien v globálnej úverovej kríze, čo spôsobilo nedôveru investorov, nárast cien potravín zase nespokojnosť spotrebiteľov. Silné euro znevýhodňovalo európskych exportérov.

Hrozba novej recesie sa stala reálnou práve 15. septembra 2008, kedy burza Wall Street zažila najväčší pokles od spadnutia „dvojičiek“ v septembri 2001. Americká vláda sa rozhodla nepoužiť verejné prostriedky na záchranu finančných spoločností. Európska centrálna banka naopak poskytla bankám 30 miliárd eur pôžičiek. Prezident Francúzska N. Sarkozy vyslovil myšlienku podpory nového finančného systému, ktorý by mal zlepšiť situáciu. Podľa neho by banky mali financovať rozvoj a nie zapájať sa do špekulatívnych opatrení.

V EÚ v prvej fáze krízy prevládol národný egoizmus. Boli to najmä ochranárske zábery niektorých krajín. V druhej fáze však tieto krajiny pochopili, že proti kríze sa môžu postaviť iba spoločne. Väčšie krajiny by si mohli pomôcť sociálnym modelom, lebo ten dovoľí obnoviť domácu spotrebu. Krajiny ako Francúzsko, Nemecko, Španielsko alebo Veľká Británia môžu ísť cestou obnovenia domácej spotreby, ktorá nahradí výpadok exportu. Problém majú malé, otvorené ekonomiky, ako je SR alebo Maďarsko, lebo ich domáci trh je príliš malý a stratu exportu nemôžu nahradiť v dostatočnej miere.

Tak ako vo svete, tak aj v SR spočiatku ekonómovia podceňovali silu finančnej krízy. Predseda Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory P. Mihók sa začiatkom

októbra 2008 vyjadril, že „dôsledky finančnej krízy zatiaľ v SR nenadobudli také rozmery ako v niektorých krajinách EÚ, prvé negatívne dopady sa však začínajú objavovať.“⁶⁵

Finančná kríza so sebou priniesla aj krízu do výrobného odvetvia a obchodu. Toto súvisí najmä s nastupujúcou recesiou ekonomík mnohých krajín. Vysoký stupeň otvorenosti SR, a teda jej nadštandardné zapojenie sa do medzinárodného obchodu, zapríčinilo prvé negatívne dopady krízy v SR. Došlo k zníženiu výroby v automobilovom priemysle, v oblasti stavebníctva, strojárstva a elektronického priemyslu. Hlavnou úlohou NBS a vlády SR bolo zachovanie vysokej likvidity na bankovom sektore. Vďaka zákonu na ochranu vkladov občanov v plnej výške, ktorý garantuje vklady obyvateľstva na účtoch komerčných bánk, sú vytvorené v SR predpoklady pre zamedzenie odlevu finančných prostriedkov z krajiny a ich využitie v prospech našej ekonomiky.

Finančná kríza zapríčinila v SR spomalenie rastu HDP a mnohých ekonomických faktorov a ukazovateľov ako napr. PZI, nezamestnanosť, ktoré viedli k spomaleniu dobiehania vyspelých európskych ekonomík v objeme, ale aj v štruktúre súkromnej spotreby. Náš rýchly nárast, ktorý sme dosahovali ešte pred prepuknutím krízy nám však zabezpečil, napriek veľkému poklesu, naďalej kladné hodnoty. Krajina zaznamenala pokles životnej úrovne obyvateľstva, no naďalej môžeme hovoriť o dobiehaní vyspelých ekonomík EÚ aj keď v pomalšom tempе.

SR sa snažila aj počas finančnej krízy o to, aby niektoré ukazovatele v ekonomike nenaberali gigantické rozmery. Pokiaľ ide o nezamestnanosť, prejavuje sa s dlhodobjším odstupom. Veľký nárast nezamestnanosti bol v krajine zaznamenaný na prelome rokov 2008 a 2009, následne sa miera nezamestnanosti stabilizovala a rástla len mierne. Podniky v SR preto nemuseli reagovať na krízu unáhle a pri prvých poklesoch objednávok prepúšťali viac zamestnancov ako bolo potrebné.⁶⁶ V súčasnosti napríklad v odvetví priemyslu produkcia zaostáva o 10% pričom z neho ubudlo už 20% pracovníkov. V každom prípade je potrebné sa pripraviť na fakt, že nezamestnanosť ešte pár rokov bude na vyššej úrovni, ako bola pred krízou. Menší dopad finančnej krízy bolo možné dosiahnuť kombináciou verejných a súkromných objednávok v tých oblastiach spotreby, ktoré by priniesli najväčší multiplikačný, znásobujúci efekt a budú pre nás znamenať z hľadiska budúcnosti úspory. Najvýhodnejšie sú projekty zamerané na úspory energie, zateplovanie

---

⁶⁵ Dôsledky krízy ešte v SR nenadobudli rozmery ako v niektorých krajinách EÚ. [online] 2008-10-09 [cit.2010-03-18] Dostupné na internete:

<<http://openiazoch.zoznam.sk/info/zpravy/zprava.asp?NewsID=65888>>.

⁶⁶ Predkrízovú úroveň môže SR dosiahnuť v roku 2011. [online] 2010-01-19 [cit. 2010-02-26]. Dostupné na internete: <<http://www.24hod.sk/predkrizovu-uroven-moze-sr-dosiahnut-v-roku-2011-cl101348.html>>.

obytných domov, skvalitnenie životného prostredia, ekologizáciu výroby alebo protipovodňové opatrenia. Takto možno obnoviť priaznivý vzostupný vývoj. Dnes už vidíme aj v EÚ že projekt zatepľovania stavieb, najmä bytového fondu, sa považuje za jeden z kľúčových pre udržanie a obnovu hospodárskeho rastu. Len v strednej Európe by to umožnilo vytvoriť 150 až 200 tisíc pracovných miest a program úplnej tepelnej obnovy bytového fondu v EÚ by mohol priniesť až dva milióny pracovných miest po dobu desiatich rokov.

V marci tohto roku dochádza k zlepšeniu ekonomickej situácie u nás aj na celom svete. Najhoršia fáza finančnej krízy skončila a do ekonomiky sa vracia rast. Ak sa pozeráme na ekonomický vývoj ako celok, dá sa povedať, že sme touto extrémnou krízou už prešli.⁶⁷ Ak by sa tieto pozitívne signály hovoriace o oživovaní ekonomiky potvrdili, môže slovenské hospodárstvo dosiahnuť predkrízovú úroveň v roku 2011.

Na základe predchádzajúcich poznatkov prijímame hypotézu, že na SR vplýva globalizácia svojimi pozitívnymi, ale aj negatívnymi prejavmi. Ako názorný príklad sme uviedli práve prebiehajúcu hospodársku a finančnú krízu, na ktorej môžeme veľmi dobre poukázať na prepojenosť a závislosť SR na ostatných krajinách. Tým, že je SR malou otvorenou ekonomikou, je nevyhnutné, aby sa do týchto prebiehajúcich procesov zapájala. Najväčším problémom SR je jednostranné zameriavanie priemyselnej produkcie na automobilovú výrobu, čo sa v čase krízy negatívne prejavilo v makroekonomických ukazovateľoch, ako je napr. nezamestnanosť, kde pokles dopytu po automobiloch prinútil výrobcov znižovať produkciu a tým následne poklesol dopyt po pracovnej sile. Časť pracovnej sily sa stala nadbytočnou, a to malo za následok prepúšťanie a nárast počtu nezamestnaných.

---

⁶⁷ Najhoršia etapa krízy je preč. [online] 2010-03-02 [cit. 2010-04-03]. Dostupné na internete: <<http://www.24hod.sk/najhorsia-etapa-krizy-je-prec-tvrdi-nowotny-cl1107251.html>>.

ZÁVER

Svetové ekonomiky sú ovplyvňované globalizačnými procesami a integračnými tendenciami. Globalizačné procesy sa stali realitou každodenného ekonomického a spoločenského života.

Globalizácia je základným vývojovým trendom súčasnej doby. Premieta sa do procesu postupného zjednocovania krajín do väčších ekonomických celkov, ktoré smerujú do vytvorenia jednej relatívne homogénnej globálnej svetovej ekonomiky. V praxi to znamená, že ekonomická aktivita jednotlivých subjektov svetového hospodárstva sa bude stále vo väčšej miere presúvať z ich vnútra na celosvetové trhy. Zároveň sa stále rastúca intenzita globalizačných procesov prejavuje aj v rastúcej náročnosti konkurenčného prostredia na svetových trhoch. Táto megakonkurencia umožní presadiť svoje konkurenčné výhody v medzinárodnej del'be práce, a tak dosiahnuť vyššiu produktivitu a efektívnosť výroby svojej produkcie a zároveň vyššie zisky.

Stav v akom sa svetové hospodárstvo v súčasnosti nachádza je výsledkom dlhého vývoja obsahujúceho množstvo zmien v ekonomickej, spoločenskej, politickej a inej oblasti. Pre súčasné svetové hospodárstvo je typický rýchly vývoj a napredovanie, ktoré je vo veľkej miere ovplyvnené v ňom prebiehajúcimi globalizačnými procesmi. Ekonomický vývoj spoločnosti je veľmi dynamický. Tento proces prebieha najmä v rámci integračných zoskupení, v dôsledku čoho majú niektoré krajiny obmedzenú účasť na medzinárodnom obchode, a tak nemôžu využívať výhody, ktoré by im mohla globalizácia priniesť. Preto dochádza k výraznej polarizácii sveta na bohaté a chudobné krajiny.

Globalizácia sa stala ekonomikou nových myšlienok a vedomostí, kde primárnym zdrojom ekonomického rastu a rastu životnej úrovne je napredovanie najmä prostredníctvom využívania nových investícií a inovácií. Významnú úlohu má teda veda a výskum. Veľmi rýchle napredovanie v technickej oblasti zohráva dôležitú úlohu v konkurenčnom boji. Závisí to však aj od toho, ako to všetko pôsobí na okolité prostredie, pretože dôsledkom neustáleho napredovania vznikli nové globálne hrozby, s ktorými sa ľudstvo zatiaľ nevie vysporiadať. Znižuje sa prírodná biodiverzita, dochádza k rozmachu celosvetovej chudoby. Rozdiely medzi bohatými a chudobnými sa čoraz viac prehlbujú. Vyčerpatelnosť prírodných zdrojov, ekonomická závislosť krajín a geopolitické konflikty, to všetko je súčasťou aktuálneho trendu, akým je globalizácia.

SR prešla v poslednom čase veľkými politicko-ekonomickými zmenami. Svoje miesto v globálnej ekonomike našla i vďaka rýchlej integrácii do nadnárodných

a medzinárodných štruktúr. Vstupom SR do EÚ a EMÚ sa stala súčasťou jedného z najdominantnejších geopolitických zoskupení sveta spolu s ostatnými novými členskými krajinami sa zapojila do procesu globalizácie. Na to, aby SR nevypadla z tohto procesu a využila výhody, ktoré jej členstvo v EMÚ ponúka, je žiaduce transformovanie základného kameňa úspechu. To znamená upriamiť pozornosť na zvyšovanie vzdelanostnej úrovne Slovákov, podporu domáceho výskumu, sofistikovanú výrobu a presadzovanie zdravej národnej identity. Len takýto národ sa môže stať moderným a životaschopným v novom globalizačnom svete.

Globalizácia sa musí stať každodennou agendou predovšetkým slovenskej politiky, a to v najširšom zmysle slova. Týka sa to širokej verejnosti, rovnako vedeckých pracovníkov, univerzít a masmédií. Je potrebné predovšetkým zbierať informácie o globalizácii a globalných výzvach, ale nie ich démonizovať. Nevyhnutným východiskovým bodom pre stanovenie perspektív a rozvojových možností ekonomiky SR v procesoch globalizácie je analýza súčasného stavu, identifikácia silných a slabých stránok, príležitostí a hrozieb budúceho vývoja. Hlavným cieľom pre SR je dosiahnutie vysokej výkonnosti konkurencieschopnosti a úspešné zapojenie sa do medzinárodných a predovšetkým európskych štruktúr ako rovnocenný partner. To, že je naša ekonomika malá, by nemalo byť prekážkou rozhodného postoja. Prax potvrdzuje, že malé krajiny využívajú mechanizmus globalizácie, sú schopné nielen sa pripraviť, ale z globalizácie aj vyťažiť vo svoj prospech.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Knihy / Monografie

BALÁŽ, P. - VERČEK, P. 2002. *Globalizácia a nová ekonomika*. Bratislava: Sprint vfra, 2002. 175s. ISBN 80-89085- 06-7.

BALHAR, V. 2008. *Dejiny svetového hospodárstva*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2008. 134s. ISBN 978-08-225-2609-8.

HYKISCH, A. 2001. *Nebojme sa sveta*. Bratislava: Lizard, 2001. 371s. ISBN 80-967844-3-9.

IVANIČKA, K. 2006. *Globalistika*. Bratislava: Iura Edition, 2006. 283s. ISBN 80-8078-028-5.

JENÍČEK, V. 2002. *Globalizace světového hospodářství*. Praha: C.H. Beck, 2002. 152s. ISBN 80-7179-787-1.

LIPKOVÁ, Ľ. a kol. 2006. *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. Bratislava: Sprint vfra, 2006. 414s. ISBN 80-89085-55-5.

MELIŠOVÁ, M. 2001. *Globalizácia svetovej ekonomiky a jej subjekty*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2001. 91s. ISBN 80-225-1360-1.

MOTHANA, O. S. a kol. 2008. *Globálna ekonomika: Nové trendy a analýzy vybraných problémov*. Bratislava: EÚ SAV, 2008, 187s. ISBN 978-80-7144-169-4.

NAISBITT, J. - ABURDEN, P. 1992. *Megatrendy 2000: Desať nových smerov na deväťdesiate roky*. Bratislava: Bradlo, 1992. 324s. ISBN 80-7127-050-4.

NORBERG, J. 2006. *Globalizace*. Praha : Alpha Publishing, 2006. 203s. ISBN 80-86851-32-X

OUTRATA, R. a kol. 2006. *Globalizácia a slovenská ekonomika*. Bratislava: Repro-print, 2006. 378s. ISBN 80-7144- 150-3.

PÁLFFY, A. a kol. 2008. *Outsourcing, manažment a globalizácia*. Bratislava: CS Profi – Public, 2008. 96s. ISBN 978-80-970036-0-9.

ROMANČÍKOVÁ, E. 2004. *Finančno-ekonomické aspekty ochrany životného prostredia*. Bratislava: ECO INSTRUMENT, 2004. 270s. ISBN 80-967771-1-4.

STANĚK, P. 2005. *Fakty a mýty globalizácie*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2005. 319s. ISBN 80-225-2016-0.

STANĚK, P. 1999. *Globalizácia svetovej ekonomiky*. Bratislava: Epos, 1999. 221s. ISBN 80-8057-109-0.

ŠÍKULA, M. 1999. *Globalizácia - rózcestie civilizácie*. Bratislava: Sprint vfra, 1999. 124s. ISBN 80-88848-46-6.

ŠÍBL, D. – ŠAKOVÁ, B. 2000. *Svetová ekonomika*. Bratislava: Sprint vfra, 2000. 460s. ISBN 80-88848-60-1.

TÁNCOŠOVÁ, J. 2004. *Medzinárodné ekonomické vzťahy*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2004. 280s. ISBN 80-225-1841-7.

VINCÚR, P. a kol. 2007. *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava: Sprint vfra, 2007. 432s. ISBN 978-80-89085-80-4.

VINCÚR, P. - FIFEKOVÁ, E. 2004. *Stratégia sociálno-ekonomického rozvoja*. Bratislava: Sprint vfra, 2004. 196s. ISBN 80-89085-30-X.

Články v časopisoch

FERENČÍKOVÁ, S. – FIFEKOVÁ, M. 2008. Efekty spillovers z pôsobenia zahraničných firiem na Slovensku. In *Ekonomický časopis*. ISSN 0013-3035, 2008, roč. 56, č. 9, s. 855-872.

JEMALA, M. 2008. Globalizácia ako sústava procesov vytvárania vyspelejšieho, ale rizikového sveta. In *Ekonomický časopis*. ISSN 0013-3035, 2008, roč. 56, č.9, s. 925-942.

KOVÁČIK, M. 2010. Prílev investícií vlni spadol na historické minimum. In *Pravda*. ISSN 1335-4060, 2010, roč. 20, č. 86, s. 44.

NOVÁK, M. – ŠUSTR, M. 2009. Faktory prílevu priamych zahraničných investícií do vybraných tranzitívnych ekonomík. In *Ekonomické rozhľady*. ISSN 0323-262X, 2009, roč. 38, č.1, s. 70-80.

TÁNCOŠOVÁ, J. 2009. Priame zahraničné investície ako faktor ekonomického rastu v SR. In *Verejná správa a regionálny rozvoj*. ISSN 1337-2955, roč.5, č.1, s. 49-57.

ŠÍKULA, M. 2009. Kritická miera rozporov civilizácie a globálna ekonomická kríza. In *Ekonomický časopis*. ISSN 0013-3035, 2009, roč. 57, č. 8, s. 732-755.

Články zo zborníkov

OŠKOVÁ, S. 2008. Globalizácia a chudoba. In *Globalizácia a jej sociálno-ekonomické dôsledky '08*. Žilina: Randa a spol., 2008. ISBN 979-80-969745-1-0, s. 434-439.

Elektronické dokumenty

Dôsledky krízy ešte v SR nenadobudli rozmery ako v niektorých krajinách EÚ. [online] 2008-10-09 [cit.2010-03-18] Dostupné na internete: <<http://openiazoch.zoznam.sk/info/zpravy/zprava.asp?NewsID=65888>>.

Euractiv. Najviac investícií vlni plynulo do Veľkej Británie.2009 [online] [cit. 2010-03-27] Dostupné na internete: <<http://www.euractiv.sk/verzia-pretlac/clanok/najviac-investicii-vlani-plynulo-do-velkej-britanie-012976>>.

Euractiv. Nízke výdavky na vedu ohrozujú konkurencieschopnosť SR. [online] 2009-09-20. [cit. 2010-03-24] Dostupné na internete: <<http://www.euractiv.sk/veda-a-vyskum/clanok/hospodarstvo-nizke-vydavky-na-vedu-ohrozuju-konkurencieschopnost-sr>>.

MILOŠ, M: *Priame zahraničné investície vs. transfer technológií*. [online] [cit. 2010-03-06] Dostupné na internete: <<http://st.vse.cz/XMIKM23/>>. Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky. 2010. [online] [cit 2010-03-27] Dostupné na internete: <<http://www.economy.gov.sk/2214-aktuality/10s132489c>>.

MŽP SR: Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2008. [online] [cit.2010-03-30]. Dostupné na internete: <http://enviroportal.sk/pdf/spravy_zp/2008-sk/5_Envi_regionaliz.pdf>.

Najhoršia etapa krízy je preč. [online] 2010-03-02 [cit. 2010-04-03]. Dostupné na internete: <<http://www.24hod.sk/najhorsia-etapa-krizy-je-prec-tvrdi-nowotny-cl1107251.html>>.

NBS. Dostupné na internete: <<http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie>>.

Nízke výdavky na vedu ohrozujú konkurencieschopnosť SR. [online] 20.9.2009 [cit. 24.3.2010] Dostupné na internete: <<http://www.euractiv.sk/veda-a-vyskum/clanok/hospodarstvo-nizke-vydavky-na-vedu-ohrozuju-konkurencieschopnost-sr>>.

Počet užívateľov internetu prekročil hranicu jednej miliardy. [online] 2009-01-24 [cit. 2010-03-12] Dostupné na internete: <<http://hnonline.sk/c1-33328410-pocet-uzivatelov-internetu-prekrocil-hranicu-jednej-miliardy>>.

Podpora výskumu a vývoja v krajinách V4. 2009. [online] [cit. 2010-03-23] Dostupné na internete: <<http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/pages/archiv/transfer/13-2009/pdf/057-060.pdf>>.

Predkrízová úroveň môže SR dosiahnuť v roku 2011. [online] 2010-01-19 [cit. 2010-02-26]. Dostupné na internete: <<http://www.24hod.sk/predkrizovu-uroven-moze-sr-dosiahnut-v-roku-2011-cl1101348.html>>.

Riziko chudoby na Slovensku je druhé najnižšie v EÚ [online] [cit.2010-03-23] Dostupné na internete: <<http://ekonomika.sme.sk/c/5197918/riziko-chudoby-na-slovensku-je-druhe-najnizsie-v-eu.html#ixzz0jTslRSsV>>.

STANĚK, P. 2008. *Slovensko vo víroch globalizácie*. [online] 14.7.2008 [cit.2010.03.24] Dostupné na internete: <<http://www.e-obce.sk/clanok.html?id=703>>.

Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 – Národná lisabonská stratégia. [online] [cit. 2010-03-27] Dostupné na internete: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=3977>>.

ŠKVRNDA, F. 2009. *Prerastie globálna kríza do megakrízy ?* [online] 2009-01-26 [cit. 2010-04-02] Dostupné na internete: <<http://www.blisty.cz/art/44971.html>>. Transfer inovácií 13/2009 [online] [cit. 2010-03-15] Dostupné na internete: <<http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/pages/archiv/transfer/13-2009/pdf/057-060.pdf>>.

VILINOVIČ, K. *Dekáda hľadania ciest k TUR spoločnosti*. [online] [cit.2010-04-01] Dostupné na internete: <http://www.tur.sk/a21_clanok.stm>.

Vytváranie novej mapy globálnej civilizácie - prehľad teórií transformácie spoločnosti. [online] [cit.2010-03-03] Dostupné na internete: <<http://www.futurologia.sk/index.php?id=mapyglobciviliz>>.

ZLACKÝ, V. 2009. *Sú Slováci proti globalizácii?*. [online] 2009-07-04 [cit.2010-03-21] Dostupné na internete: <http://nazory.pravda.sk/su-slovaci-proti-globalizacii-dks-/sk-nkom.asp?c=A090407_094151_sk-nkom_p12>.

Príspevok zo zborníkov na CD-ROM

FERENC, P. 2009. Vplyv globálnej finančnej krízy na vývoj priamych zahraničných investícií. In *Makroekonomické súvislosti konvergenie ekonomiky Slovenskej republiky ku eurozóne*. [CD-ROM]. Bratislava: Katedra ekonomickej teórie NHF EU, 2009. ISBN 978-80-225-2822-1.

Ostatné

Eurostat – www.statistics.sk

NBS – www.nbs.sk

ŠÚ SR – www.statistics.sk

Zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení neskorších predpisov

PRÍLOHY

Príloha 1

Výdavky na vedu a výskum z HDP (%), vo svete

	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
European Union (27)	1,9	1,85	1,85	1,82	1,82	1,86	1,87	1,86	1,85	1,83
European Union (15)	1,99	1,93	1,92	1,89	1,89	1,92	1,93	1,92	1,91	1,89
Euro area (16)	1,91	1,87	1,86	1,84	1,84	1,86	1,87	1,85	1,84	1,82
Belgium	1,92	1,9	1,86	1,83	1,86	1,88	1,94	2,07	1,97	1,94
Bulgaria	0,49	0,48	0,48	0,49	0,5	0,5	0,49	0,47	0,52	0,57
Czech Republic	1,47	1,54	1,55	1,41	1,25	1,25	1,2	1,2	1,21	1,14
Denmark	2,72	2,55	2,48	2,46	2,48	2,58	2,51	2,39	2,24	2,18
Germany	2,63	2,53	2,53	2,49	2,49	2,52	2,49	2,46	2,45	2,4
Estonia	1,29	1,11	1,14	0,93	0,85	0,77	0,72	0,7	0,6	0,68
Ireland	1,43	1,28	1,25	1,25	1,23	1,17	1,1	1,1	1,12	1,18
Greece	:	0,58	0,58	0,59	0,55	0,57	:	0,58	:	0,6
Spain	1,35	1,27	1,2	1,12	1,06	1,05	0,99	0,91	0,91	0,86
France	2,02	2,04	2,1	2,1	2,15	2,17	2,23	2,2	2,15	2,16
Italy	1,18	1,18	1,13	1,09	1,1	1,11	1,13	1,09	1,05	1,02
Cyprus	0,46	0,44	0,43	0,4	0,37	0,35	0,3	0,25	0,24	0,23
Latvia	0,61	0,59	0,7	0,56	0,42	0,38	0,42	0,41	0,44	0,36
Lithuania	0,8	0,81	0,79	0,75	0,75	0,67	0,66	0,67	0,59	0,5
Luxembourg	1,62	1,58	1,65	1,56	1,63	1,65	:	:	1,65	:
Hungary	1	0,97	1	0,94	0,87	0,93	1	0,92	0,79	0,67
Malta	0,54	0,58	0,61	0,57	0,53	0,26	0,26	:	:	:
Netherlands	1,63	1,71	1,78	1,79	1,81	1,76	1,72	1,8	1,82	1,96
Austria	2,67	2,54	2,47	2,45	2,26	2,26	2,14	2,07	1,94	1,9
Poland	0,61	0,57	0,56	0,57	0,56	0,54	0,56	0,62	0,64	0,69
Portugal	1,51	1,21	1,02	0,81	0,77	0,74	0,76	0,8	0,76	0,71
Romania	0,58	0,52	0,45	0,41	0,39	0,39	0,38	0,39	0,37	0,4
Slovenia	1,66	1,45	1,56	1,44	1,4	1,27	1,47	1,5	1,39	1,37
Slovakia	0,47	0,46	0,49	0,51	0,51	0,57	0,57	0,63	0,65	0,66
Finland	3,73	3,48	3,48	3,48	3,45	3,44	3,37	3,32	3,35	3,17
Sweden	3,75	3,61	3,74	3,6	3,62	3,85	:	4,17	:	3,61
United Kingdom	1,88	1,82	1,75	1,73	1,68	1,75	1,79	1,79	1,81	1,82
Croatia	0,9	0,81	0,76	0,87	1,05	0,97	0,96	:	:	:
Turkey	:	0,72	0,58	0,59	0,52	0,48	0,53	0,54	0,48	0,47
Iceland	2,65	2,7	2,99	2,77	:	2,82	2,95	2,95	2,67	2,3
Norway	1,62	1,65	1,52	1,52	1,59	1,71	1,66	1,59	:	1,64
Switzerland	:	:	:	:	2,9	:	:	:	2,53	:
Russian Federation	1,03	1,12	1,07	1,07	1,15	1,28	1,25	1,18	1,05	1
United States	2,76	2,65	2,59	2,56	2,53	2,6	2,6	2,71	2,69	2,63
Japan	:	3,44	3,4	3,32	3,17	3,2	3,17	3,12	3,04	3,02
Korea (Republic of) (South)	:	3,21	3,01	2,79	2,68	2,49	2,4	2,47	2,3	2,16

Prameň: Dostupné na internete: <www.Eurostat.sk>.

Príloha 2

Výdavky na výskum a vývoj podľa zdrojov financovania v tis. eur

	Výdavky na výskum a vývoj v SR spolu	Výdavky zo štátnych a verejných zdrojov	Výdavky zo zdrojov vysokých škôl	Výdavky z podnikateľských zdrojov spolu	Výdavky zo súkromných neziskových organizácií	Výdavky zo zahraničných zdrojov
1999	184 303,53	88 220,37	.	91 878,94	41,76	4 162,45
2000	202 001,79	86 043,48	1 302,70	109 941,01	91,91	4 622,68
2001	214 658,67	88 561,01	1 593,67	120 382,93	56,50	4 064,56
2002	210 205,67	92 704,41	117,81	112 590,12	446,46	4 346,88
2003	232 897,66	118 398,00	787,43	105 024,13	900,95	7 787,16
2004	231 209,92	132 058,32	633,47	88 534,72	65,23	9 918,18
2005	249 066,79	142 024,73	722,13	91 154,92	114,98	15 050,02
2006	267 650,43	148 714,07	896,73	93 560,81	252,24	24 226,58
2007	282 629,09	152 393,41	454,06	100 608,11	236,24	28 937,26
2008	316 459,27	165 613,72	992,76	109 758,88	1 203,05	38 890,86

Prameň: Dostupné na internete: <www.slovstat.sk>.

Príloha 3

Stav PZI (majetková účasť+reinvestovaný zisk+reinvested profit) v SR k 31. 12. 2007

	Spolu			
	mil. Sk	mil. USD	mil EUR	%
Stav PZI (majetková účasť+reinvestovaný zisk+reinvested profit) spolu	782 092	31 650,8	23152,5	100,0
z toho podniková sféra	674 500	27 296,6	19967,4	86,2
z toho banková sféra	107 592	4 354,2	3185,1	13,8
Členenie podľa krajiny investora				
Holandsko	225 656	9 132,2	6680,2	28,9
Nemecko	127 700	5 167,9	3780,3	16,3
Rakúsko	125 214	5 067,3	3706,7	16,0
Taliansko	66 206	2 679,3	1959,9	8,5
Maďarsko	51 917	2 101,1	1536,9	6,6
Česká republika	41 229	1 668,5	1220,5	5,3
Cyprus	24 557	993,8	727,0	3,1
Južná Kórea	21 928	887,4	649,1	2,8
Luxembursko	18 146	734,4	537,2	2,3
Spojené štáty americké	16 615	672,4	491,9	2,1
Francúzsko	14 563	589,4	431,1	1,9
Spojené kráľovstvo	12 763	516,5	377,8	1,6
Švajčiarsko	7 781	314,9	230,3	1,0
Belgicko	5 648	228,6	167,2	0,7
Dánsko	4 102	166,0	121,4	0,5
Nórsko	3 970	160,7	117,5	0,5
Švédsko	3 833	155,1	113,5	0,5
Lichtenštajnsko	2 280	92,3	67,5	0,3
Medzinárodné organizácie	1 631	66,0	48,3	0,2
Španielsko	1 289	52,2	38,2	0,2
Japonsko	1 259	51,0	37,3	0,2
Poľsko	510	20,6	15,1	0,1
SÚČET	782 092	31 650,8	23152,5	100,0
Členenie podľa odvetvového smerovania				
Poľnohospodárstvo, poľovníctvo a lesníctvo	1 503	60,8	44,5	0,2
Rybolov, chov rýb	0	0,0	0,0	0,0
Ťažba nerastných surovín	10 407	421,2	308,1	1,3
Priemyselná výroba	318 555	12 891,7	9430,3	40,7
Výroba a rozvod elektriny, plynu a vody	153 378	6 207,1	4540,5	19,6
Stavebníctvo	9 019	365,0	267,0	1,2
Veľkoobchod a maloobchod, oprava motorových vozidiel, motocyklov a spotrebného tovaru	65 325	2 643,7	1933,8	8,4
Hotely a reštaurácie	2 008	81,3	59,4	0,3
Doprava, skladovanie, pošty a telekomunikácie	43 293	1 752,0	1281,6	5,5
Finančné sprostredkovanie	144 841	5 861,6	4287,8	18,5
Nehnutelnosti, prenájom a obchodné činnosti	29 643	1 199,6	877,5	3,8
Verejná správa a obrana, povinné sociálne zabezpečenie	297	12,0	8,8	0,0
Školstvo	0	0,0	0,0	0,0
Zdravotníctvo a sociálna pomoc	1 688	68,3	50,0	0,2
Ostatné spoločenské, sociálne a osobné služby	2 135	86,4	63,2	0,3

Činnosti domácností	0	0,0	0,0	0,0
Exteritoriálne organizácie a združenia	0	0,0	0,0	0,0
SÚČET	782 092	31 650,8	23152,5	100,0
Členenie podľa krajov				
Bratislavský samosprávny kraj	529 129	21 413,6	15664,0	67,7
Trnavský samosprávny kraj	54 163	2 191,9	1603,4	6,9
Trenčiansky samosprávny kraj	36 238	1 466,5	1072,8	4,6
Nitriansky samosprávny kraj	24 205	979,6	716,5	3,1
Žilinský samosprávny kraj	47 831	1 935,7	1416,0	6,1
Banskobystrický samosprávny kraj	15 203	615,3	450,1	1,9
Prešovský samosprávny kraj	6 664	269,7	197,3	0,9
Košický samosprávny kraj	68 659	2 778,6	2032,5	8,8
SÚČET	782 092	31 650,8	23152,5	100,0
Kurz SKK/USD	24,71			
Kurz SKK/EUR	33,78			

Prameň: NBS SR. Dostupné na internete: <www.nbs.sk>.

Príloha 4

Súhrnna tabuľka obyvateľstva žijúcich s menej ako 1,25 a 2 dolármi na deň

Počet obyvateľov žijúcich s menej ako 1,25 dolára na deň (v mil.)			
Región, krajina	1990	2005	2015
Východná Ázia a Pacifik	873,3	316,2	137,6
Čína	683,2	207,7	84,3
Európa a stredná Ázia	9,1	17,3	9,8
Latinská Amerika a Karibik	49,6	45,1	30,6
Stredná, východná a severná Afrika	9,7	11	8,8
Južná Ázia	579,2	595,6	403,9
India	435,5	455,8	403,9
Subsaharská Afrika	297,5	388,4	356,4
Celkom	1818,5	1373,5	947,2
Percentuálny podiel obyvateľov žijúcich s menej ako 1,25 dolára na deň (v %.)			
Región, krajina	1990	2005	2015
Východná Ázia a Pacifik	48	23	15
Čína	38	15	9
Európa a stredná Ázia	1	1	1
Latinská Amerika a Karibik	3	3	3
Stredná, východná a severná Afrika	1	1	1
Južná Ázia	32	43	43
India	24	33	43
Subsaharská Afrika	16	28	38
Celkom	100	100	100
Počet obyvateľov žijúcich s menej ako 2 dolármi na deň (v mil.)			
Región, krajina	1990	2005	2015
Východná Ázia a Pacifik	1273,7	728,7	438
Čína	960	473,7	260,9
Európa a stredná Ázia	31,9	41,9	26,7
Latinská Amerika a Karibik	86,3	91,3	72,4
Stredná, východná a severná Afrika	44,4	51,5	33,3
Južná Ázia	926	1091,5	959,5
India	701,6	827,7	714,5
Subsaharská Afrika	393,6	556,7	585
Celkom	2755,9	2561,5	2115
Percentuálny podiel obyvateľov žijúcich s menej ako 2 dolármi na deň (v %.)			
Región, krajina	1990	2005	2015
Východná Ázia a Pacifik	46,21721	28,44817	20,70922
Čína	34,83436	18,49307	12,3357
Európa a stredná Ázia	1,157517	1,63576	1,262411
Latinská Amerika a Karibik	3,131463	3,564318	3,423168
Stredná, východná a severná Afrika	1,611089	2,010541	1,574468
Južná Ázia	33,60064	42,61175	45,36643
India	25,45811	32,3131	33,78251
Subsaharská Afrika	14,28209	21,73336	27,65957
Celkom	100	100	100

Prameň: World Bank: Dostupné na internete:

<http://siteresources.worldbank.org/INTGEP2009/Resources/10363_WebPDF-01Chapter1-w47.pdf>.